

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ «ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ»

БИОЛОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА „БИОХИМИЯ И МИКРОБИОЛОГИЯ“

ПЕТКО ИВАНОВ БОЗОВ

Клероданови дитерпеноиди от видове на семейство Lamiaceae

АВТОРЕФЕРАТ

НА

ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

за придобиване на научната степен

“Доктор на науките“

Област на висше образование: 4. Природни науки, математика и информатика

Професионално направление: 4.2. Химически науки (Органична химия)

ПЛОВДИВ, 2021 г.

Дисертационният труд е обсъден и предложен за публична защита на разширено заседание на Катедра „Биохимия и микробиология“ при Биологическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ на 12.02.2021 г.

Дисертационният труд съдържа 290 страници и включва: 3 схеми, 33 таблици, 137 фигури, 276 цитирани заглавия, от които четири на български, 23 приложения.

Научно жури:

проф. д.н. Георги Янков Папанов
проф. д.н. Пантелей Петров Денев
проф. д-р Петко Недялков Денев
проф. д-р Николай Георгиев Василев
проф. д-р Илиян Иванов Иванов
проф. д-р Велизар Костадинов Гочев
доц. д-р Пламен Ангелов Ангелов

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 11.05.2021 г. от ..... ч. в зала.....на Ректорат при Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, ул. „Цар Асен“ № 24.

Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се в университетската библиотека, Ректорат, ул. „Цар Асен“ № 24.

ВЪВЕДЕНИЕ

Видовете на семейство Lamiaceae са разпространени във всички климатични пояси и надморски височини на земята. Не се срещат само в тундровата област и в ледените пустини на Арктика и Антарктида. Обитават сухи и влажни почви, срещат се и по мочурливи и заблатени места, но водни растения между тях няма.

Към това семейство принадлежат 200 рода с над 3500 вида. От него в България са установени около 135 вида, принадлежащи към 30 рода. Растенията от векове се използват в целия свят като лечебно средство в народната медицина, в парфюмерийно-козметичната и хранително-вкусовата промишленост.

Различните видове от родовете *Scutellaria* (Превара), *Teucrium* (Подъбиче), *Ajuga* (Срещниче) и *Salvia* (Какула, Конски босилек) от семейство Lamiaceae са богат източник на дитерпенови съединения с клероданов скелет, които се отличават с разнообразна биологична активност - антимикуробна, антифунгална, инсектицидна, антиулкусна, цитотоксична, антипиретична, аналгетична и други. Те се характеризират и като мощни антифиданти, потискащи храненето и развитието на ларвите на насекоми-вредители (*Leptinotarsa decemlineata* Say, *Spodoptera littoralis*, *Spodoptera exempta*) нанасящи икономически значими щети по селскостопанските култури.

Представителите на космополитния род *Scutellaria* L (skullcaps) (около 360 вида), известни като превара и тубетейки, растат в различни климатични зони в целия свят с изключение на Южна Африка. Голяма част от тях са разпространени в Азия. Отличителна характеристика за видовете от род *Scutellaria* е венчелистче с горна устна с две плитки зъбчета с щитовиден, поголям или равен на нея, израстък (scutellum). Растенията от този род се използват широко в билкотерапията от хилядолетия. Екстракти от корените и надземните им части под формата на отвара намират приложение в Китайската народна медицина и до днес като ефективно средство срещу стафилококи, холера, дизентерия, пневмония и др. С помощта на фармакологични изследвания е потвърдено, че екстракти или индивидулни съединения от *Scutellaria* притежават цитотоксичен, хепатопротектен, антиоксидантен, противовъзпалителен, антиконвулсивен, антибактериален и антимикуробен ефект. Последователите на англо-американското училище по билкови лекарства, наречени физиомедикалисти са първите, които употребяват отвара от превара с успокояващо действие върху нервната система и ги използват за лечение на истерия, епилепсии конвулсии и сериозни психични заболявания като шизофрения. Едни от най-активните *нео*-клероданови дитерпени, изолирани от представители на род *Scutellaria*, клеродин (1), джодрелин А (11), джодрелин В (12), skutalbin А (9) и скутекипрол В (57) проявяват антифидантен, антифунгален, цитотоксичен, антимикуробен ефект. Джодрелин В е най-мощният познат до сега антифидант.

Изолираните клеродани от *Salvia divinorum* са природно срещащи се, несъдържащи азот вещества с потенциална и селективна агонистична активност

спрямо к-опиоид рецептори. Сред тях салвинорин е с най-голямо психоактивно действие.

Видовете на род *Teucrium*, около 360, са медоносни и с медицинско приложение. Лапи и отвари се прилагат при лечение на открити рани, болки в стомаха и червата, разстройство и други. *T. polium* се използва в средиземноморските страни при лечение на коремни болки, стомашни разстройства, ревматизим, диабет. При изследванията на алкохолни и водни екстракти на бяло подъбиче, се установяват антимикуробни, хипо-глицемични и антиоксидантни свойства. Stankovic и съавтори доказват цитотоксична активност на седем представители на род *Teucrium* срещу карциногенни клетки.

T. capitatum таксономически е близък с *T. polium* subsp. *polium*. Двата вида съдържат нео-клеродановите дитерпеноиди капитатин и аурополин, но в *T. capitatum* са намерени още клероданови съединения, които не са идентифицирани в *T. polium* subsp. *polium*. Бруно и сътрудници изследвайки през 2003 година автентична проба от *T. polium* subsp. *polium* доказват, че изолираните дитерпеноиди са коренно различни от срещаните се нео-клеродани във всички таксони означени като *T. polium*. Те препоръчват да се преразгледа идентификацията на растителния материал в работите изследващи дитерпеновия състав на този вид.

През 1973 г. в катедрата по Органична химия на ПУ „Паисий Хилендарски“ започват фитохимични изследвания на различни видове от семейство *Lamiaceae*. Изолирани и охарактеризирани са голям брой бициклени дитерпеноиди от нео-клероданов и нор-клероданов тип и пентациклени тритерпеноиди с урсанов и олеанов скелет. У нас сравнително пълно са изследвани растенията от родовете *Ajuga*, *Lavandula*, *Teucrium* от семейство *Lamiaceae*, докато представителите на род *Scutellaria* до 1992 година не са били обект на фитохимични изследвания.

Малаков и съавтори публикуват, от 1978 до 1983, година резултатите за изолираните и структурно охарактеризирани единадесет клероданови дитерпеноида от вида *Teucrium polium* подвид *polium*. В том IX на Флора на България, 1989 г. се актуализира систематиката на растенията от род *Lamiaceae*. В него се посочва, че вида *Teucrium polium* подвид *polium* не се среща в България, а са разпространени *Teucrium polium* подвид *capitatum* и *Teucrium polium* подвид *vincentinum*.

Предмет на изследване в настоящия труд са клеродановите дитерпеноиди в Българските видове от род *Scutellaria*, *Teucrium polium* subsp. *vincentinum* L. (Rouy) D. Wood, *Teucrium scordium* subsp. *scordioides* (Schreb.) Maire et Petitmengin, *Salvia splendens* Ker.-Gawl. и *Salvia nemorosa* L.

ЛИТЕРАТУРЕН ОБЗОР

Обзорът е направен на базата на 276 литературни източника, 4 от които на кирилица и е структуриран в три подрездела: **I.** Състав, строеж, класификация и биосинтез на терпените; **II.** Преглед на изолираните от видове на род *Scutellaria*, *Teucrium polium* и *T. scordium* клероданови дитерпеноиди и полифеноли и на проявяваните от тях биологични активности; **III.** Обобщение на химичния състав на етеричното масло, получено в страни от Балканския полуостров от същите видове както дестилираните в настоящия труд растителни видове; **IV.** Резултати от фитохимично изследване на *Scutellaria alpina* и *Ajuga salicifolia*, които са част от дисертационния труд на автора за придобиване на ОНС „доктор“.

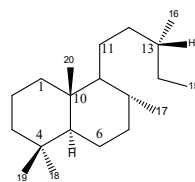
Представен е състава, строежа, класификацията и биосинтеза на терпените като е акцентирано върху бициклените и полициклените дитерпеноиди. Подробно е разгледана класификацията и номенклатурата на дитерпеноидите изолирани от род *Scutellaria*. Клеродановият скелет е разделен на два основни фрагмента: C-1 – C-10 декалинов пръстен и C-11–C-16 странична верига. Систематизирани са подструктурите в декалиновия фрагмент на молекулата на базата на окислителното число на C-18, а във C-11–C-16 фрагмента от въглеродния скелет подструктурите са групирани на базата на образуваните цикли.

Списък с имената и формулите на изолираните клероданови дитерпеноиди от видовете на род *Scutellaria* и от видовете *Teucrium polium* и *T. scordium* е даден в приложение 1 както и на изолираните полифеноли от видовете на род *Scutellaria*.

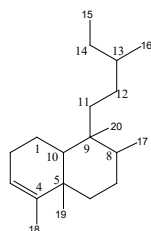
Разгледан е химичия състав на етеричното масло от *Ajuga laxmanii* Benth, *Salvia amplexicaulis* Lam. и *Stachys cretica* subsp. *bulgarica* Rech. Fil, разпространени на Балканския полуостров. Извършен е преглед на проявяваните биологични активности на екстракти от различни видове на род *Scutellaria*, от *T. polium* и *T. scordium*, етеричните масла от *Ajuga laxmanii*, *Salvia amplexicaulis* и *Stachys cretica* L. subsp. *bulgarica* rech. fil. По-задълбочено са разгледани активностите на индивидуални съединения – на полифеноли и особено на *нео*-клероданови дитерпеноиди и *нео*-клеродан дитерпенови алкалоиди.

След анализиране на обобщените данни от литературната справка са направени заключенията:

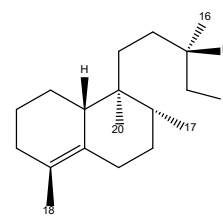
1. От класифицираните от Rowe и съавтори 14 основни скелета на циклените дитерпеноиди в родовете *Scutellaria* и *Ajuga* се срещат съединения с бицикления клероданов скелет. Клеродановите дитерпеноиди се разглеждат като съединения с прегрупиран лабданов скелет, вследствие на мигриране на CH_3 -19 α метиловата група от C-4 при C-5. 19-*нор*-клеродановия скелет е разновидност на *нео*-клеродановия. Получава се при елеминиране на метиловата група и образуване на двойна връзка $\Delta^{4,5}$. От изолираните 286 дитерпена от видове на род *Scutellaria*, само три са с 19-*нор*-клероданов скелет,

лабданов скелет

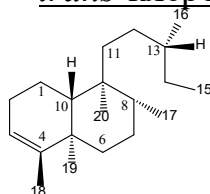
клероданов скелет

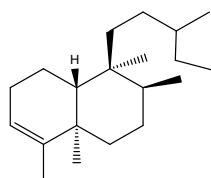
19-нор-клероданов скелет

скутефолид В₁ (249), скутефолид В₂ (250) и скутефолид С (251). От останалите 283 съединения повечето са с *нео*-клероданов скелет (тип ТС).

trans-клероданови скелети

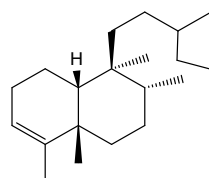

ТС - тип

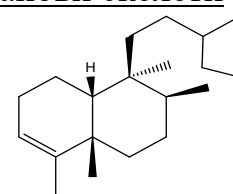

ТТ - тип

cis-клероданови скелети

СС - тип

СТ - тип

Изключение се наблюдава при поредица дитерпеноиди, изолирани от азиатските видове *S. rivularis*, *S. barbata*, *S. coleifolia* и *S. repens*, които са със скелет от типа СС. В род *Ajuga* са открити само *нео*-клероданови дитерпеноиди. В *Teucrium polium* и *T. scordium* са доказани дитерпеноиди както с *нео*-клероданов, така и с 19-нор-клероданов скелет. Във всички изолирани съединения е присъства фуранов пръстен. В много клеродани присъства един или два лактонни пръстена. В някои представители е наличен оксиранов, оксетанов, оксоланов, оксанов, полуацетален или ацетален пръстен. Монтанин А (309) е единствения клероданов дитерпен, който има две фуранови ядра. Изолирани са *нео*-клеродани както със скелет от типа ТС така и от типа СС. При два дитерпеноида, теухамаедрин А (357) и теувинцентин С (322), метиловите групи СН₃-17 и СН₃-20 са *trans* свързани.

2. Хидроксилните групи, в клероданите изолирани от род *Teucrium*, се естерифицират единствено с оцетна киселина, докато при дитерпеновите съединения доказани в представители на родовете *Scutellaria* и *Ajuga* се наблюдава разнообразие от ацилни групи: ацетил, 2-метилбутаноил, 2-метилпропаноил, (Е)-2-метил-2-бутеноил, *транс*-цинамоил, *цис*-цинамоил, бензоил, никотиноил, сенециоил и 3-хидроксибутаноил.

3. Екстракти от видове на род *Scutellaria* от древността се използват в народната медицина в Америка, Русия, Азиатските страни за превенция и лечение на широк спектър от заболявания. Например: 1. Екстракт от *S. rivularis* се използва в Тайланд и Япония за третиране на тумори, хепатит и чернодробна цироза. 2. Мексиканският вид *S. guatemalensis* е използван в местната билкотерапия като медицинско растение за третиране на психосоматични болести и някои стомашно-чревни разстройства. 3. *S. albida*. ssp. *albida*, тревисто многогодишно растение разпространено от северна Италия до Балканския и Кримския полуостров, се прилага в народната медицина при спазми, изпотпяване и треска. 4. Във Фармакопеята и Националния рецептурен сборник на САЩ, въздушно-сухите надземни части от *S. lateriflora* (известна

като skullcap) са регистрирани като седативен тоник за нервите и справяне с невралгии и мъчително чувство за безпокойство. Също така те са спазмолитик, лекарство за третиране на епилепсия, средство облекчаващо симптомите на пристрастеност към барбитурати и транквиланти. 5. В Китай, Корея и Индия, *S. indica* се използва като обезболяващо средство, за детоксикация и за стимулиране на кръвната циркулация. Листата от *S. scandens* растяща в Непал се използват за третиране на рани и отоци при ухапване от насекоми. Вторични метаболити от *S. amoena* се използват като средство с диуретични и аналгетични свойства. 6. *S. barbata* природно разпространена в Корея и Южен Китай е популярна билка в традиционната народна медицина и е вписана в китайската Фармакопея под името "Ban-Zhi Lian". Терапевтичната история на *Scutellaria barbata* обхваща повече от хиляда години. Екстракти от растението проявяват широка гама анти туморна активност спрямо човешки гинекологични туморни, левкемични и ракови клетки от дебелото черво, чернодробни и белодробни туморни клетки, такива по кожата и други.

4. Полифенолните съединения изолирани от видове на род *Scutellaria* съдържат метокси или хидроксилни групи в ароматните пръстени. Тествани са поредица биологични свойства на веществата и са установени антибактериален, анти туморен, анти-оксидантен ефект и други активности. Вербаскозид, изолиран и идентифициран в *S. altissima*, е с изразено терапевтично действие. Доказана е неговата противовъзпалителна, противовирусна, анти-бактериална, антиоксидантна и цитотоксична активност.

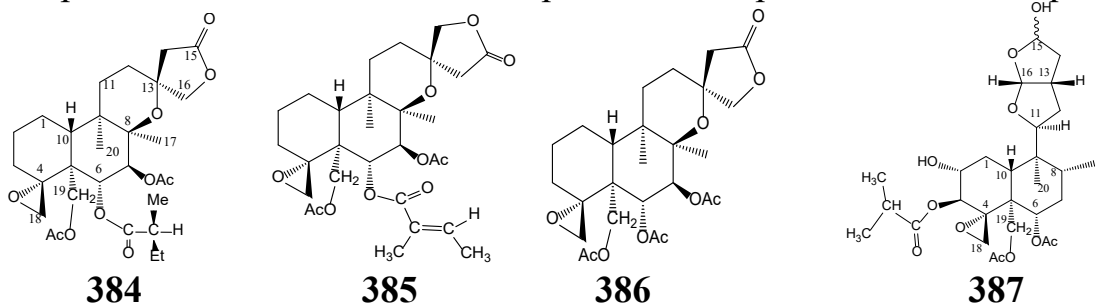
5. *Нео-клеродановите* дитерпеноиди са биологично-активни вещества проявяващи антимикуробни, антифунгални, инсектицидни и други свойства. Те се характеризират и като мощни антифиданти, потискащи храненето и развитието на ларвите на насекоми-вредители. Джодрелин В (12) изолиран през 1989 година от *S. woronowii* е най-мощният познат антифидант.

6. Особено богата на дитерпени е *Scutellaria barbata*. От това растение са изолирани 73 *нео-клеродан* дитерпенови алкалоида и 45 *нео-клероданови* дитерпенода, от които четири са с клероданов скелет с СС свързване на метиловите групи $\text{CH}_3\text{-18/CH}_3\text{-19}$ и на $\text{CH}_3\text{-17/CH}_3\text{-20}$. При останалите съединения скелета е от типа ТС. Освен доказаните в *S. barbata* *нео-клеродан* дитерпенови алкалоиди, скутестригилосин А (237) е единственият азот съдържащ дитерпеноид, изолиран от *S. strigillosa*. Много от изолираните клеродани от *S. barbata* проявяват силно изразена цитотоксична активност с IC_{50} стойности в интервала от 2.5–8.0 до 17.9–35.7 μM срещу поредица карциномни клетъчни линии от туморни образувания при човека.

Резултати от фитохимично изследване на *Scutellaria alpina* и *Ajuga salicifolia* за наличие на *нео-клероданови* дитерпеноиди, участвали в процедура за придобиване на ОНС „Доктор“ на тема: „Ди- и тритерпеноиди в представители от семейство *Lamiaceae* и биологичната им активност“

Фитохимичните изследвания на растенията от род *Scutellaria* в България, започват през 1991 год., в лабораторията по Биоорганична химия към катедрата

по Органична химия при ПУ“ Паисий Хилендарски“, с проучването на *нео*-клеродановите дитерпеноиди в *Scutellaria alpina*. През 1993 г. Бозов и съавтори публикуват данните за първият изолиран клеродан, скуталпин А (**384**). През следващата година Бозов в друг колектив охарактеризира още два дитерпеноида от това растение, скуталпин Е (**385**) и скуталпин F (**386**). И трите съединения притежават, във C-11–C-16 подструктурата, наситен γ -лактонен пръстен 13-*стиро*-свързан с оксанов цикъл сключен между C-8 и C-13. Абсолютната стереохимия на скуталпин А и абсолютната конфигурация на асиметричния въглероден атом C-2' са установени с рентгеноструктурен анализ. Скуталпин А е първият $8\beta,13S$ -епокси-*нео*-клеродан-15,16-олид намерен във вид от род *Scutellaria*, растящ в Европа, въпреки че тези структурни арактеристики са доказани в *нео*-клеродани изолирани от видове на род *Scute-*

llaria от далечния изток - *Scutellaria hematoclora*, *Scutellaria rivularis*.

Едновременно с това проучване е разработен и растителен екстракт от *Ajuga salicifolia* (L.) Shreb. Единствения изолиран дитерпеноид е C-15 епимерна смес от 15R,15S-14,15-дихидро-15-хидрокси аюгахин А (**387**). Характерен структурен фрагмент на **387** е наличието на хексахидро фурофуранов пръстен сключен между C-11–C-16, който е често срещан в клеродановите съединения изолирани от представители на род *Ajuga*.

ЦЕЛ И ЗАДАЧИ

Целта на настоящото проучване е:

Изолиране на клероданови дитерпеноиди от видове на род *Scutellaria*, *Teucrium* и *Salvia*. Изучаване на строежа, стереохимията и антифидантна активност на съединенията, тестване на цитотоксичното и антимикробно действие на избрани дитерпеноиди.

За постигане на поставената цел се изпълниха задачите:

- 1) Събиране на надземни части от видовете за изследване, определянето им и подготовка на суровината за изчерпателно екстрахиране на органичните съединения;
- 2) получаване на горчива фракция, в която се съдържат основно клеродановите дитерпеноиди;
- 3) хроматографско разделяне на горчивата фракция до изолиране на индивидуални дитерпени;
- 4) определяне на физико-химичните показатели на съединенията;

5) спектрално охарактеризиране на дитерпеноидите (ИЧС, МС, ^1H ЯМР, ^{13}C ЯМР, DEPT 135, ^1H - ^1H COSY, HSQC, HMBC, NOE, NOESY) за доказване на структурата и стереохимията на веществата;

6) тестване на антифидантната активност на растителни екстракти и на индивидуални клероданови дитерпеноиди, установяване на взаимовръзката строеж-антифидантна активност;

7) тестване на антимикробната и цитотоксична активност на избрани клероданови дитерпеноиди.

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

1. Изходен растителен материал на научното изследване

Настоящият дисертационен труд е продължение на фитохимичното изследване на *нео*-клеродановата дитерпеноидна фракция на *Scutellaria alpina* и *Ajuga salicifolia* (Lamiaceae), което е част от работата за придобиване на научната и образователна степен „доктор“. Обект на проучването са неизследвани и слабо изследвани видове и подвидове на пет рода: *Scutellaria*, *Teucrium*, *Salvia*, *Ajuga*, *Stachys*. Всички проучвани растения са диворастващи, широко или по-малко разпространени в различни региони на страната. Растителният материал, състоящ се от надземните части на растенията, е събиран по време на цъфтеж от естествени хабитати в цяла България и е определен в катедрите по Ботаника при ПУ „Паисий Хилендарски“ град Пловдив, при Аграрен Университет – Пловдив и в Института по Ботаника към БАН – София. Събрани и изследвани са растителните видове: *Scutellaria alpina* (L) (Алпийска прева), *Scutellaria orientalis* (L) (Перестолистна, източна прева), *S. albida* (L) (Белезникава прева), *S. altissima* (L) (Високостъблена прева), *S. galericulata* (L) (Единичноцветна прева), *S. hastifolia* (L) (Копиелистна прева), *S. velenovskyi* Rech. Fil. (Родопска прева), *S. columnae* All. (Пурпурноцветна прева), *Teucrium polium* subsp. *vincentinum* L. (Rouy) D. Wood (Бяло подъбиче), *T. scordium* subsp. *scordioides* (Schreb.) Maire et Petitmengin (Чесново подъбиче), *Salvia splendens* Ker.-Gawl. (Пламяк, Пожарче), *S. nemorosa* L. (Горска какула), *S. amplexicaulis* LAM. (Стъблообхващаща какула), *A. laxmanii* (L.) Benth. (Лаксманово срещниче), *Stachys cretica* L. subsp. *bulgarica* rech. fil. (Критски чистец).

2. Методи за изолиране и разделяне на биологично-активни вещества

2.1. Изолиране на клероданови дитерпени

Клероданите се съдържат главно в листата и стъблата на растенията. За извличането им растителният материал се суши на сянка, смила се фино и се екстрахира изчерпателно с подходящ органичен разтворител (ацетон, метанол, диетилов етер и други), подборът на който зависи от стабилността и полярността на веществата. След филтруване, екстрактът се концентрира под вакуум при температура не по-висока от 45 °C, разрежда се с вода (1:1) и се оставя за 24 часа в хладилник при 4 °C. При тези условия хлорофилът, танините, восъците и други вещества присъстващи в голямо количество се

утаяват, а терпеновите съединения остават във водно-ацетоновия разтвор. Утайката се филтрува и филтратът се екстрахира с хлороформ до пълното извличане на дитерпените (отрицателна проба на ТСХ). Тъмно-зелената утайка отново се разтваря в ацетон, разрежда се с вода в съотношение 1:1 и се оставя при 4 °С. Дестилационният остатък представлява жълто-кафяв смолообразен продукт, наречен горчива фракция поради силно горчивия вкус на клеродановите дитерпеноиди. Горчивата фракция се подлага на хроматографско разделяне и прекристализация до получаване на чисти вещества. Използваните методи са колонна хроматография (КХ), препаративна тънкослойна хроматография (ПТХ) и препаративна високо ефективна течна хроматография (HPLC) върху различни адсорбенти – силикагел, алуминиев оксид и други. Процесът на делене и чистотата на съединенията се контролира чрез тънкослойна хроматография (ТСХ).

2.2. Получаване на етерично масло

Растителният материал се изсушава на сянка и се определя съдържанието на влага в дрогата при нагряване до 105 °С. Маслото се дестилира с лабораторна стъклена апаратура на Британската Фармакопея, суши се над безводен натриев сулфат и се съхранява в плътно затворени тъмни фиалки при 4 °С до анализите. Химичните съединения в етеричните масла се идентифицират при сравнение на тяхното време на задържане, при разделяне на газ хроматограф, с литературните данни за стандартни етерични масла и на регистрираните Мас-спектри. Изчислява се количеството на компонентите в проценти.

2.3. Изследване на тоталното съдържание на флавоноиди

Приготвят се двупроцентни разтвори от смлян растителен материал в дестилирана вода, 70% етанол, 96% етанол и метанол. Екстракцията се провежда при стайна температура 25°C за 24 часа. Обединените екстракти се филтрират през микрофилтър (0.25 μm) и се инжектират в HPLC системата. След елуиране с градиент от метанол, ацетонитрил и вода и регистриране на ултравиолетови и видими абсорбционни спектри, количествено се определят флавоноидите. Екстрактите са получени в Лабораторията по Фитохимия при Медицински колеж Пловдив. Анализите са извършени в Катедрата по Биоорганична химия към Фармацевтичен факултет на Медицински Университет, Пловдив.

3. Спектрални методи за определяне на структурата и стереохимията на съединенията

3.1. Определяне на елементния състав на органичните съединения

За да се състави молекулната формула на веществата е необходимо да се знае техния елементарен състав, за определянето на който се прилагат методите на качествения и количествения елементарен анализ. *Нео*-клеродановите съединения са изградени от атоми на химичните елементи, въглерод, водород и кислород. За намиране на молекулната формула на клероданите се определя процентното количествено съдържание на въглерод и водород в молекулите им. При съвременния органичен анализ с мас-спектрометри с висока резолюция се

определя молекулната маса на съединенията с точност до четвъртия знак след десетичната запета. По този начин можем да определим молекулната формула на веществото.

3.2. Инфрачервена спектроскопия (ИЧС)

С помощта на ИЧ спектрометрия се установяват различни функционални групи, някои фрагменти от въглеродния скелет, както и нейната идентичност при сравнение на спектъра ѝ с тези на познати органични съединения. ИЧ спектрите са регистрирани в таблетки от KBr за кристалните вещества и в капиларен слой между две таблетки KBr за маслообразните, на Perkin-Elmer 1750 FT-ИЧ спектрометър от 4000 cm^{-1} to 450 cm^{-1} при резолюция 4 cm^{-1} с 9 скена и на Vertex 70 спектрометър от 4000 cm^{-1} до 400 cm^{-1} при резолюция 4 cm^{-1} с 25 скена и на Bruker Tensor 27 спектрометър от 4000 cm^{-1} to 400 cm^{-1} при резолюция 4 cm^{-1} със 70 скена. Измерванията са извършени в Катедрата по Аналитична химия при Химически Факултет на ПУ “Паисий Хилендарски“ и в лабораторията по вибрационна спектроскопия в ИОХ при БАН, София.

3.3. Мас-спектрометрия (МС)

Мас спектрите са измерени на Hewlett Packard 6890 GC System Plus/5973 MSD спектрометър и на ACQUITY UPLC® (Waters Corporation, Milford, MA) с Q-ToF Premier™ мас-спектрометър с детектор (Waters Corporation) в областта 50-1500 Da. Разтваря се 0.2 mg от веществата в $100\text{ }\mu\text{L}$ MeOH, добавя се $10\text{ }\mu\text{L}$ HCOOH и разтвора се разрежда до 1 mL. Измерванията са извършени в Биологически Факултет на ПУ“Паисий Хилендарски“ и в Катедрата по Биологична Химия и Молекулярна Биология, към Institut de Química Avançada de Catalunya, CSIC, J. Girona, Барселона, Испания.

Използването на високоразделителна мас-спектрометрия, при която масовото число на молекулния йон и/или фрагментните йони се определя с голяма точност (няколко знака след запетаята), позволява да се изчисли брутната формула на съединението.

3.4. Спектроскопия на ядрено-магнитния резонанс (ЯМР)

^1H ЯМР (600.130 MHz , 500 MHz , 400.13 MHz и 250.13 MHz) и ^{13}C ЯМР (150.903 MHz , 125 MHz , 100.61 и 62.91 MHz) спектрите са измерени на Bruker Avance II+ 600 спектрометър, Bruker Avance 500 спектрометър, Mercury 400 спектрометър (Varian, Zug, Switzerland) и Bruker DRX-250 спектрометър в CDCl_3 или $(\text{CD}_3)_2\text{CO}$ при стандартни 1D и 2D условия с последователни импулси. Разтваря се такова количество от веществата, в 0.6 mL деутериран хлороформ или ацетон, което да осигури $0,05\text{ M}$ концентрация за регистриране на ^{13}C ЯМР спектрите и 0.005 M концентрация при ^1H ЯМР спектрите. TMS е използван като вътрешен стандарт. Химичните отмествания (δ) са изразени в ppm, а константите на спиново взаимодействие (J) в Hertz. Измерванията са извършени в Института по Органична химия с център по Фитохимия при Българска академия на науките; в Катедрата по Биологична Химия и Молекулярна Биология, към Institut de Química Avançada de Catalunya, CSIC, J.

Girona, Барселона, Испания и в Катедрата по Фармакогнозия към Университета на Szeged, Унгария.

3.4.1. Протонен ядрено-магнитен резонанс (^1H ЯМР)

Нео-клероданите съдържат от 22 до 44 водородни атома, ядрата на които дават сигнали в широка област от 0.8 до 11 м.ч. в ^1H ЯМР-спектъра. В ^1H ЯМР спектрите на *нео*-клеродановите дитерпеноиди, с транс свързване на пръстените А и В в декалиновата подструктура на молекулата от типа ТС, присъстват характеристични сигнали за протоните: H-10, който се явява като двоен дублет в областта 2.70 – 1.7 ppm със стойност на константата на спин-спиново взаимодействие J около 10 и 4 Hz; метиловите протони H₃-17 се наблюдават като дублет при около 0.90 ppm с J константа от 5.5 до 6.7 Hz; метиловите протони H₃-20 резонират като синглет в областта от 0.90 до 1.25 ppm.

3.4.2. Въглероден ядрено-магнитен резонанс (^{13}C - ЯМР)

При определяне на структурата и стереохимията на органичните съединения ^{13}C - ЯМР спектроскопията дава възможност за директно изследване на въглеродния скелет и идентифициране на функционалните групи, съдържащи въглеродни атоми. Така например в γ -лактонния пръстен резонансният сигнал, за карбонилния въглероден атом, се явява в областта 172-178 ppm. Резонансните сигнали за въглеродните атоми при двойната връзка се наблюдават в областта 120-150 ppm, а този за карбонилния въглероден атом в ацетатната група при 170 ppm. Резонансният сигнал за въглерода от кетонна група се явява при 210 ppm, а този за въглерод, свързан с кислороден атом - в областта 55-85 ppm. Мястото на хидроксилните групи може да се установи по промяната на химичното отместване на съответния въглероден атом след ацетилиране с $\text{Ac}_2\text{O}/\text{Py}$.

3.4.3. DEPT (Distortionless Enhancement by Polarisation Transfer)

DEPT 135° -метода е разновидност на ^{13}C -ЯМР, при който се получават резонансни сигнали за първични, вторични и третични C-атоми. При този метод фазите за резонансните сигнали за CH_2 -групите е противоположна на фазите на резонансните сигнали за CH и CH_3 -групите, четвъртичните и непротонирани въглероди не се явяват в спектъра. При сравнение на нормално снетия ^{13}C -ЯМР спектър, с този снет след прилагане на DEPT-метода се определят сигналите за непротонирани C-атоми и се получава информация за всички CH_n -фрагменти ($n = 1, 2$ или 3).

3.4.4. Двумерни ЯМР спектри

^1H - ^1H COSY (Correlated Spectroscopy) спектроскопия. При двумерните ^1H - ^1H COSY експерименти, известни като хомоядрено корелиране, на абцисата и на координатата са представени химичните отмествания на протоните. В двете половини на спектъра, където съществува корелация между химичните сигнали, се появява контур. Образува се графика с еднакъв спектър за всяка от двете оси и диагонал на контурите на обикновения спектър. Интерпретират се извъндиагоналните контури. Стойностите на спиновите константи на

взаимодействие не могат да бъдат определени с този метод, но от факта, че двата резонанса са свързани (колерирани) се получава информация за спин спиновото взаимодействие между протоните.

HSQC (heteronuclear single quantum coherence) и HMBC (heteronuclear multiple bond connectivity). При тези експерименти се извършва корелация между две различни ядра. В спектъра няма диагонален елемент, а корелацията е обозначена в точката на кръстосване на двата сигнала с контурни линии както при топографска карта. HSQC спектрите показват корелацията през една връзка на директно свързаните водородни и въглеродни атоми. Корелационните контури за метиленовите протони са две на едно ниво (освен в случаите на изохронни ядра) и са различно оцветени от метиновите и метиловите протони, които корелират с едно контурно петно. При интерпретирането на HSQC спектрите се отнасят всички H-атоми към съответните C-атоми.

HMBC спектъра дава информация за H- и C-атоми, които си взаимодействат през 2, 3, 4 до 5 връзки. В него не се разграничават метиленовите протони от метиновите и метиловите протони. Често от двойката метиленови протони само единия хетероколерира с даден въглероден атом. С този метод се определят местата и на непротонираните въглеродни атоми.

NOE (Ядрен ефект на Оверхаузер). При него се сравняват ^1H - ЯМР спектър, който е снет при нормални условия с този снет при селективно ^1H облъчване. Ако в последния спектър се наблюдава един интензивен отрицателен пик при облъчената честота и няколко по-малко интензивни положителни резонансни сигнала, то последните съответстват на протоните с увеличен интензитет предизвикан от ЯЕО.

NOESY (Nuclear Overhauser effect spectroscopy). NOESY корелационни пикове свързват само резонанси от ядра които са пространствено сближени, а не свързани ядра през химични връзки. Корелацията между сигналите зависи от разстоянието на което се намират протоните, като нормално сигнал се наблюдава само ако дистанцията между тях е по-малка от 5 Å. NOESY експеримента е важно средство за установяване на стереохимията на молекулата в разтвор, за разлика от рентгеноструктурния анализ на единичен кристал, използван за изясняване на стереохимията в твърдо състояние.

4. Тестване на биологични активности

4.1. Антифидантна активност

Биологичните изпитания са проведени в петриевы стъкла (15 x 85 mm) с покрити дъна с филтърна хартия и използване на картофени дискове с 2 cm² площ по методиката описана от Belles и съавтори. Разтварят се 3.3 mg от веществата в 1 mL ацетон, което осигурява доза от 1000 ppm (33 µg/cm²) при нанасяне на 10 µL от разтвора върху 1 cm² от картофените дискове. При разреждане на разтвора се получават съответните концентрации на работните разтвори използвани при биоанализите. Горната повърхност на дисковете се третира с 20 µL ацетонови разтвори на тестваните съединения с микроспринцовка и след изпарение на разтворителя се получават третираните дискове (TD). Контролните дискове (CD) са подготвени аналогично с чист

разтворител. За стандарт са използвани скутекипрол А и клеродин, които са известни с мощното си антифидантно действие. Активността се изпитва срещу ларви на колорадския бръмбар (*Leptinotarsa decemlineata* Say), II - IV стадий на развитие, събрани от картофени полета на с Първенец, Пловдивско. Анализите се провеждат при условия на хранене с избор. Във всяко петриево стъкло се поставят четири третирани и четири контролни дискове. Новоизлюпени ларви в четвърти стадий на развитие, оставени без храна за 5 часа, се поставят по осем във всяко петриево стъкло да се хранят. През равни интервали от време 20 минути в продължение на 4-6 часа се измерват консумираните области от третирани дискове (CTD) и тези от контролните дискове (CCD). Антифидантната активност е отчетена чрез коефициент на хранене FR (feeding ratio), изчислен като съотношение между консумираната област от третирани дискове и консумираната област от контролните дискове по формулата:

$$FR = CTD/CCD.$$

4.2. Антимикробна активност

Антимикробните ефекти на изследваните съединения са тествани срещу Грам-положителни бактерии *Bacillus cereus* (изолат от храна), три щама *Staphylococcus aureus* (ATCC 6538, ATCC 1805 и един изолат от храна), *Streptococcus pyogenes* (ATCC 12344) и *Listeria monocytogenes* (ATCC 8632, изолат от храна), както Грам-негативни бактерии: три щама на *Escherichia coli* (ATCC 25922, ATCC 3397 и един клиничен изолат), три щама *Salmonella abony* (ATCC 6017, ATCC 6017 и един клиничен изолат), три щама на *Pseudomonas aeruginosa* (ATCC 27853, един клиничен изолат и един изолат от развалена храна), *P. fluorescens* (изолат от храна) и *Aeromonas hydrophila* (изолат от храна), определени и систематизирани както е публикувано в изследването на Girova и съавтори. Допълнително е проведено антимикробно изследване срещу три щама *Candida albicans* (ATCC 10231, ATCC 90030 и един клиничен изолат). Бактериалните щамове са изолирани от развалени охладени хранителни продукти, както е описано от Delaquis.

Анализите са извършени в Катедрата по Микробиология на Пловдивски Университет.

4.3. Цитотоксична активност.

Колориметричен МТТ (тетразолиев) анализ. Тестването за цитотоксична активност на дитерпени, изолирани от представители на род *Scutellaria* от семейство *Lamiaceae*, е проведено по методиката развита от Tim и съавтори. Тетразолиевата сол МТТ [3-(4,5-диметилтиазол-2-ил)-2,5-дифенилтетразолиев бромид], (Sigma Catalog № M2128) се разтваря в PBS в съотношение 5 mg/mL и се филтрира, за да се стерилизира и отстрани малкото количество от неразтворим остатък в някои партиди МТТ.

Клетките ($0.5 \times 10^4 \div 1 \times 10^4$) са посяти в 125 μ L хранителна среда в 96 ямкова плака. Прибавя се от работния разтвор на веществата към хранителната среда на клетките, така че крайната концентрация да е от 300 $\div$ 150, 75, 37.5, 19 μ M. Интензивността на лилавото оцветяване се измерва с четец Dynatech MR580 Microelisa, като се използва дължина на вълната от 570 nm, референтна

дължина на вълната 630 nm и настройка за калибриране 1.99 (или 1.00 ако пробите са силно оцветени). Плаките обикновено се отчитат в рамките на 1 час след добавяне на изопропанола, като се отчита МТТ-показател. Данните се обработват на програма (Graph Pad Prism), която изчислява IC₅₀ - концентрацията на веществата и регистрира резултатите в табличен вид. За контрола се използва чиста вода. Четири тествания се извършват за всяка концентрация. Анализите са извършени в Института по Молекулярна биология при БАН – София.

Клетъчни линии: За скрининг на инвитро цитотоксична активност са избрани две клетъчни линии: карциногенни клетки от тумори по белите дробове, означени като H1299 и нормални клетъчни линии - HUVEC (клетки от пъпна връв). Клетъчните линии са получени от BPS Bioscience. Експериментите са извършени с готови клетки, поддържани в лабораторни условия при изкуствена среда. Закупените клетки се поддържат в изкуствена среда (DMEM - HUVEC; RPMI - H1299) и често се пресяват.

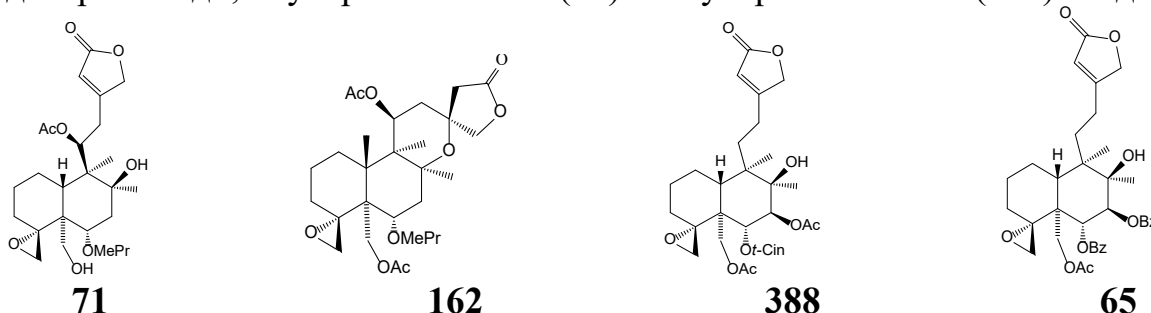
Работни разтвори: Пробите от разтвори, с които е извършено тестването се приготвят чрез разтваряне на 1 mg от дитерпеноидите в 50 µL DMSO (диметилсулфоксид). За получаване на тестовите разтвори, два или три µL от разтвора на съединенията в DMSO са разредени с 1 mL хранителна среда, така че концентрацията на DMSO в работните разтвори да стане 0.2 ÷ 0.3%. За биотестванията се взема толкова количество от работните разтвори, че след допълнително разреждане в хранителната среда да се получат в 125 µL концентрации от 300, 150, 75, 37.5 и 19 µM.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

1. Определяне на структурата и стереохимията на изолираните биологично-активни вещества от видове на род *Scutellaria*, *Teucrium* и *Salvia*

1.1. Фитохимично изследване на видове от род *Scutellaria* за наличие на неоклероданови дитерпеноиди

В резултат на анализирането на ацетоновия екстракт, получен от надземните части на *S. orientalis* subsp. *pinnatifida*, са доказани познатите неоклероданови дитерпеноиди, скуториенталин В (71) и скуториенталин D (162) заедно с един

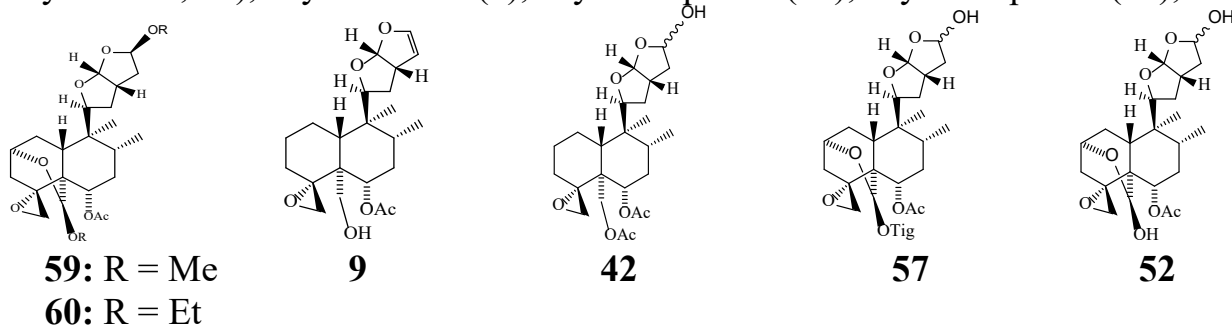

нов неоклеродан, скуториенталин Е (388), чиято структура, 7β,19-диацетокси-ба(Е)-цинамоилокси-4α,18-епокси-8β-хидрокси-неоклерода-13-ен-15,16-олид, е установена чрез спектрални изследвания и сравняване на данните с родствени съединения. На базата на елементния анализ за 388 е определена молекулна

формула $C_{33}H_{40}O_{10}$. Неговият ИЧ спектър показва ивици за хидроксилна група (3458 cm^{-1}), α,β -ненаситен γ -лактон (1780 и 1173 cm^{-1}) и естерни групи (1746 и 1240 cm^{-1}).

Данните от ^1H ЯМР и ^{13}C ЯМР спектрите на **388** са почти идентични с тези на скуталпин L (**65**) изолиран от de la Torre и съавтори от *Scutellaria alpina*. Наблюдаваните разлики са в съгласие с наличният в **388**, естер на (E) канелената киселина (δ_{H} 6.32 d, H-2'; 7.58 d, $J = 16\text{ Hz}$, H-3'; 7.51 m, 2H-5',9'; 7.38 m, 3H-6',7',8'; δ_{C} 165.5 s C-1'; 117.5 d, C-2'; 146.0 d, C-3'; 134.3 s, C-4'; 128.3 d, C-5' и C-9', 128.9 d, C-6' и C-8' и 130.4 d, C-7') и ацетатна група при C-6 и C-9 вместо двете бензоатни групи представени в **65**. В ^1H ЯМР и ^{13}C ЯМР спектрите на **388** присъстват сигнали за две ацетатни групи при δ_{H} 1.99 s и 2.08 s / δ_{C} 169.9 s и 170.8 s и за два дублета съответстващи на аксиалните протони при C-6 β и C-7 α ($\delta_{\text{H-6}\beta}$ 5.30 d; $\delta_{\text{H-7}\alpha}$ 5.49 d, $J_{6\beta,7\alpha} = 10.0\text{ Hz}$). Позицията на (E) канеленият естер в скуториенталин E е установена от хетерокорелациите в НМВС спектъра между карбонилния въглерод на канеления ацилен остатък (δ_{C} 165.5) и H-6 β (δ_{H} 5.30) протона, докато карбонилните въглероди на двете ацетатни групи (δ_{C} 169.9 s и 170.8 s) корелират с H-7 α (δ_{H} 5.49) и H₂-19 (δ_{H} 4.71) протоните, така че мястото на свързване на (E) канеленият естер е при C-6, а на двете ацетатни групи при C-7 и C-19. Присъствието на канелената функция се потвърждава от интензивния пик при m/z 131 в мас спектъра на скуториенталин E. Третичната хидроксилна група е локализирана при C-8 на базата на свиването на обичайния дублет за Me-17 протоните в синглет и парамагнитното им отместване при δ_{H} 1.15 s и δ_{C} 21.3 q (C-17). Също така в НМВС спектъра е налична корелация от Me-17 до непротонираният оксигенериран C-8 (78.6, C). Относителната конфигурация на **388** е установена от NOESY взаимодействията на аксиалният 6 β протон с H-10 β , H_B-18 и ацетокси групата при C-7 β . От друга страна Me-20 протоните хомо-корелират при NOESY експеримента с H-7 α , Me-17 и H₂-19. От тези корелации се направи извода, че скуториенталин E притежава същата стереохимия като скуталпин L. От всички описани данни за скуториенталин E е отнесена структурата **388**. Това съединение е първият, изолиран от вид на *Scutellaria*, нео-клероданов дитерпеноид съдържащ остатък на канелената киселина в молекулата си. Абсолютната конфигурация на **388** не е доказана, но от биогенетична гледна точка може да се заключи, че съединението принадлежи към нео-клеродановата серия дитерпеноиди, изолирани от представители на род *Scutellaria*.

От *S. albida* са получени пет нео-клероданови дитерпеноида, скуталбин D (= скуполин I, **59**), скуталбин A (**9**), скутекипрол A (**42**), скутекипрол B (**57**),

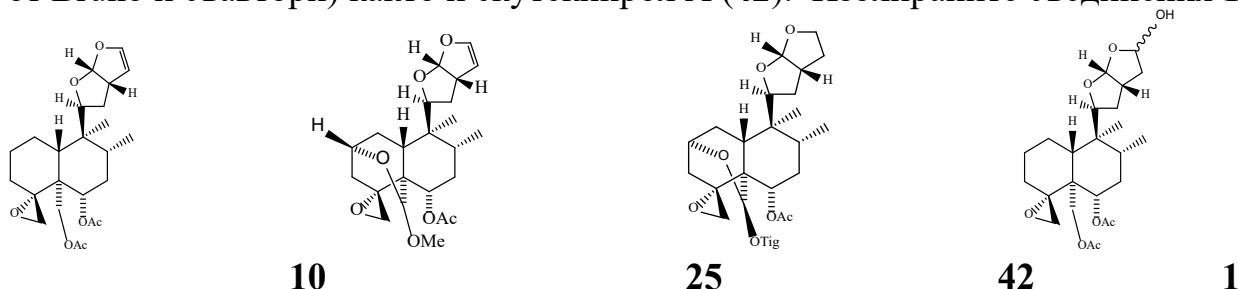

скуталтисин (= скуталбин С, **52**). Известните съединения скуталбин А, скутекипрол А, скутекипрол В и скуталтисин са идентифицирани чрез сравняване на физичните им константи (т.т., R_f – стойност, $[\alpha]_D^{25}$), ИЧ и ^1H ЯМР данни с автентични проби. За скуталбин D (**59**) е определена молекулна формула $\text{C}_{24}\text{H}_{36}\text{O}_8$ на базата на количествения елементен анализ и молекулния пик в мас-спектъра при m/z 452 $[\text{M}]^+$. Данните от ^1H и ^{13}C ЯМР спектрите разкриват присъствието в структурата на **59** на две метокси групи (δ_{H} 3.33 s, 3H / δ_{C} 54.7 и δ_{H} 3.49 s, 3H / δ_{C} 55.2), ацетокси група (δ_{H} 2.10 s, 3H / δ_{C} 170.4 s) и характеристичните сигнали за декалинова система (Me-17 при δ_{H} 0.90 d, $J = 6.1$ Hz / δ_{C} 16.6 q; Me-20 при δ_{H} 1.10 s / δ_{C} 14.1 q) с $4\alpha,18$ оксиранов пръстен (δ_{H} 2.93 и 2.35 d, $J = 4.4$ Hz; δ_{C} 48.9 CH_2) и хексахидро фурофураново ядро в страничната C-11 – C-16 верига (δ_{H} 3.99 dd, $J = 11.5, 4.7$ Hz, H-11 / δ_{C} 48.9 CH; δ_{H} 2.96 m, H-13 / δ_{C} 40.9 CH; δ_{H} 5.70 d, $J = 5.4$ Hz, H-16 / δ_{C} 104.9 CH). Двете метокси групи са отнесени към въглеродните атоми C-15 и C-19, образувайки два ацетални пръстена с характерни сигнали при δ_{H} 5.10 s / δ_{C} 100.2 и 5.11 br d, $J_1 = 3.5$; $J_2 < 1.0$ / δ_{C} 144.1, които са почти идентични с ЯМР данните, докладвани от Ohno през 1996 г., за съединение **60** (без тривиално наименование) с две етокси групи, изолирано от *S. discolor*, растяща в Непал. Относителната конфигурация на скуталбин D е доказана с NOE експерименти.

Облъчването на сигнала при δ_{H} 3.99 dd (H-11 α) предизвиква положително NOE увеличение на сигнала при δ_{H} 0.90 d (Me-17) (7.2 %) и 1.0 s (Me-20) (8.0 %), което сочи α ориентацията на тези групи. В допълнение, забележимо NOE увеличение се наблюдава между H-19 и Me-20, което разкрива β положението на метокси групата при C-19. Химичните отмествания на H-15 в ^1H ЯМР спектъра, на C-15 в ^{13}C ЯМР спектъра и NOE резултатите сочат β ориентацията и на другата метокси група (MeO-15). От анализа на спектралните данни, за скуталбин D е отнесена структура **59**.

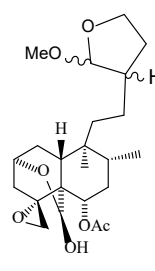
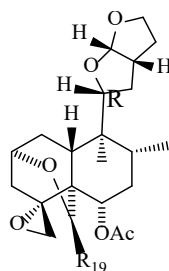
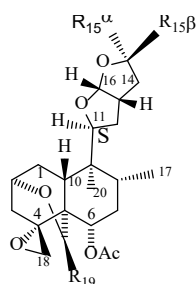
От растителен материал събран над село Балканец са доказани четири неоклероданови дитерпеноида, клеродин (**1**), скуполин Н (**10**) (изолиран от испанския вид *S. polyodon* през 1997 год. от de la Torre и съавтори), скутекиприн (**25**) (изолиран от *S. cypria elatior*, растяща в Италия, през 1993 год. от Bruno и съавтори) както и скутекипрол А (**42**). Изолираните съединения **1**,

10 и **42** са идентифицирани чрез сравняване на температурите им на топене и ИЧ спектрите с литературните данни на автентични проби. Съединението е идентифицирано след анализирането на 1D и 2D ЯМР спектрите и е съставена молекулната му формула **25**. След определянето на структурата и стереохимията на **25** се установи, че поради непроведени 2D експерименти, в публикуваните от Bruno ^1H и ^{13}C ЯМР данни липсват отнасяния за сигналите на

протоните 1α , 1β , 3β , 7α , 7β , 8β , 10β , 12α , 12β , 14α и 14β ; не са отнесени еднозначно и сигналите за въглеродните атоми C-5/C-9 и C-7/C-12/C-14. В резултат на проведените от нас изследвания е обогатена литературата с тези данни за скутекиприн. Регистрирани са пълен набор от ЯМР спектри на Bruker Avance II+ спектрометър, работещ при 600.130 MHz за ^1H ЯМР спектрите и при 150.903 MHz за ^{13}C ЯМР спектрите. След внимателен анализ на 2D експериментите еднозначно е отнесен сигнала на въглеродния атом C-14, който Bruno и съавтори не са разграничили от сигналите за C-7 и C-12. Отнесени са и ^1H ЯМР сигналите за всички единадесет протона, за които липсват данни в литературата.

Едновременно с описаното изследване е разработена и горчивата фракция екстрахирана от *S. altissima* събрана в село Бачково. Изолирани са десет неоклероданови дитерпеноида, скуталтисини А-Г (**52**, **392** - **397**), скутеколумнин С (**23**), 11-епи-скутеколумнин С (**28**) и скуполин I (**59**) (фигура 1). Изолираният от Малаков и съавтори скуталтисин, е означен като скуталтисин А (**52**). Установи се, че скуталтисини В-Г са нови съединения, а дитерпените **23**, **28**, и **59** са доказани за първи път в този растителен вид.

	R ₁₉	R _{15β}	R _{15α}		R ₁₉
скутеколумнин С (23):	ОН	Н	Н	11-епи-скутеколумнин С (28):	ОН
скуталтисин В (392):	MeO	Н	Н	скуталтисин С (393):	MeO
скуталтисин А (52):	ОН	Н,ОН (15R + 15S)		скуталтисин G (397):	ОН
скуталсин А (55):	MePrO	Н,ОН (15R + 15S)			
скуталтисин D (394):	MeO	Н,ОН (15R + 15S)			
скуталтисин E (395):	ОН	MeO	Н		
скуталтисин F (396):	ОН	Н	MeO		
скуполин I (59):	MeO	MeO	Н		

Фигура 1: Изолирани неоклероданови дитерпеноиди от *S. Altissima*

Изолираната смолообразна горчива фракция е хроматографирана на стъклена колона със силика гел със смес от разтворителите петролев етер/EtOAc като елуент. Събраните елуати са обединени в 5 фракции на базата на ТСХ резултати: А, В, С, D и Е. Фракция В е рехроматографирана на КХ, получавайки подфракции В1 (**392** + **393**); суров продукт В2 и В3 (колби съдържащи 25 mg много сложна смес от по-полярни съединения, не изследвана допълнително). При прекристализация от ацетон на В2 е получена 20 mg сурова кристална маса и 59.5 mg остатъчна субстанция (В2r). Прекристализацията на кристалната маса осигури хомогенна на ТСХ субстанция, В2 (**394**, 16 mg). Остатъчният материал е разделен на препаративна ТСХ, със смес от разтворителите $\text{CH}_2\text{Cl}_2/\text{MeOH}$ в съотношение 98:2 като елуент, до получаване на 2 mg от **394** и две смеси от дитерпени В2r1 (29.3 mg) и В2r2 (11.2 mg).

В инфрачервения спектър на В1 присъстват ивици за оксиранов пръстен (3061 cm^{-1}) и ацетатна група (1724 и 1262 cm^{-1}). В ^1H ЯМР спектър на В1 се наблюдават дублирани сигнали при δ_{H} 5.54 и 5.63 (d, H-16); 2.008 и 2.010 (s, AcO), които показват присъствието на смес от два основни клероданови дитерпена в съотношение 1:1, заедно с други минорни компоненти. ^1H и ^{13}C ЯМР спектрите и спектралните характеристики на В1, и тези публикувани от Малаков и съавтори за “неделима, с различни разтворители и прекристализация, 3:7 смес от скутеколумнин С (**23**) и неговия С-11 епимер (11-епи-скутеколумнин С, **28**)”, изолирани от *S. columnae* var. *columnae*, показват голямо сродство. Допълнително, присъствието на метокси групи (δ_{H} 3.487 и 3.494) и химичното отместване за H-19 (δ_{H} 5.097 и 5.123, срещу 5.72 и 5.73 на сродните структури **23** и **28**, сходни с публикуваните стойности за 19-О-метил етер производни като скуполин Н (**10**) и скуполин I (**59**), и двете с δ_{H} 5.11), потвърждават отнасянето на В1 като смес от 19-О-метилови етери на скутеколумнин С (**392**) и 11-*epi*-скутеколумнин С (**393**).

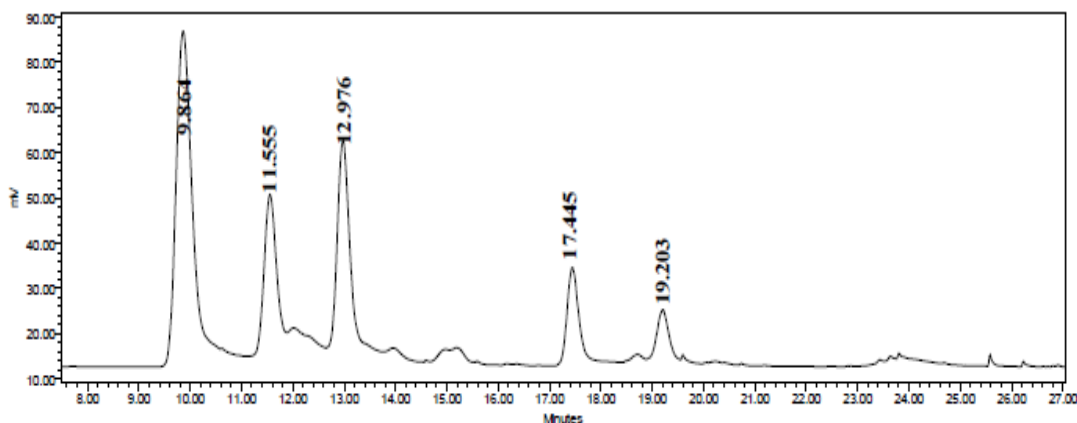
Един широк и един минорен последващ пик, с време на задържане 16.05 и 18.45 min, се наблюдават при аналитична високо ефективна течна хроматография на фракция В1. ЯМР анализите на фракциите, събрани в диапазона 14-17 min при препаративна HPLC на В1 разкриват частично разделяне на двете съединения, наименовани скуталтисин В (**392**) и скуталтисин С (**393**), (**392** се придвижва по-бързо от другия минорен представител), позволяващо отделни спектрални отнасяния, а последващият пик е идентифициран като скуполин I. Сигналите за протоните от декалиновото ядро, в ^1H ЯМР спектрите на двата С-11 епимера **392** и **393**, са почти напълно еднакви. Забележимо отклонение от 0.15 ppm се наблюдава само за метиловите протони H₃-17. В 11S епимера скуталтисин В метиловата група резонира при 0.90 (d, 3H, $J = 6.2\text{ Hz}$, H₃-17), докато в 11R епимера скуталтисин С този сигнал се явява при δ_{H} 1.05 (d, 3H, $J = 6.5\text{ Hz}$, H₃-17). В хексахидро фурофурановия пръстен най-голяма е разликата в химичното отместване на протона при хиралния епимерен център С-11. В дитерпена **392** сигналът за H-11 α резонира при δ_{H} 4.07 (dd, 1H, $J = 11.1\text{ Hz}$, $J = 5.7\text{ Hz}$) докато в епимерния клеродан **393** е отместен в силното поле с 0.42 ppm при δ_{H} 3.64 (dd, 1H, $J = 11.8\text{ Hz}$, $J = 4.9\text{ Hz}$, H-11 α). Друго забележимо отклонение в спектърта се регистрира за химичното отместване на метиленовите протони при въглерод С-15. В съединение **392** тези протони се наблюдават като мултиплет при δ_{H} 3.88. Метиленовите протони H₂-15 в епимера **393** са добре разделени на t и ddd. Сигналът за единия протон е отместен с 0.09 ppm в слабото поле при δ_{H} 3.97 (t, 1H, $J = 8.3\text{ Hz}$, H-15_B), а сигналът за другия протон е отместен с 0.08 ppm в силното поле при δ_{H} 3.80 (ddd, 1H, $J = 13.4\text{ Hz}$, $J = 8.5\text{ Hz}$, $J = 4.8\text{ Hz}$, H-15_A).

В ИЧ спектърта на фракция В2 се наблюдават интензивни абсорбционни ивици при 3380 cm^{-1} за хидроксилна група и при 1730 и 1258 cm^{-1} показващи присъствие в молекулата на ацетатна функция. Отново MeO и дублиращи се сигнали се наблюдават в ^1H ЯМР спектърта. При това, данните са много близки с тези докладвани за скуталтисин (**52**). На базата на ^1H и ^{13}C ЯМР спектралните

данни е направено заключение за присъствието на С-15 епимерна смес на скуталтисин 19-О-метилов етер (наименована скуталтисин D, **394**), на основата на наблюдаваните различия за полуацеталния протон Н-19 както вече описаните по-горе сигнали (δ_C 5.101 и 5.112 срещу 5.72 and 5.73) и два MeO сигнала (δ_C 3.494, 3.496).

Аналитичният HPLC анализ (фиг. 2) на подфракция B2r1, показва пет основни пика. В резултат на препаративна HPLC на веществата от първия пик е получено частично разделяне на епимерната смес от 11-*enu*-скутеколумнин С (**23**) и скутеколумнин С (**28**). Структурите са потвърдени с ИЧ и ^1H ЯМР спектри. От втория и третия пик са изолирани още две нови съединения, 15 β -метоксискутеколумнин С (с тривиално наименование скуталтисин E, **395**) и 15 α -метоксискутеколумнин С (= скуталтисин F, **396**). И за двете вещества е определена молекулна формула $\text{C}_{23}\text{H}_{34}\text{O}_8$ на базата на псевдомолекулния позитивен йон в HR-ESIMS при m/z 461.2135 $[\text{M}+\text{Na}]^+$ за **395** и 461.2164 за **396**; изчислената молекулна маса за $\text{C}_{23}\text{H}_{34}\text{O}_8\text{Na}$ е 461.2151. Дитерпените са охарактеризирани на базата на ^1H ЯМР спектрите и сравнението на отнесените спектрални характеристики с публикуваните стойности и установените

Analytical RP-HPLC with ELS detection of B2r1

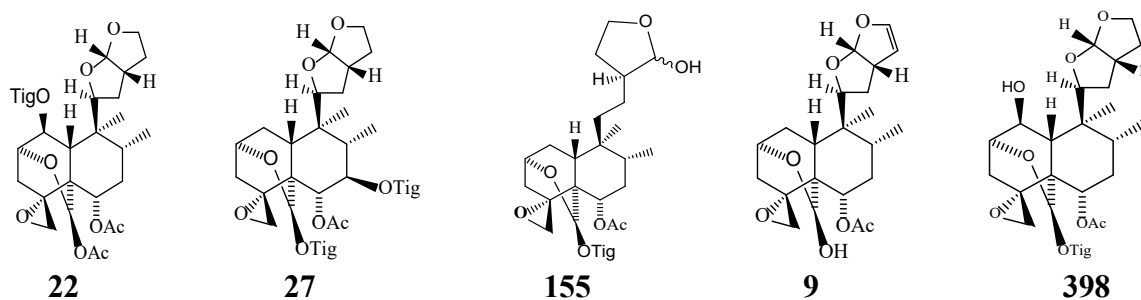
Фиг. 2. Аналитична RP-HPLC хроматограма на B2r1 с ELS детектор

правила за отнасяне на коректната конфигурация при С-15 на 15-метоксихексахидро фурофуран *нео*-клероданови дитерпеноиди. Въпреки, че MeOH е използван в TLC/HPLC процедурите при хроматографското разделяне на горчивата фракция, артефакт от тетраhydro фуро-фурановия прекурсор скуталбин А, който не е установен в сместа, е изключена тъй като не е забелязана промяна в проявените петна при хроматографиране на веществата на ТСХ.

В ^1H ЯМР спектъра на четвъртия пик се установи присъствие на сигнали от две OMe и една OAc групи (δ_H 3.34, 3.49 и 2.06), един дублет отнесен за Н-16 (δ_H 4.64, $J = 1.8$ Hz) и специфичното мултиплетно разцепване за Н₂-15 протоните (Н - 15А: δ_H 3.86, td; Н-15В: δ_H 3.93, td). ^1H ЯМР данните съответствуват на структура **397** (наименована скуталтисин G), произхождаща от скуталтисин А декалиновото ядро и отворена странична верига като докладваната в литературата за скутерепеносидите А₁-А₄ (**158-161**). От *Scutellaria altissima* са изолирани и спектрално охарактеризирани 17 съединения.

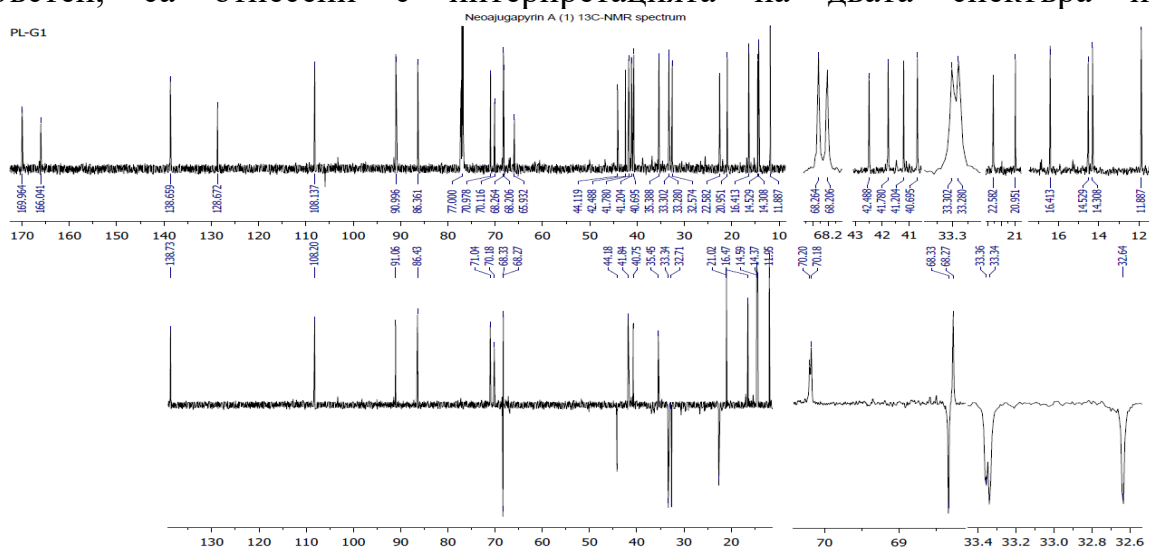
От тях 14 са *нео*-клероданови дитерпеноиди: клеродин (1), скуполин Н (10), скутекиприн (25), скутекипрол А (42), скуполин I (59), 11-*епи*-скутеколумнин С (28), skutalтисин ≡ skutalтисин А (= skutalбин С, 52) и скутеколумнин С (23) са доказани за първи път в този вид, а останалите шест клеродана, skutalтисин В (392), skutalтисин С (393), skutalтисин D (394), skutalтисин Е (395) skutalтисин F (396) и skutalтисин G (397), са нови за науката природни органични съединения. Всички дитерпени съдържат 4 α ,18 епоксиден пръстен спиросвързан с декалиновото ядро. С изключение на клеродин и скутекипрол А в молекулите на съединенията е склучен 2 α ,19 полуацетален или ацетален пръстен. При десет от дитерпеноидите е образуван хексахидрофурофуранов пръстен в С-11–С-16 подструктурата, в два дитерпеноида пръстенът е тетраhydro фурофуранов, поради наличието на двойна връзка между С-14 и С-15 и в един дитерпеноид е склучен лактолен пръстен обхващащ атомите от С-13 до С-16. Останалите три съединения, глобуларин (391), β -ситостерол (390а) и стигмастерол (390в) също се идентифицират за първи път в *S. altissima*.

Изследванията на *Scutellaria galericulata* започват през 2012 г. със събиране на растителен материал от растението от хабитат край град Ловеч. Горчивата смола, получена по описания начин, е разделена на пет еднородни фракции в резултат на хроматографиране на колона запълнена със силикагел при елуиране със смес от хексан/ЕtОАС с градиент 3:2 ÷ 1:1. След прекристализиране из ацетон са отделени пет кристални *нео*-клероданови дитерпеноида, 18 mg от 14,15-дихидрождодрелин Т (22), 10 mg от скутегалин А (27), 15 mg от скутегалин D (155), 16 mg от skutalбин А (9) и 15 mg от аюгапирин А (398 $\longrightarrow$ неоаюгапирин А, 399). Съединенията са идентифицирани чрез сравняване на точките на топене и на ИЧ спектрите им с публикуваните в литературата данни за тези вещества. Аюгапирин А (398) е доказан от Бонева и съавтори в българския вид *Ajuga pyramidalis*.

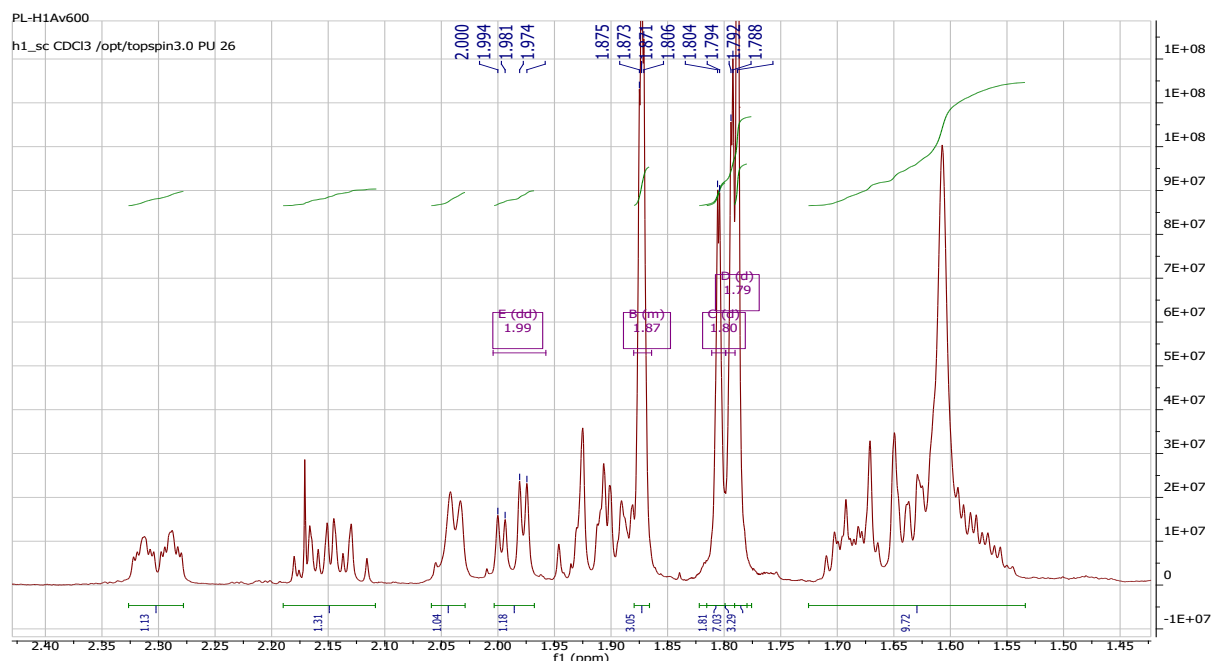
В настоящия труд, дитерпенът 398 за първи път е изолиран във вид на род *Scutellaria*, което е едно доказателство за хемотаксономичната близост на двата рода. ¹H ЯМР спектърът на 398, регистриран при 250 MHz, е напълно идентичен (по химичните отмествания и формата на сигналите) със спектъра на аюгапирин А заснет от Бонева при същите условия и на същия апарат. Допълнително измереният при 600 MHz спектър дава възможност за корегирание на отнасянията на някои сигнали и стойностите на някои *J* константи. В литературата липсват ¹³C ЯМР данни за аюгапирин А. За улеснение на идентификацията на 398 при следващи изолирания е регистриран ¹³C ЯМР

спектр. В него се съдържат 27 въглеродни сигнала и DEPT 135 спектъра разкрива 21 резонанса, 6 от тях за метиленови CH₂ групи, 5 за метилови CH₃ групи, 10 за метинови CH групи и 6 сигнала за непротонирани C-атоми. Една част от сигналите, от тиглиновата киселина и перхидро-фурофурановия пръстен, са отнесени с интерпретацията на двата спектъра и тези

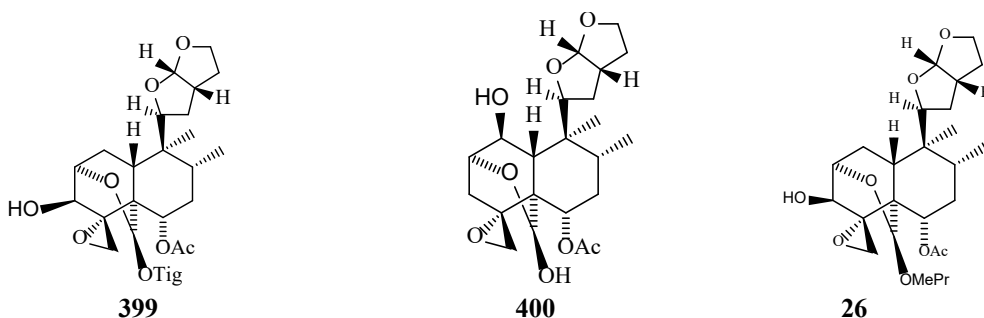
Фиг. 3: ¹³C ЯМР и DEPT 135 спектъра на аюгапирин А (398 $\longrightarrow$ 399)

отнасяния са в съгласие с данните публикувани от Bruno за сродни съединения. В ¹H ЯМР спектъра с висока разделителна способност на 398, сигналът за H-10 при δ_H 1.99 се явява като dd (виж фиг. 4) докато Бонева отнася сигнала за H-10 като d при δ_H 1.97. Мултиплетното разцепване на сигнала указва наличието на два съседни водородни атоми при C-1. Възниква въпроса за точното определяне на мястото на хидроксилната групата.

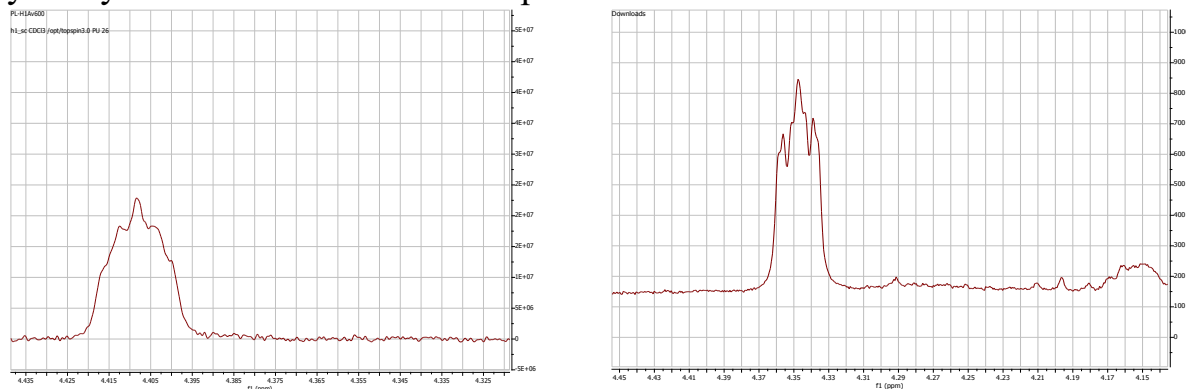
Фиг. 4. ¹H ЯМР спектъра на аюгапирин А (398 $\longrightarrow$ 399) с разширен участък за протон H-10

За пълното отнасяне на ^{13}C ЯМР спектъра и изясняване на точната структура на аюгапирин А са проведени 2D ЯМР експерименти. За целта по-голямо количество от дитерпена аюгапирин А е изолирано от 2.8 kg сух материал от надземни части от *S. galericulata*, събрани край град Плевен. От него по описаният начин са получени скутеколумнин С (**23**), 53 mg от аюгапирин А (= неоаюгапирин А **399**) и две нови съединения, скутегалерин А (реалната структура **398**) и скутегалерин В (**400**). Основния дитерпеноид, неоаюгапирин А

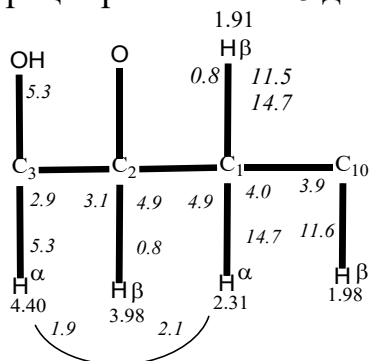
(**399**), на който отговаря структурата 3β -хидрокси скутекиприн, е изолиран от *Ajuga pyramidalis* от Бонева и наименован аюгапирин А, но докладван като 1β -хидрокси скутекиприн (**398**). Установено е, че предишната предложена структура не е коректна и името неоаюгапирин А е предложено за означаване на новата ревизирана структура **399**, която напълно съответства на проведените ЯМР изследвания. Тривиалното наименование скутегалерин А е дадена на реалния сега изолиран 1β -хидрокси скутекиприн. Съединение **399** е изолирано от най-полярната фракция. ИЧ спектърът разкрива присъствието на хидроксилна и ацетатна групи и в допълнение, ивици за (E) 2-метил-2-бутеноил естер, но отсъствието на такива за лактон или фуран.

От данните на елементния анализ и преброените 27 въглеродни атома във ^{13}C ЯМР спектъра за съединението е съставена молекулна формула $\text{C}_{27}\text{H}_{38}\text{O}_9$. Бонева е публикувала грешна формула $\text{C}_{17}\text{H}_{38}\text{O}_4$, вероятно в следствие на сору/paste грешка. ^1H , ^{13}C и DEPT 135° ЯМР данните за хексахидро фурофуранова функция, тиглинов и ацетатен естер, както и за атомите от C-6 до C-10 в пръстен В на **399**, са много близки с тези за родствената система скутекиприн (**25**). Мултиплета при δ_{H} 4.40 се опростява след обмен с D_2O (фигура 5), което обуславя размяната на отнасянията на сигналите за протоните $3\alpha/2\beta$ публикувани от Бонева за аюгапирин А.

Фигура 5: Свиване на сигнала при δ_{H} 4.40, в ^1H ЯМР спектъра на **399** след обмен с D_2O

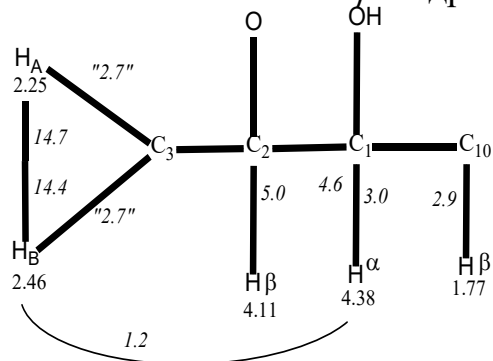
Подробен анализ на HSQC и HMBC спектрите за C-1 до C-5 установи недвусмислено моста C-2-O-C-19: δ_H 3.98 за H-2 [HMBC корелации с C-19, C-10 и реципрочно от H-19 до C-2], докато H-3 α (δ_H 4.40/ δ_C 70.1) показва само реципрочната H-18 до C-3 корелация.

Фиг. 6: Спинова система в пръстен А на **399** (H-10-[H-1 α -H-1 β]-H-2 β -H-3 α ; *J* в курсив)

позиция, докато 1 β /3 β NOE взаимодействие може да се очаква Освен това, широкият дублет при δ_H 2.55, отнесен за H-3 α в скутекиприн (**25**) не се наблюдава в спектъра на **399**. Тези отнасяния заедно с формата на сигнала за H-10 (dd) определят по-вероятно присъствие на кислороден заместител при C-3 отколкото при C-1. Допускане, което се доказва с внимателен анализ на двумерните ЯМР спектри.

Изненадващо, ^1H ЯМР спектралните данни за второто изолирано съединение сочат към истинската 1 β -хидрокси скутекипринова структура (**398**).

Фиг. 7: Спинова система в пръстен А на **398** (H-10—H-1 α —H-2 β —[H-3 α -H-3 β]; *J* в курсив)

4.11 (H-2 β) със сигналите при δ_H 2.46 и 2.25 (H₂-3) и на сигнала при δ_H 4.09 (H-11) със сигналите 1.65 и 1.97 (H₂-12), са разделени по двойки в HSQC спектъра чрез корелация с δ_C 30.9 (първите две) и δ_C 33.6 (последните две). Следователно, те могат да бъдат определени като C-3 и C-12. Допълнително се наблюдава корелация на деекранирания в слабо поле сигнал за H-1 α (δ_H 4.38) със сигнала за H-2 β (δ_H 4.11).

Допълнителни доказателства в подкрепа на стереохимията са получени от NOESY резултатите: H-C (6) корелиране с H_B-C (18), H-C (8) и H-C (10) определя кофициалното β -положение на тези атоми, а взаимодействието на H-C (1) с H-C (20) (ориентирани от α -страната на скелета) разкрива β -ориентацията

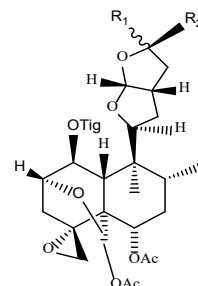
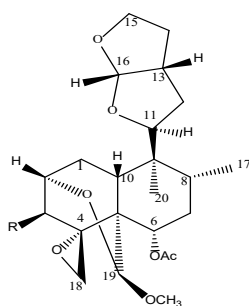
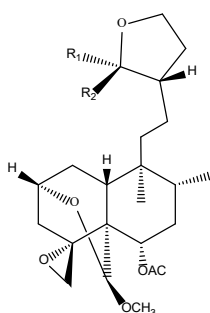
на заместителя при С-1.

Химичните отмествания и константите на свързване са коригирани на свой ред за тези на съединение **398**. Сега изолираният 1β -хидрокси скутекиприн е наречен скутегалерин А (**398**).

^1H ЯМР спектърът на третото (минорно) изолирано съединение показва повечето от данните за структурните характеристики на **398**. Забележимо различие е, че сигналите на тиглоиловия заместител не са налични, докато се наблюдава промяна за хидроксилна група като заместител при С-19 [НС (19): δ_{H} 5.61 срещу δ_{H} 6.68 ppm]. Съединението е охарактеризирано като 1β -хидроксикутеколумнин С и е наименовано скутегалерин В (**400**).

В ИЧ спектъра на четвъртият изолиран *нео*-клероданов дитерпеноид се наблюдават ивици за хидроксилна (3444 cm^{-1}) и ацетатна ($1729, 1250$ и 1093 cm^{-1}) групи. Установено е пълно съвпадение на 1D и 2D ЯМР спектралните данни на веществото с докладваните в литературата стойности за скутеколумнин С (**23**). Клероданът **23** е докладван за първи път в този вид.

Фитохимичното изследване на *S. galericulata* L. продължава с търсенето на минорни *нео*-клероданови дитерпени. Горчивата фракция, получена при разработване на 5.2 kg изсушени и фино разпрашени надземни части от растението по описания метод, е разделена на пет фракции, **I** (150 mg), **II** (450 mg), **III** (140 mg), **IV** (83 mg) и **V** (250 mg). Четири неизолирани *нео*-клероданови дитерпеноида, при предишните две проучвания на този вид, се доказаха от фракции **II** и **IV**. След повторно хроматографиране на **II**, при елуиране с CH_2Cl_2 , са получени две субфракции (**IIa** и **IIb**), всяка от които показва TLC-хомогенно петно. От субфракция **IIa** са изолирани 36 mg от скуталтисин В (**392**). От **IIb** са получени 15.3 mg от 1:2 неделима (чрез TLC с използване на различни разтворители и смеси от разтворители или чрез кристализация) смес от С-16 епимери, скутегалерин С (**401**) и скутегалерин D (**402**). С препаративна ТСХ на фракция IV (EtOAc като елуент, $\times 2$) се получи 8 mg от трети нов дитерпен, скутегалерин Е (**403**). Прекристализация от ацетон осигури 6 mg чист продукт **403**.

	R_1	R_2		R		R_1	R_2
скутегалерин С (401):	OMe	H	скуталтисин В (392):	H	скутегалерин F (404):	H	OH
скутегалерин D (402):	H	OMe	скутегалерин E (403):	OH	скутегалерин G (405):	OH	H

ИЧ спектъра на скуталтисин В (**392**) сочи наличие на абсорбционни ивици за ацетатна група (1732 и 1250 cm^{-1}) и липса на абсорбция за хидроксилна функция и двойна връзка. При сравняване на ^1H ЯМР спектъра на скуталтисин В със

протонните спектри на изолирани дитерпени от *Scutellaria altissima* (Bozov and Coll, 2015) се установи, че **392** е известният 11S изомер, получен по рано като неразделима смес с 11R епимера, скуталтисин С. В предишното изследване някои от ^1H и ^{13}C ЯМР сигналите не са отнесени еднозначно за всеки епимер, поради еднаквото количествено съотношение на двата дитерпеноида в сместа. Сега, скуталтисин В е изолиран като чисто вещество и еднозначно са отнесени всички сигнали в ^1H и ^{13}C ЯМР спектрите с помощта на DEPT, HSQC, COSY и НМВС експерименти. С актуализираните ^1H - и ^{13}C ЯМР данни е доказано, че в **392**, сигналите при δ_{C} 33.45 и 33.30 се дължат съответно на С-7 и С-12, и че са погрешни дадените преди стойности от δ_{C} 33.38/33.55 на С-7 и от δ_{C} 34.2/32.4 за С-12. Също така е коригирано химическото отместване за С-9 при δ_{C} 41.3 (42.47/41.67, публикувани по-рано).

За втората изолирана ТСХ-хомогенна субстанция е съставена молекулна формула $\text{C}_{24}\text{H}_{38}\text{O}_7$, която съответства на негативния молекулен йон $[\text{M}-1]^-$ в HR-ESIMS при m/z 437.2508 (изчислено за $\text{C}_{24}\text{H}_{37}\text{O}_7$, 437.2529). Пиковите при m/z 407, 378 и 347 се дължат на фрагментите $[\text{M} - \text{CH}_3\text{O}]^-$, $[\text{M} - \text{CH}_3\text{COOH}]^-$ и $[\text{M} - \text{CH}_3\text{COOH} - \text{CH}_3\text{O}]^-$, които отговарят на загуба на метокси група, оцетна киселина и съответно на метокси група и оцетна киселина. В ИЧ спектъра се наблюдават ивици за ацетатна група (1732 и 1250 cm^{-1}) и липса на абсорбция за хидроксилна група.

^1H и ^{13}C ЯМР спектрите разкриват наличието на два структурно много близки *нео*-клероданови дитерпена в съотношение приблизително 1:2 (в следващата дискусия площта на протонните сигнали е дадена в скоби, така че да сумира 1.0 за двете съединения), наречени скутегалерин С (**401**) и скутегалерин D (**402**). Лесно се различават характеристичните сигнали за два $4\alpha,18$ -епокси-*нео*-клероданови скелета (табл. 6) при δ_{H} 0.79 s/ 0.80 s (Me-20), 0.787 d/0.791 d (Me-17), 2.33 d (1H, C-18A) и 2.92 d (0.33H, C-18 β)/2.90 d (0.67 H, C-18B). В спектъра се наблюдават сигнали за ацетатна група при δ_{H} 1.97, два синглета за С-15 метокси групите при δ_{H} 3.451/3.450 (3.1 H), 3.33 (1.08H) и 3.35 (2.07 H). Сигналите при δ_{H} 3.45 бяха отнесени за метокси групите при С-19 на базата на НМВС корелациите с δ_{C} 100.3 (С-19). Двата С-16 метоксила показват по-голяма разлика в стойността на химическото им отместване тъй като са по-близо до епимерния център.

Горепосочената дискусия заедно с някои други дублирани сигнали [δ_{H} 4.73/4.59 (d, H-16 β); 5.05/5.04 (s, H-19 α)], показват идентично декалиново ядро за съединенията от сместа, **401** и **402** със скупolini H и I [H-2 β (δ_{H} 4.12dt/4.11 dt срещу 4.104 m/4.08 m), H-3 α (δ_{H} 2.50 dt/2.51 dt, срещу 2.53dt/2.54 dt), H-6 β (4.58 dd/4.56 dd срещу 4.62 dd/4.62 dd), Me-17 (δ_{H} 0.787d /0.791 d срещу 0.89 d/0.90 d), H₂-18 (δ_{H} 2.33 d и 2.92 d /2.90 d срещу 2.37 d/2.35 d и 2.97 d/2.95 d), H-19 α (5.05 s/5.04 s срещу 5.11 s/5.11 s)]. Сигналите за H-19 α при 5.05/5.04 имат припокриващи се ^1H - ^{13}C НМВС кръстосани пикове с δ_{C} 68.4 / 68.3 (С-6), 66.6 /66.5 (С-2), 60.7 (С-4), 55.2 (С-19-ОСН₃), 49.8/49.7 (С-18, слаба корелация, ^4J), 36.81 / 36.77 (С-3, много слаба корелация, ^4J).

Протон H-2 β при δ_{H} 4.12/4.11 показва НМВС кръстосани пикове с δ_{C}

100.3/100.2 (C-19), 60.7 (C-4) и 41.0/41.1 (C-10) и COSY корелации с δ_{H} 2.50/2.51 (H-3 α) и 1.61 (H-3 β). Шестчленната странична верига (атомите C-11–C-16) съдържа лактолен пръстен склучен между C-15–C-16, както е докладвано от Kizu и съавтори за скутерепиносидите A₁–A₄. Слаба HMBC корелация се наблюдава в съединение **401** на H-13 (δ_{H} 1.85/.92) с въглеродните атоми C-16 (δ_{C} 104.6), C-14 (29.4), C-12 (δ_{C} 21.8) и C-11 (δ_{C} 36.2) и в дитерпен **402** с C-16 (δ_{C} 109.8), C-15 (δ_{C} 66.5), C-14 (δ_{C} 30.6), C-12 (δ_{C} 25.9) и C-11 (δ_{C} 35.6). Химични отмествания за метиленовите протони 12a/12b в **401** се появяват при δ_{H} 1.10/1.41, докато в **402** те са изместени в силното поле, при 0.98/1.35. Сигналът на изохронните протони H₂-11, се явява при δ_{H} 1.21 и в двете съединения. Тези отнасяния са подкрепени от HMBC корелациите на H₂-11 с C-9 (δ_{H} 38.84/38.77) и ¹H – ¹H COSY кръстосани пикове с H₂-12 при δ_{H} 0.98/1.35 за **402**.

В HMBC спектъра се наблюдават корелации от H-12a (δ_{H} 0.98) до C-16 (δ_{C} 104.6/ 109.8), C-13 (δ_{C} 44.5/45.9), C-11 (δ_{C} 36.2/35.6) и C-14 (δ_{C} 29.4/30.6). ¹H-¹H COSY спектърът показва корелация на H-12a (δ_{H} 1.10/0.98) с H-13 (δ_{H} 1.85/1.92) и H₂-11 (δ_{H} 1.21). Забележително голямото отклонение от 4.12 ppm се наблюдава в стойността на сигнала за C-12 в двата епимера, но такова отклонение е в съответствие със стойностите за скутерепиносиди A₁ – A₄. H-13 β в двата епимера показва ¹H-¹H COSY корелация с H-14 α и H-16 β . Дитерпеноидите **401** и **402** се различават един от друг по конфигурацията на асиметричния въглероден атом C-16. В 16R епимера (**401**) този въглерод се явява при δ_{C} 104.6, а в 16S епимера (**402**) при δ_{C} 109.8, даващо отклонение на химичното отместване от 5.2 ppm. Това отклонение е много подобно на показаното при скутерепиносиди A₃/A₁ ($\delta_{\text{C-16}}$ 104.9/110.2) и скутерепиносиди A₄ / A₂ ($\delta_{\text{C-16}}$ 105.0 / 110.3). H-16 β в клеродан **401** резонира при δ_{H} 4.73 (³J_{H-16 β , H-13 β} = 4.5 Hz), а сигналът за H-16 β в **402** е изместен в силното поле при 4.59 (³J_{H-16 β , H-13 β} = 1.7 Hz). В съответствие с уравнението на Karplus по-високата стойност на ³J - константата на свързване в **401** се обуславя от диедричния торсионен ъгъл между H-16 β – C-16–C-13–H-13 β от около 0°. По-малката стойност на ³J-константата в **402** (1.7 Hz) е в съгласие с диедричния торсионен ъгъл между H-16 α –C-16–C-13–H-13 β близък до 120°. Константите, измерени за скутерепиносиди A₁ – A₄ са 4.0 Hz за 16R и средно 1.5 Hz за 16S изомера.

¹H и ¹³C ЯМР спектрите показват характерни сигнали за *нео*-клероднова структура (Me-17 при δ_{H} 0.88 d, J = 6.0 Hz; Me-20 при δ_{H} 1.11 s), притежаваща 4a,18-оксиранов пръстен (H-18A при δ_{H} 2.82 d и H-18B при δ_{H} 3.01 d със свързваща константа J_{gem} = 4.6 Hz), 2 α ,19-ацетална част ($\delta_{\text{H-19a}}$ 5.05 s; $\delta_{\text{H-2 β }}$ 3.89 br dd; $\delta_{\text{C-19}}$ 99.8) и C-11–C-16 хексахидро фурофуранова странична верига [$\delta_{\text{H-11}}$ 4.08 dd, J = 11.0, 5.6 $\delta_{\text{H-13}}$ 2.83; $\delta_{\text{H2-15}}$ са. 3.857/3.866 ddd; $\delta_{\text{H-16}}$ 5.62 d, J = 5.1; $\delta_{\text{C-16}}$ 108.1]. В допълнение, данните от ЯМР спектрите (табл. 6) разкриват присъствието на ацетатна (δ_{H} 2.0 s, 3H; δ_{C} 170.4 и 21.2), метокси δ_{H} 3.47 s, 3H; δ_{C} 55.2) и хидроксилна групи (при C-3 (δ_{C} 70.1). Химичните отмествания на H-19 α при δ_{H} 5.05 s и C-19 при δ_{C} 99.8 са в съгласие със структурите **401** и **402** (δ_{H} 5.04 и 5.05; δ_{C} 100.3 и 100.2). Тези сигнали са подобни на докладваните стойности за 19-О-

метилови етерни производни като публикуваните от de la Torre и съавтори за скупolini H и I, и двете 5.11/100.3. Поставянето на хидроксилната група в положение 3β е в съгласие с химическите отмествания на H-18A (δ_H 2.82) както при неоаюгапирин A (399), скуполин G (26) и в скупolini J (15) и K (58), всички при δ_H 2.88. Протонът H-18A резонира при δ_H 2.44 в скутекиприн (25), който е лишен от заместители при C-1 и C-3. При дитерпени със заместител при C-1, сигналът за H-18A се явява в област близо до тази на скутекиприн, като δ_H 2.46 в 14,15-дихидроджодрелин T (22) и δ_H 2.51 в скутегалерин A (398). Сигналът за 3α -протона, който се явява в скутекиприн при δ_H 2.55 dt, е опростен и изместен в слабото поле в 403 до δ_H 4.39 br s. В ^{13}C ЯМР спектъра сигналът за въглерод C-4 е отместен в слабото поле с 5,5 ppm, в сравнение с този в скутекиприн, докато сигналът за C-18 (който е в γ позиция спрямо хидроксилната група) е отместен в силното поле с 6.3 ppm.

Производни със заместители при C-1, като 14,15-дихидроджодрелин T (22), показват значително отместване в слабото поле (в сравнение със скутекиприн) за въглерод C-10 с около 7.5 ppm. Накрая, ^1H и ^{13}C ЯМР спектрите на скутегалерин E са почти идентични с тези на неоаюгапирин A. Забележими разлики в спектрите на двете съединения са наличието на сигнали за метокси вместо тези на тиглатна група, както и химическото отместване за метокси група при δ_H 3.47 и δ_C 55.3, синглета за H-19 при δ_H 5.05 срещу 6.76 s ($\Delta\delta$ -1.71) и отместеният в слабото поле сигнал на ацеталния въглерод C-19 при δ_C 99.8 срещу 91.0 ($\Delta\delta$ + 8.8).

След хроматографиране с препаративна ТСХ на матерните луги от прекриста-лизацията на скутегалерин E (403) е получена субстанция даваща хомогенно петно на ТСХ. В регистрирания ИЧ-спектър се наблюдават ивици на поглъщане от карбонилна (1734 , 1712 и 1269 cm^{-1}) и хидроксилна група (3422 cm^{-1}). Няма абсорбция за двойна връзка. От позитивния псевдо молекулен йон пик $[\text{M} + \text{Na}]^+$ в HR-ESIMS спектъра на изолираната субстанция при m/z 587.2460 е съставена молекулна формула $\text{C}_{29}\text{H}_{40}\text{O}_{11}$. Изчислената за $\text{C}_{29}\text{H}_{40}\text{O}_{11}\text{Na}$ молекулна маса е 587.2438.

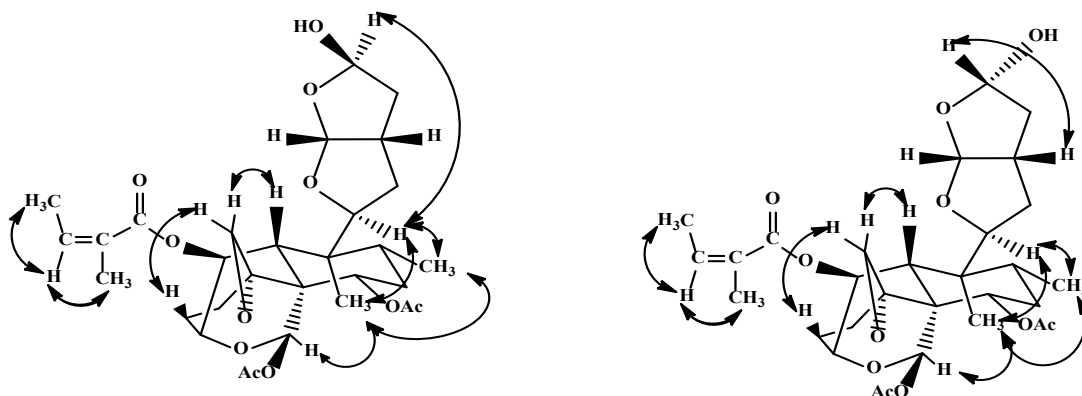
^1H - и ^{13}C ЯМР данните разкриват присъствието в молекулата на декали-ново ядро, носещо две ацетатни (δ_C 170.0 / δ_H 2.14 и δ_C 169.8 / δ_H 1.96) и тиглатна групи (δ_C 166.5 / δ_H 6.81 qq). Лесно се забелязват и характерните сигнали за оксиранов пръстен между C-4 и C-18 [H_2 -18 (δ_H 2.45 d и 3.05 d)] и $2\alpha,19$ хемиацетал [H -2 β (δ 4.41 m), H-19 α (56.69)]. Въпреки, че субстанцията дава хомогенно петно на ТСХ, при елуиране с различ-ни разтворители, ^1H ЯМР спектърът показва присъствието на някои добре разграничени дублирани сигнали [δ_H 5.50 и 5.52 (d, H-16); 5.56 и 5.46 (m, H-15); 3.06 и 2.86 (m, H-13); 3.98 и 4.55 (dd, H-13)], указващи присъствието на приблизително 2:3 смес от два 15-епимерни нео-клероданови производни, наречени скутегалирин F (404) и G (405).

Транс свързването между пръстените A/B в декалиновото ядро на молекулата се установява чрез сигналите в ^1H ЯМР спектъра за метиловите протони CH_3 -17

(δ_{H} 0.89 d и δ_{H} 0.92 d) и CH_3 -20 (δ_{H} 1.25 s), дублета при δ_{H} 2.04 (H-10) и синглета при δ_{H} 6.69 (H-19). Тези заключения са потвърдени от наблюдаваните NOESY корелации H-18B/H-10, H-18A/H-2eq, H-19 α /CH₃-20, CH₃-17/CH₃-20, CH₃-17/H-11 α и CH₃-20/H-11 α .

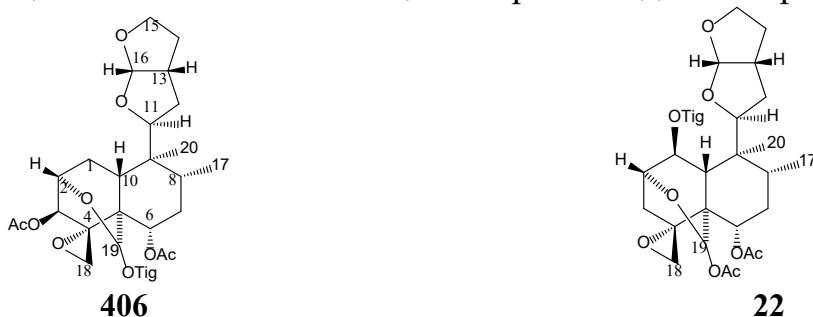
В допълнение, в ¹H ЯМР спектъра се наблюдават сигнали за хексахидро фуоро[2,3-b]фуранов пръстен, в шестчленната странична верига C-11–C-16 [характеристичен мултиплет за H-13 β протона, резониращ в областта на δ_{H} 3.10–2.80 и дублет при δ_{H} 5.50 (H-16)], имащ заместител хидроксилна група при C-15 (δ_{H} 3.49 br s). Всички отнасяния на сигналите в ¹H и ¹³C ЯМР спектрите са в съответствие с 2D експериментите - HSQC, HMBC, ¹H-¹H COZY. ¹H и ¹³C ЯМР спектралните характеристики за атомите в декалиновата подструктура са почти идентични с тези, докладвани за 14,15-дихидроджодрелин Т (**22**). Максималното отклонение за ¹³C-сигналите е 0.3 ppm и за ¹H- сигналите е 0.03 ppm. Rodríguez и съавтори са отнесли сигнала при δ_{C} 66.7 за въглерод C-1 и този при 69.6 за C-2, в съединение **22**, със забележката, че те могат да бъдат разменени. Корелациите, в HSQC спектъра на скутегалирини F и G, на сигналите при δ_{H} 5.52 с δ_{C} 69.8 и на 4.40 с 66.9 са основание еднозначно да се приеме сигнала при δ_{C} 69.8 за въглерод C-1 и този при δ_{C} 66.9 за C-2. От друга страна спектралните данни за хексахидро фуорофуновия пръстен са много сходни с тези, докладвани за епимерните дитерпени 15R- и 15S-scutecuprol A. Максималното отклонение от 1.4 ppm за ¹³C-сигналите в тези подструктури е за C-11, а за ¹H –сигналите то е 0.03 ppm за H-16. Основните разлики в спектралните данни на епимерите **404** и **405** са в стойностите на сигналите от хексахидро фуорофуновата част. Във ¹³C ЯМР спектъра най-голямата разлика е за въглеродния атом C-16. Неговият сигнал в **404** се явява при δ_{C} 108.5, докато в **405** тази стойност е 110.3. В ¹H ЯМР спектъра най-голямата разлика е за H-11 α химичното отместване от 3.98 ppm в **404** до 4.55 ppm в **405**. Тези стойности са в съгласие с данните за епимерните 15R- и 15S-скутекипрол А. Установената конфигурация на епимерния център C-15 в съединенията **404** и **405** се потвърждава от корелациите в NOESY спектъра между H_{15 α} и H_{11 α} в епимер **404** и между H_{15 α} и H_{13 β} в **405**.

От *Scutellaria galericulata* са изолирани и спектрално охарактеризирани 14 нео-клероданови дитерпеноида. Три съединения, 14,15-дихидроджодрелин Т (**22**), скутегалин А (**27**) и скутегалин D (**155**) са познати за това растение. Скуталбин А (**9**), скутеколумнин С (**23**) и скуталтисин В (**392**) се получават за първи път от този растителен вид. Аюгапирин А (**398** $\longrightarrow$ неоаюгапирин А, **399**), намерен за първи път в *Ajuga pyramidalis*, е нова структура както за *Scutellaria galericulata* така и за целия род *Scutellaria*. Останалите 7 нео-клероданови дитерпеноида, скутегалерин А (реалната структура **398**), скутегалерин В (**400**), скутегалерин С (**401**), скутегалерин D (**402**), скутегалерин Е (**403**), скутегалерин F (**404**) и скутегалерин G (**405**) са нови

Фиг. 8: Ключови $^1\text{H} \leftrightarrow ^1\text{H}$ NOESY корелации на скутегалирини F/G **404** и **405** за науката структури. Всички съединения съдържат $4\alpha,18$ епоксиден и $2\alpha,19$ полуацетален или ацетален пръстен в декалиновото ядро. При 10 от дитерпеноидите е формиран хексахидро фурофуранов пръстен в C-11 – C-16 подструктурата, в един дитерпеноид пръстенът е тетрахидро фурофуранов, а в три дитерпеноида е включен лактолен пръстен между атомите C-15/C-16.

От надземните части на *Scutellaria velenovskyi* Rech. fil, събрана през 2016 г. в района на Мезек, са изолирани два *нео*-клероданови дитерпеноида, познатия $14,15$ -дихидрождодрелин Т (**22**) и новото съединение скутевелин А (**406**). Двете съединения са с много близки R_f стойности на ТСХ. ИЧ спектрите на двете съединения, които са почти еднакви, разкриват наличието на ацетокси групи, характеризиращи се с ивици на поглъщане при 1740 cm^{-1} и тиглатен естер, идентифициран със силната абсорбция за карбонилна функция при 1715 cm^{-1} в комбинация с интензивната ивица за спрегната двойна връзка при 1653 cm^{-1} .

И за двете вещества е съставена молекулна формула $\text{C}_{29}\text{H}_{40}\text{O}_{10}$, която съответства на наблюдаваните в HR-ESIMS спектрите на позитивните псевдо молекулни йон пикове $[\text{M} + \text{Na}]^+$ при m/z 571.2542 за съединение **406** и съответно 571.2515 за **22** (изчислено за $\text{C}_{29}\text{H}_{40}\text{O}_{10}\text{Na}$: 571,2519). В съответствие с наблюдаваните абсорбции в инфрачервените спектри за хидроксилна и естерни групи, мас-спектъра показва фрагментни йони при m/z 489, 449 и 389, съответстващи на загубата на ацетокси, тиглоилокси група или и двете функции, съответно. Забележима разлика в спектрите на двете съединения е, че в спектъра на **406** най-интензивният фрагментен йон е при m/z 449, докато в **22** най-интензивен е сигналът при m/z 389. Наличието на споменатите заместители в молекулите на **406** и **22** се потвърждава от наблюдаваните в ^1H и ^{13}C ЯМР спектрите типични сигнали, съответстващи на тиглоилокси и ацетилокси остатъци. Отместеният в слабо поле сигнал при δ_{H} 7.07/6.81 (1H, qq, $J = 7.1, 1.1\text{ Hz}$ /7.3, 1.8 Hz, H-3'), сигналите за метилови групи при δ_{H} 1.80/182 (3H, br d,

$J = 7.6$ Hz, H_{3-4'}), 1.88/1.81 (3H, br s, H_{3-5'}) и въглеродните сигнали при δ_C 166.0/166.34 (C=O), 128.50/128.14 (C-2'), 137.8/137.77 (C-3') показват наличие на тиглатна функция.

Сигнали за две ацетатни групи се явяват при δ_H 2.05/ δ_C 169.48 и δ_H 1.78/ δ_C 169.98 за съединение **406** и при δ_H 2.14/ δ_C 169.9 и δ_H 1.97/ δ_C 169.8 за съединение **22**. В допълнение, сигнали за три геминални протони с естерни групи присъстват при δ_H 4.64 (1H, dd, $J = 11.1, 4.6$ Hz), 5.38 (1H, t, $J = 2.2$ Hz) и 6.68 (1H, s) в ¹H спектъра на **406** и при δ_H 4.65 (1H, dd, $J = 11.1, 4.6$ Hz), 5.36 (1H, t, $J = 2.2$ Hz) и 6.77 (1H, s) в спектъра на **22**. Характеристичните сигнали за два 4 α ,18-епокси-нео-клероданови скелета лесно се различават при δ_H 1.14 s / 1.24 s (Me-20), 0.89 d / 0.89 d (Me-17). ¹H и ¹³C ЯМР спектралните данни на 14,15-дихидрожодрелин Т (**22**) съвпадат във всички отношения с тези на автентична проба и с докладваните данни в литературата. ¹H ЯМР спектърът на скутевелин А показва всички структурни особености характерни за **22** с очакваните разлики за сигналите, съответстващи на пръстена А в декалиновата ядро и на C-4/C-18 оксирановия фрагмент. Например, сигналите от АВ квартета, съответстващи на двата C-18 водородни атома, се наблюдават в **22** при δ_H 2.45, (1H, d, $J = 4.6$ Hz, H-18A) и 3.05 (1H, d, $J = 4.7$ Hz, H-18B) се изместват в **406** при δ_H 2.88 (1H, d, $J = 4.3$ Hz, H-18A) и 2.91 (1H, d, $J = 4.3$ Hz, H-18B). Такова събиране на сигналите за протони 18A и 18B е характерна особеност за съединения, които имат електронегативен заместител на трета позиция. Друго отклонение на сигналите в ¹H ЯМР спектрите на **406** и **22** е изместеният с 0.35 ppm в слабото поле мултиплет, характерен за C-2/C-19 етерната връзка (δ_H 4.07/4.42, H-2 β m).

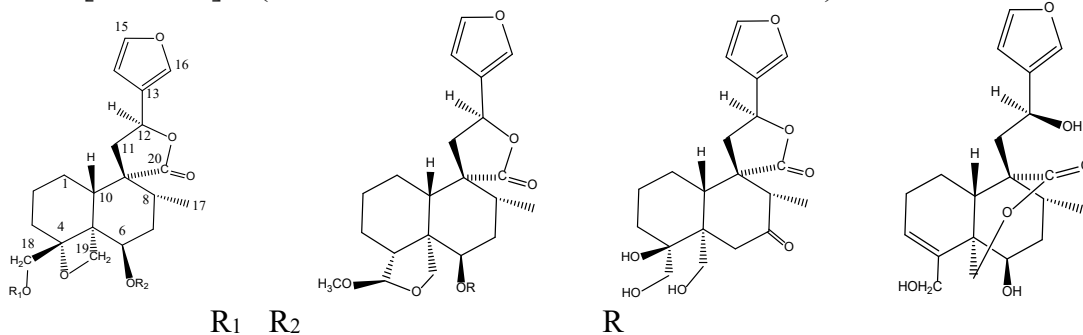
Сигналите от хексахидро фурофуновата подструктура и от пръстен В от декалиновото ядро съвпадат напълно. Измерените ¹³C ЯМР спектри на двете съединения показват 29 сигнала и DEPT експеримента разкрива 23 резонанса за шест метилови, шест метиленови, десет мети-нови (един от тях е олефинов) и седем непротонирани въглеродни атоми (един олефинов и три карбонилни). На базата на дискутираните данни се предположи, че съединение **406** е позиционен изомер на **22** с β -естерна група при въглерод C-3 вместо при C-1. Това предположение се потвърждава при сравняване на техните ¹³C ЯМР спектри с тези на скутекиприн, съединение без заместители в пръстен А, както е описано при охарактеризиране на структурата и стереохимията на неоаюгапирин А. В ¹³C ЯМР спектъра на **406** сигналът за въглеродния атом C-4 е изместен в слабото поле с 2.89 ppm, докато този за C-18 е изместен в силното поле с 5.65 ppm. В ¹³C ЯМР спектъра на **22** стойността на тези сигнали не се променя, но химичното отместване на въглерод C-10 се измества в слабото поле със 7,42 ppm. Приемането, че C-3 е оксигениран метинов въглероден атом, е в съгласие с наблюдаваните корелации: в HSQC спектъра, триплетът при δ_H 5.38 ppm (H-3 α) взаимодейства със сигнала при δ_C 71.69; в HMBC спектъра, сигналът при δ_H 5.38 хетероколерира с δ_C 63.5 (C-4); в ¹H-¹H COZY спектъра, се наблюдават корелации от H-3 α до протоните H-1 α , H-2 β и H-18B.

Накрая, мястото на свързване на тиглоилокси и двете ацетокси групи към

нео-клеродановия скелет в **406** трябва да бъде недвусмислено установено. Резонансът за карбонилна група при δ_C 169.95 (C-3') и резониращият в слабото поле дублет от дублети при δ_H 4.64 ($J = 11.1, 4.6$; H-6 β), отнесен за метинов протон при оксигениран въглероден атом, са много често срещани структурни характеристики за клероданови дитерпеноиди с ацетатен заместител при C-6 в α -позиция, както е при 14,15-дихидродределин Т. Това заключение е подкрепено и от НМВС корелациите от H-6 до C-4 (δ_C 63.49), C-5 (δ_C 42.51), C-7 (δ_C 33.40), C-19 (δ_C 90.70), C = O (δ_C 169.95) и ^1H - ^1H COSY корелациите на H-6 с H-7 α и H-7 β . Мястото на свързване на тиглатната група е C-19, определено на базата на НМВС корелацията на H-19 с C-1'. Наблюдаваните в NOESY спектъра кръстосани сигнали на H-1 с H-11, H₃-17, H₃-20 и на H-19 с H₃-20 показват, че тези протони лежат в една равнина и са α -ориентирани. Съответно, NOESY корелациите на H-6 с H-8 и H-10 разкриват неговата β -позиция.

1.2. Фитохимично изследване на *Teucrium polium* subsp. *vincentinum* (Rouy) D. Wood и *Teucrium scordium* L. subsp. *scordioides* (Shreb.) Maire et Petitmengin. за наличие на нео-клероданови дитерпеноиди.

Горчивата фракция, получена от ацетоновия екстракт на *Teucrium polium* subsp. *vincentinum* L., е разделена чрез КХ на четири субфракции (I - IV). След допълнително разделяне на I с ТСХ е получено съединение **409**, наречено поливинцин А, за което е определена молекулна формула C₂₄H₃₀O₈ на базата на псевдомолекулния положителен йон пик, в неговия HR-ESIMS, при m/z 469.1844 [M + Na]⁺, (изчислено за C₂₄H₃₀O₈Na: 469.1838).

поливинцин А (**409**): Ac Ac   поливинцин В (**410**): Ac   поливинцин С (**411**)   теуламин В (**289**)
 монтанин D (**312**): H H   теуполин XII (**317**): H

В ИЧ спектъра на поливинцин А присъстват абсорбции за фуранов пръстен (1508, 875 cm⁻¹), γ -лактон и ацетатна естерна група (широка ивица при 1743 cm⁻¹ и втора ивица при 1246 cm⁻¹). ¹³C ЯМР спектърът показва наличието на двадесет и четири въглеродни атома, а DEPT експеримент идентифицира три метила, седем метилена, седем метина (три за олефинови двойни връзки) и седем непротонирани въглеродни атома, три от които са за карбонилни групи при δ_C 171.0 и 170.0 (ацетати) и 177.6 (γ -лактон). Наличието на фурановия пръстен в структурата на молекулата се потвърждава от сигналите при δ_C 125.0 (C-13), 108.1/ δ_H 6.39 (dd, CH-14); 144.2/7.44 (t, CH-15) и 139.6/7.45 (m, CH-16) в ¹³C и ¹H ЯМР спектрите. Отнасянето на олефиновите протони към съответните въглеродни атоми е в съгласие с данните от HSQC спектъра и наблюдаваните НМВС корелации от H-14 до C-15 и C-16, от H-15 до C-13 и от H-16 до C-14 и

C-15. В НМВС спектъра са представени допълнителни корелации от деекранираният при $\delta_{\text{H}} 5.40$ протон Н-12 (свързан с въглерод при $\delta_{\text{C}} 72.2$) до въглерод C-13 и от резониращия при $\delta_{\text{H}} 2.33$ протон Н β -11, който показва кръстосан пик в HSQC спектъра с въглерода при $\delta_{\text{C}} 41.5$, до въглеродните атоми 9 ($\delta_{\text{C}} 51.9$), 10 ($\delta_{\text{C}} 38.8$) и 12 ($\delta_{\text{C}} 72.2$). Протонът Н α -11 ($\delta_{\text{H}} 2.48$) показва кръстосани пикове със сигнала при $\delta_{\text{C}} 177.7$ (карбонил C-20) и C-9. В COSY експеримента олефиновият протон при $\delta_{\text{H}} 7.44$, свързан с въглерода при $\delta_{\text{H}} 144.2$ (C-15), корелира с метиновия протон при $\delta_{\text{H}} 6.39$, който има кръстосан пик с въглерода при $\delta_{\text{C}} 108.1$ (C-14) в HSQC експеримента. Друг метинов протон, резониращ при $\delta_{\text{H}} 5.40$ и свързан с оксигенирания въглерод C-12 ($\delta_{\text{C}} 72.2$), корелира с двата дублет от дублети при $\delta_{\text{H}} 2.47$ (Н α -11) и 2.33 (Н β -11). Определянето на фурановата част в 12 β позиция е в съответствие с показаните в NOESY спектъра кръстосани пикове на Me-17 ($\delta_{\text{H}} 0.94$) с Н-14 ($\delta_{\text{H}} 6.39$) и Н-16 ($\delta_{\text{H}} 7.45$), както и на Н-1 α ($\delta_{\text{H}} 2.19$) с Н-12 α ($\delta_{\text{H}} 5.40$). Протона Н-6 ($\delta_{\text{H}} 5.68$ dd) хомо-корелира, в ^1H - ^1H COSY експеримента, с двата протона Н $_2$ -7 ($\delta_{\text{H}} 2.12$ и 1.85) и взаимодейства в HSQC експеримента с въглеородния атом C-6 ($\delta_{\text{C}} 73.0$), от което следва геминалното положение на Н-6 с ацетатна група. В регистрираният НМВС спектър метиленовите протони Н $_2$ -18 хетеро колерират с въглеродните атоми, C-3 ($\delta_{\text{C}} 29.7$), C-4 ($\delta_{\text{C}} 86.2$), C-5 ($\delta_{\text{C}} 46.7$) и с карбонилния въглеороден атом C-18 ^{1} ($\delta_{\text{C}} 170.0$). Метилите групи в двата ацетата се отнасят към съответния карбонилен въглерод от НМВС корелациите, $\delta_{\text{H}} 2.06/\delta_{\text{C}} 171.0$ и $\delta_{\text{H}} 2.10/\delta_{\text{C}} 170.0$. Позициите на двете ацетокси групи се определят при C-6 и C-18 от НМВС корелации от Н-7 α до C-6 ^{1} ($\delta_{\text{C}} 171.0$, $\underline{\text{C}}=\text{O}$), от Н-18А до C-18 ^{1} ($\delta_{\text{C}} 170.0$, $\underline{\text{C}}=\text{O}$) и Н-18В до C-18 ^{1} ($\delta_{\text{C}} 170.0$, $\underline{\text{C}}=\text{O}$).

Поставянето на C-6 ацетокси групата в β -позиция, а на Н-6 в α -позиция е в съответствие с малката стойност от 3.7 Hz и 2.1 Hz за константите на свързване на dd в ^1H NMR спектъра при $\delta_{\text{H}} 5.68$, обуславящи екваториален метинов протон Н-6. Това се подкрепя от наблюдаваното в NOESY експеримента взаимодействие на Н-6 с отместеният в слабото поледублет при $\delta_{\text{H}} 4.16$, който е отнесен за единия от метиленовите протони (НВ-19) на оксигенирания C-19 ($\delta_{\text{C}} 71.7$). Протоните НА-19 и НВ-19 НМВС хетеро-колерират до C-4, C-5, C-6 и C-10 ($\delta_{\text{C}} 38.8$) и допълнително показват NOESY взаимодействие, с Н-2 α и съответно с Н-7 α . Последният оксигениран, непротониран въглеороден атом при $\delta_{\text{C}} 86.2$ (C-4) участва във формирането на оксетанов пръстен в молекулата. Това отнасяне е подкрепено от споменатите хетерокорелации до въглерод C-4 в НМВС спектъра от НА-18, НВ-18 и НВ-19. ^1H ЯМР данните на **409** са много близки до тези, публикувани от Малаков и съавтори за продукт, получен след ацетилиране на монтанин D (**312**), изолиран от *T. montanum*. Цитираните данни са: $\delta_{\text{H}} 2.10$ и 2.05 (всеки по 3H, s) / срещу 2.10 и 2.06 в **409** за ацетатните групи; 4.05 (Н $_2$ -18) / срещу 4.06 и 4.10; 5.62 (1H, t, $J = 4.0$ Hz, Н-6 α)/vs 5.68 (1H, dd, $J = 3.7, 2.1$ Hz) и АВ тип кватер при $\delta_{\text{H}} 5.08$ и 4.35 (1H всеки, $J = 7.5$ Hz, Н $_2$ -19)/срещу 4.77 (1H d, $J = 8.0$ Hz, НА-19) и 4.16 (1H d, $J = 8.0$ Hz, НВ-19). Разликите в данните вероятно се дължат на разделителната способност на използваните спектрометри за измерване на ^1H ЯМР спектрите, работещи при

600.130 MHz за **409** и цитираните 80, 100 и 220 MHz от Малаков за хеми синтетичния продукт. Също така не е ясно в какъв разтворител са разтворени пробите за регистриране на анализите. Цитирани от Малаков са CDCl_3 и $\text{C}_5\text{D}_5\text{N}$ съвместно за всички измервания, без да се уточняват условията при отделните съединения.

HR-ESIMS на съединение с тривиално наименование поливинцин В (**410**), получено от субфракция II, показва псевдомолекулен положителен йон пик при m/z 441.1861 $[\text{M} + \text{Na}]^+$, на базата на който е съставена молекулна формула $\text{C}_{23}\text{H}_{30}\text{O}_7$ (изчислено за $\text{C}_{23}\text{H}_{30}\text{O}_7\text{Na}$: 441.1889). В ИЧ спектъра се наблюдават абсорбции, съответстващи на фуранов пръстен (3089, 1506, 1083 и 875 cm^{-1}), γ -лактон (1762 и 1181 cm^{-1}) и ацетатна (1737 и 1246 cm^{-1}) група. В ^{13}C ЯМР спектърът са преброени двадесет и три въглеродни атома, а DEPT експеримента идентифицира три метила, шест метиленови, девет метинови (три от фуранови двойни връзки) и пет непротонирани въглеродни атома, два от които са за карбонилни групи при δ_{C} 177.0 (γ -лактон) и 170.0 (ацетат). Предполагаемият фуранов остатък в молекулата се потвърждава от сигналите, в ^1H NMR спектъра на **410**, за ароматни протони при δ_{H} 7.44 (brs, H-16), 7.43 (brd, H-15) и 6.38 (brs H-14).

Наблюдаваният триплет при δ_{H} 5.33/ δ_{C} 71.7, отнесен за H-12 протона, е характерен сигнал за *нео*-клероданови дитерпеноиди, притежаващи фуранов пръстен (в страничната верига C-11 ÷ C-16) и γ -лактон включващ въглеродните атоми C-9, C-11, C-12 и C-20 (δ_{C} 177.0). Тези функционални групи се потвърждават при сравнение на 1D и 2D ЯМР спектралните характеристики на дитерпеноида **410** с публикуваните данни за родствени съединения. Олефиновите метинови протони H-14, H-15, H-16 и H-12 sp^3 метиновият протон са отнесени към съответните въглеродни атоми, резониращи при δ_{C} 108.1, 144.1, 139.5 и 71.7 на базата на резултатите от HSQC спектъра. Многобройните корелации в $^1\text{H} - ^{13}\text{C}$ HMBC спектъра от H 14 до C-13, C-15, C-16, от H-15 до C-13, C-16, от H-16 до C-13, C-14, C-15, от H-11a до C-9, C-10, C-12, C-13, C-20 и от H-11 β до C-8, C-9, C-10, C-12, C-13 потвърждават горните C–H свързвания и отнасяния на C-атоми, включително позицията на непротонирани въглеродни атоми C-13 и C-20. В COSY експеримента се наблюдават ^1H - ^1H корелации, между протоните H-14/H-15, H-14/H-16, H-15/H-16 и между двата метиленови протона H₂-11 с H-12. За хиралния център C-12 е определена S конфигурация въз основа на наблюдаваните NOESY взаимодействия между дублета за Me-17 групата (3H, δ_{H} 0.95) и H-14 (δ_{H} 6.38) и H-16 (δ_{H} 7.44) от фурановия пръстен. Транс свързването на циклохексановите пръстени в декалиновото ядро на поливинцин В се определя от характеристичните сигнали в ^1H ЯМР спектъра при δ_{H} 2.15 за метиновия протон H-10 (1H dd, $J = 12.0, 6.0$ Hz), дублетът при δ_{H} 0.95 за Me-17 (3H d, $J = 6.7$ Hz) и NOESY корелациите на метиленовия протон H_A-19 с протони 1 α , 2 α , 3 α и на H_B-19 с 6 α и 7 α .

Сигнали за геминални протони с кислородни атоми, резониращи във високочестотната об-ласт на спектъра, присъстват в ^1H и ^{13}C спектрите за метинов протон при δ_{H} 5.36 (1H t, $J = 2.8$ Hz, H-6 α)/ δ_{C} 73.2 (CH) и метинов

протон при δ_{H} 4.46 (1H brs, H-18 α)/ δ_{C} 108.7 (CH). Последният протон хетерокорелира в НМВС спектъра с C-3 (δ_{C} 26.3), C-4 (δ_{C} 47.1), C-19 (δ_{C} 70.2) и 18¹ (δ_{C} 54.4). Резонансите за метиленови протони, също геминални с кислороден атом, при δ_{H} 4.14 (1H d, $J = 10.6$ Hz, HA-19) и 3.96 (1H d, $J = 10.7$ Hz, HB-19) показват НМВС кръстосани сигнали със C-4, C-6 (δ_{C} 73.2) и C-18 (δ_{C} 108.7). Сигналят за метиловите протони при δ_{H} 3.25 (3H s, MeO-18¹), свързани с въглерода при δ_{C} 54.4, корелира в НМВС спектъра с δ_{C} 108.7 (C-18). За дискутираните по-горе протони се наблюдават ¹H-¹H COSY корелациите: HA-19/HB-19, H-6 α /H-7 α (δ_{H} 2.24), H6 α /H-7 β (δ_{H} 1.87). Разгледаните данни, заедно с характерния сигнал за метинов протон при δ_{H} 2.18 (dd, $J = 12.6, 3.2$ Hz, H-4) разкриват присъствието в структурата на ацетален пръстен, образуван от C-18 до въглерод C-19 хидроксиметил и метокси група. Метокси групата е прикрепена при C-18 в ендо положение по отношение на пръстен В от декалиновото ядро, на основание на кръстосания пик в NOESY спектъра между H-18A/H-3 α и MeO-18¹/H-6 α . NOESY взаимодействието на протон H-10 с H-1, H-2, H-4, H-8 и H-11 протоните показва, че всички те са кофациални и β ориентирани. Ацетокси групата, резонираща при δ_{H} 2.08 (3H s)/170.0 (C) и 21.4 (CH₃), е поставена на β позиция в съответствие с малката стойност на константите на свързване на геминалния екваториален 6 α протон, а също и на NOESY взаимодействията между H 6 α /7 α , H-6 α /Me-18¹ и H-6 α /19A. Освен това, в силното поле на спектъра се наблюдава мултиплет за метинов протон при δ_{H} 1.78, който е свързан с въглерод при δ_{C} 33.2 (C-8), корелиращ в ¹H-¹H COSY спектъра с H-7 α , H-7 β и Me-17. Сигнали за общо седем препокрити протона са установени в обхвата от 1.38 ÷ 1.79 ppm. Спектралните данни на поливинцин В са много близки до тези на теополин XII (**317**), изолиран от *Teucrium polium* L. subsp. *polium* от Fiorentino et al. Наблюдаваните разлики са за отместеният в слабоатомното поле сигнал в ¹H NMR спектър за протон H-6 α , от δ_{H} 4.23 в **317** до δ_{H} 5.36 в спектъра на **410**, освен допълнителните сигнали в ¹H и ¹³C NMR спектрите на **410** за ацетокси група при δ_{H} 2.08/ δ_{C} 170.0 (CO) и 21.4 (CH₃).

За третия нов нео-клероданов дитерпеноид, поливинцин С (**411**), изолиран от фракция III е установена молекулна формула C₂₀H₂₆O₇ от отрицателния молекулен йон пик [M-H]⁻ в HR-ESIMS спектъра при m/z 377.1599 (изчислено за C₂₀H₂₅O₇: 377.1600). В ИЧ спектъра се наблюдават абсорбции за хидроксилни (3439 cm⁻¹), фуран (1506, 875 cm⁻¹), γ -лактон и карбонилни (1759 cm⁻¹, широка ивица) функции. Във ¹³C ЯМР спектъра са преброени двадесет въглеродни атома, а DEPT експеримента идентифицира един метил, седем метилена, шест метина и шест непротонирани въглеродни атома, като два от тях са за карбонилни групи при δ_{C} 211.0 (кетон) и 177.9 (γ -лактон). Сигналите при δ_{C} 125.0 (C-13), δ_{C} 108.2 / δ_{H} 6.39 br s (H-14), δ_{C} 144.1 / δ_{H} 7.43 dd (H-15) и δ_{C} 139.6 / δ_{H} 7.45 br s (CH-16), показват наличието на фуранов пръстен в структурата на молекулата. Прикрепянето на фурановите протони към съответните въглероди е в съгласие с HSQC спектъра и наблюдаваните НМВС корелации от H-14 до C-16, от H-15 до C-16 и от H-16 до C-13 и C-14. В НМВС спектъра са представени допълнителни корелации до въглерод C-13 от отместения в

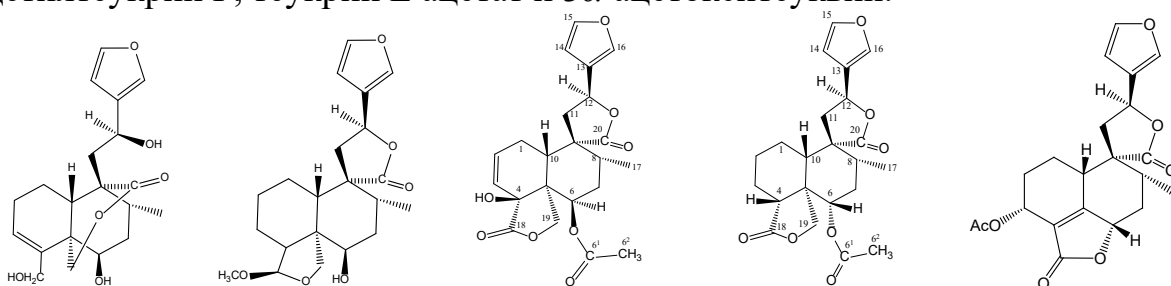
слабото, поле при δ_{H} 5.38, протон H-12 и от резониращия при δ_{H} 2.32 протон H β -11, който показва кръстосан пик в HSQC спектъра с въглерод при δ_{C} 41.7. Два протона, H β -11 (δ_{H} 2.32) и H-8 (δ_{H} 2.07) показват кръстосан пик със сигнала при δ_{C} 177.9 (карбонил C-20). В COSY експеримента, фурановия протон при δ_{H} 7.43, който е свързан с въглерода при δ_{C} 144.1 (C-15), корелира с метиновия протон при δ_{H} 6.39, който показва кръстосан пик с въглерода при δ_{C} 108.2 (C-14) в HSQC експеримента. Друг метинов протон, резониращ при δ_{H} 5.38 и свързан с оксигенирания въглерод C-12 (δ_{C} 72.2), корелира с двата дублета от дублети при δ_{H} 2.47 (H α -11) и 2.32 (H β -11). Фурановия пръстен заема 12 β положение в съответствие с представените в NOESY спектъра кръстосани пикове на Me-17 (δ_{H} 0.94) с H-14 и H-16 както и между протоните H-11 α /12 α , H11 α /H-1 α (δ_{H} 2.13) и 12 α /H-1 α . Последният протон (H-1 α) показва NOESY взаимодействие със сигнали при δ_{H} 4.04 (H α -19) и 4.74 (H β -19), което показва неговата α -ориентация. Останалите четири сигнала за оксигенирани въглеродни атоми, два непротонирани и два метиленови, са отнесени за въглеродните атоми в декалиновото ядро: C-4 (δ_{C} 88.2, C), C-7 (δ_{C} 211.0, CO), C-18 (δ_{C} 66.6, CH₂) и C-19 (δ_{C} 71.8, CH₂). Отнасянията са в съответствие с 2D спектрите.

В HMBC спектъра се наблюдават кръстосани пикове от дублетите при δ_{H} 3.37 и 4.14, които са за водородни атоми свързани с въглерод резониращ в HSQC експеримента при δ_{C} 66.6 (C-18), до δ_{C} 88.2 (C-4), 47.6 (C-5) и до δ_{C} 30.1 (C-3), C-4, C-5. Дублетите при δ_{H} 4.04 и 4.74, които показват в HSQC спектъра връзка с въглерод резониращ при δ_{C} 71.8 (C-19), имат HMBC корелации, на свой ред до C-4, C-5 и до C-9 (δ_{H} 69.6). Сигналят за кетонна функционална група при δ_{C} 211.0, е отнесен за C-7 на базата на наблюдаваните HMBC корелации от синглетата за два протона при δ_{H} 2.63 (CH₂-6) до δ_{C} 211.0 (C-7), 30.1 (C-3), 69.6 (C-9) и от дублета от дублети при δ_{C} 2.17 (H-10) до δ_{C} 53.7 (C-6) и до 211.0 (C-7). Също така, обичайният мултиплет за H-8, в дитерпеноиди с незаместен въглерод C-7, е редуциран в квартет при δ_{H} 2.07. Този опростен сигнал (H-8) показва взаимодействие в ¹H-¹H COSY спектъра, с дублета за три протона при δ_{H} 0.94 (Me-17) и HMBC крос пик до карбонилния атом при δ_{C} 177.9 (C-20). От друга страна, Me-17 протоните хетеро-корелират до δ_{C} 32.1 (C-8) и 53.7 (C-6). Взаимодействие-то между протоните H α -18 и H α -19, наблюдавано в NOESY експериментите, потвърждава α -ориентацията на H-18 хидрокси метиленовата група и β -ориентацията на третичната хидроксилна група при C-4, съответно. Други наблюдавани NOESY взаимодействия са H-3 α (δ_{H} 1.58)/H-1 α (δ_{H} 2.13), H-3 α /H-2 α (δ_{H} 2.14), 10 β (δ_{H} 2.16)/1 β (δ_{H} 1.80) и 10 β /2 β (δ_{H} 1.72), които показват ориентацията на съответните водородни атоми.

От фракция III е изолирано второ съединение идентично във всички отношения с изолираният, през 1988 г. от Малаков и съавтори от *Teucrium lamifolium*, нео-клероданов дитерпеноид теуламифин В (289).

Спектралните данни за нео-клеродановият дитерпеноид доказан в последната фракция IV са напълно еднакви с публикуваните данни за изолираният от *Teucrium polium* L. subsp. *polium* през 2011 г. от Fiorentino et al нео-клероданов дитерпеноид, теуполин XII (317).

Фитохимичното проучване на род *Teucrium* продължи с последният неизследван за наличие на дитерпеноиди представител - *Teucrium scordium* L. subsp. *scordioides* (Shreb.) Maire et Petitmengin. При качествен анализ с ТСХ на горчивата фракция, получена от ацетоновия екстракт на растителен материал от растението, се наблюдават две ясно разграничими по полярността си групи от съединения (I и II). Шест клероданови дитерпеноида са изолирани от горчивата фракция след хроматографско разделяне на колона запълнена със силикагел и елуиране с петролев етер (12 L) и последваща смес от разтворителите CH₂Cl₂ – CH₃OH с нарастваща полярност с градиент от 10:0 до 9.7:0.3. От фракция I при елуиране със смес CH₂Cl₂ – CH₃OH с градиент от 10:0 до 9.9:0.1 са изолирани три фурокле-роданови дилактона **412** - **414** с тривиални наименования, 6-ацетилтеукрин F, теукрин E ацетат и 3 α -ацетокситеуквин.

теуламифин В (289) теуполин XII (317) 6-ацетилтеукрин F (412) теукрин E ацетат (413) 3 α -ацетокси-теуквин (414)

Въпреки че съединения **412** и **413** са получени по-рано, полусинтетично чрез ацетиране с оцетен анхидрид/пиридин на съответните хидрокси производни, изолирани от *Teucrium hamaedris*, в настоящото изследване те са получени за първи път от растителен произход. За съединение **412**, получено чрез ацетиране на теукрин F, всички сигнали в ¹H и ¹³C ЯМР спектрите са определени. Коригирани са само отнасянията за C-1 и C-2. Съединение е **413** е докладвано само с ¹H NMR данни. За да се улесни идентифицирането на веществата при последваща изолация, в работата са включени напълно отнесените ¹³C ЯМР данни.

На основание на псевдо-молекуления положителен йон пик при m/z 439.1367 [M+Na]⁺ в HR-ESIMS за съединение **412** е съставена молекулна формула C₂₂H₂₄O₈ (изчислено за C₂₂H₂₄O₈Na: 439.1369) показваща 11 степени на ненаситеност. В ИЧ спектъра на съединението се наблюдават абсорбционни ивици съответстващи на фуранов пръстен (3146, 1505, 875 cm⁻¹), лактонна и ацетатна функция (1761 широка ивица 1178 и 1239 cm⁻¹), и хидроксилна група (3437 cm⁻¹). В ¹³C ЯМР спектъра присъстват сигнали за 22 въглеродни атома, а DEPT експеримента идентифицира два метилови (единият от тях за ацетатна група), четири метиленови (единият е оксигениран, CH₂-19), девет метинови (включващи три ароматни, два олефинови, два окислени) и седем непротонирани въглеродни атома (класифицирани като два кватернерни, един олефинов, един оксигениран и три за карбонилни групи – една от ацетат и две от γ -лактонни пръстени. Спектралните ЯМР данни потвърждават присъствието в молекулата на изолираният дитерпен на фуранов пръстен, установен от сигналите в ¹H и ¹³C ЯМР спектрите, при δ_C 124.6 (C-13), 108.0/ δ_H 6.41 (dd, CH-14), 144.3/7.46 (t, CH-15) и 139.6/7.47 (m, CH-16). Отнасянето на ароматните

олефинови протони към съответстващите въглеродни атоми е в съгласие с данните от HSQC спектъра и наблюдаваните HMBC корелации от H-14 до C-15 и C-16, от H-15 до C-13 и от H-16 до C-14 и C-15. В HMBC спектъра се наблюдават допълнителни корелации от сигнала при δ_{H} 5.42 t (протон H-12, който хетероколерира в HSQC спектъра с въглероден атом резониращ при δ_{C} 72.1) до въглеродите C-13, C-14, C-16 и от сигналите при δ_{H} 2.57 и 2.47 (за метиленовите протони H₂-11, които показват кръстосани пикове в HSQC спектъра с въглеродния сигнал при δ_{C} 42.5) до C-13. В COSY експеримента се наблюдават корелации между H-14/H-15, H-12/H-11 α , H-12/H-11 β . Сигнали за два γ -лактонни пръстена склучени между C-20 – C-12 и C-18 – C-19, са представени в ¹H и ¹³C ЯМР спектрите: за карбонилни групи при δ_{C} 177.5 (C-20) и 176.0 (C-18), за оксигенирани метинова и метиленова групи при δ_{C} 72.1/ δ_{H} 5.42 t (CH-12) и δ_{C} 69.0/ δ_{H} 4.54 d и 4.12 d (CH₂-19). Тези заключения са в съгласие с наблюдаваните в HMBC спектъра хетерокорелации. За C-20 – C-12 γ -лактонния пръстен, от H-11 β (δ_{H} 2.47 dd) до C-12, от H-11 α (δ_{H} 2.57 dd) до C-12 и C-20 (δ_{C} 177.5), от H-12 до C-11, от H-10 β (δ_{H} 2.61 ov) до C-20, от метиновия протон H-8 β (2.13 m) до C-20 и от двата метиленови протона H₂-1 (2.08 ov и 2.61 ov) до C-20. За C-18 – C-19 γ -лактонния пръстен, от H-1 β (δ_{H} 2.61 ov) до C-4 (δ_{C} 75.9) и C-5 (δ_{C} 47.8), от H-7 β (δ_{H} 1.69 dt) до C-5, от H-10 β до C-4 и C-5, от H-19A (δ_{H} 4.54, d) до C-4 и C-18 (δ_{C} 176.0) и от H-19B (δ_{H} 4.12, d) до C-18. В COSY спектъра се наблюдават кръстосани пикове между H-11 α /H-12 β . Свързването на ацетилокси групата с C-6 се установи от HMBC корелациите от H-6 α (δ_{H} 5.41, dd) до b¹ (δ_{C} 170.2, C=O) и от b² (δ_{H} 2.04, 3H) до C-6 (δ_{C} 68.0). Поставянето на ацетиловия естер в β -позиция и H-6 в α -позиция е в съгласие с малката стойност от 4.2 и 2.0 Hz за свързващите константи на dd при δ_{H} 5.41, в ¹H ЯМР спектъра, дължащ се на метиновия протон H-6. Това заключение се потвърждава от наблюдаваните взаимодействия в NOESY експеримента на H-6 с отместеният в слабото поле дублет при δ_{H} 4.54, който бе отнесен за единия (H-19A) от метиленовите протони на окисления C-19 (δ_{C} 69.0). Двата олефинови въглерода, резониращи при δ_{C} 129.9 и 125.6, са метинови атоми. Този факт определя възможност двойната връзка да бъде формирана между C-1 – C-2 или между C-2 – C-3. На основание на мултиплетността и стойността на свързващите константи на сигнала за H-3 (dq, $J = 9.7, 1.3, < 1.0$) ние заключихме, че Δ^2 олефинова връзка е представена в декалиновия пръстен на съединение **412**. В случай на присъствие на Δ^1 двойна връзка сигналът за H-1, който е еквивалентен на H-3 в съединения с Δ^2 олефинова връзка, ще бъде по-сложен в следствие на присъствието на допълнителен съседен протон (H-10). Това заключение се потвърждава от силните HMBC корелации от H-1 β до C-9 (δ_{C} 51.6), C-20 и C-11. Също така, в NOESY спектъра е представено взаимодействие между H-1 β /H-12 α . Последният окислен непротониран въглероден атом при δ_{C} 75.9 е отнесен за C-4 на основата на HMBC хетерокорелации до C-4 от H-1 β , H-10 β and H-19A. Относителната конфигурация на **412** е установена чрез наблюдаваните в NOESY спектъра хомо корелации H-1 β /H-12 α , H-11 α /H-12 α , H-11 β /H-14,

H-11 β /H-16, Me-17/H-11 β , Me-17/H-14 и Me-17/H-16 показващи, че фурановият пръстен е в β -конфигурация. Допълнително, корелациите на H-6 с H-7 α , H-19A, на H-1 α с H-19B и на H-7 α с H-19A, показват тяхното ко-фициално сродство и са отнесени в α -позиция.

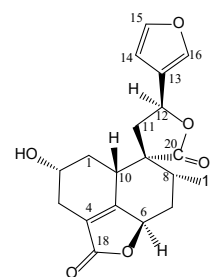
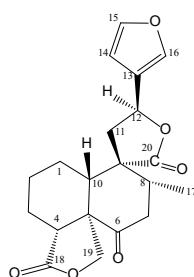
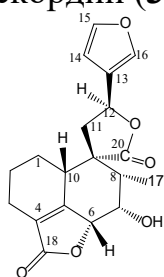
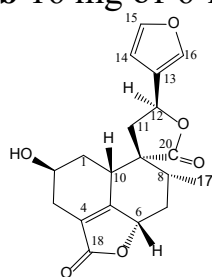
В HR-ESIMS спектъра на съединение **413**, с тривиално наименование теукрин E ацетат, е регистриран псевдо-молекулен позитивен йон пик при m/z 403.1757 $[M+H]^+$, който определя молекулна формула $C_{22}H_{26}O_7$, (изчислено за $C_{22}H_{26}O_7H$: 403.1753). В сравнение със съединение **412**, молекулната формула на теукрин E ацетат съдържа два водородни атома в повече, респективно 10 степени на ненаситеност, и един кислороден атом по-малко. В ИЧ спектъра на **413** се наблюдават абсорбции разкриващи присъствието в молекулата на фуранов пръстен (3147, 1506, 1113 и 875 cm^{-1}), лактонна и ацетатна група (1764 широка ивица, 1180 и 1240 cm^{-1}) и липсват ивици на поглъщане за олефинова двойна връзка и хидроксилна група. Във ^{13}C ЯМР спектъра присъстват сигнали за 22 въглеродни атома, а DEPT експеримента идентифицира два метилови, шест метиленови, осем метинови (три от фуранови двойни връзки) и шест непротонирани въглеродни атома, два от които са кватернерни, един е за олефинов въглерод, а останалите три за въглерод от карбонилни групи (при δ_C 176.5 и 178.5 за γ -лактони и 170.8 за ацетат). ^1H и ^{13}C ЯМР спектралните данни за **413** са много сходни с тези на дитерпеноид **412**. Малките разлики са в липсата на олефинова двойна връзка и хидроксилна група -характеристичните сигнали в ЯМР спектрите на **412** за два олефинови метинови въглерода при δ_C 129.9, CN/δ_H 6.10 ddd и δ_C 125.6, CN/δ_H 5.55 dq и за непротониран въглероден атом при δ_C 75.9 (C-4), не се явяват в ЯМР спектрите на **413**. Вместо тях, се наблюдават характеристични сигнали за C-4/H β метинова група при δ_C 46.01, CN/δ_H 2.18 br s. Направените отнасяния са в съгласие с данните от HSQC спектъра. H-6 β /8 β и H-6 β /10 β . Фурановия пръстен е поставен в β -позиция съгласно наблюдаваните в NOESY спектъра корелации на H-12 α с H-1 β и H-11 α , на H-11 β с H-14 и H-16 и на Me-17 с H-11 β , H-14 и H-16. Взаимодействията на водород H-6 с H-4, H-8 и H-10 показват че тези протони лежат в една равнина и са β -ориентирани. От друга страна взаимодействията на H-7 α с H-19a, H $_3$ -6 ^{2} и H $_3$ -17 и на H-19b с H-2 α подчертават тяхната α -позиция. Въз основа на разгледаните спектрални данни за теукрин E ацетат е отнесена структура **413**.

За третият изолиран дитерпен, от *Teucrium scordium* L. subsp. *scordioides*, 3 α -ацетокси-теуквин (**414**) е установена молекулна формула $C_{21}H_{22}O_7$ от псевдо-молекуления позитивен йон пик, в неговия HR-ESIMS спектър, при m/z 403.1757 $[M+Na]^+$, (изчислено за $C_{21}H_{22}O_7Na$: 403.1753). Молекулната формула показва 11 степени на ненаситеност. Нечетният брой въглеродни атома предполага структура с 19-*нор*-клероданов скелет или присъствие в молекулата на метокси група. В ИЧ спектъра на **414** се наблюдават абсорбции разкриващи присъствието в молекулата на фуранов (3146, 1506, 1069, 875 cm^{-1}) и лактонен пръстен и ацетатна група (1761 широка ивица, 1178 и 1240 cm^{-1}). Във ^{13}C ЯМР спектъра са представени сигнали за 22 въглеродни атома, които са

класифицирани с помощта на DEPT експеримента на два метилови, четири метиленови, осем метинови (три от които са ароматни и три окислени) и седем непротонирани (включващи три карбонилни при δ_C 174.9 от γ -lactone, 170.7 от α,β -ненаситен γ -lactone, 170.5 от ацетат; три олефинови при δ_C 124.1, 124.7, 167.5 и един кватернерен при δ_C 53.6) въглеродни атома. Не се наблюдават характеристични сигнали за метокси група в ^1H и ^{13}C ЯМР спектрите. Описаните спектрални данни определят съединение **414** като дитерпеноид с 19-*нор*-фуроклерода-дилактонов скелет с един ацетилокси заместител. Спектралните данни за C-11 – C-16 подструктурата са много близки до тази за дитерпените **412** и **413**. Сигналите при δ_C 124.7 и 167.5, за непротонирани олефинови въглеродни атоми са отнесени за C-4 и C-5. Те са част от α,β -ненаситен γ -лактон склучен между C-18 и C-6. В спектъра са представени допълнително корелации до C-6 от метиленовите протони H₂-1 и от метиловите протони H₃-17. Свързването на кислородния атом с C-6 с α -връзка е установено от NOESY корелацията на H-6 β с H-10 β .

Мястото на ацетилокси групата при C-3 е определено на базата на ^1H - ^1H COSY хетерокорелациите на геминалния на ацетатната група протон H-3 β (δ_H 5.601) с H-6 β (δ_H 4.815) и с H-10 β (δ_H 2.685). Това заключение се подкрепя от HMBC корелациите от H-1 α (δ_H 2.13) до C-3 (δ_C 60.39) и от H-2 α (δ_H 2.16) до метиловия въглерод на ацетилокси групата C-3² (δ_C 21.17). Бета-ориентацията на заместителя е установена от ниската стойност на свързващите константи на сигнала (br s) за екваториалния H-3 при свързването му със съседните протони H-2 α и H-2 β . Това предположение се потвърждава и от взаимодействието в NOESY спектъра на H-3 с H-2 α и с H-2 β показващо, че H-3 е в екваториално положение, в случая β -ориентиран. NOESY взаимодействията между протоните H-6/H-8, H-6/H-10 и H-8/H-10, определят протоните H-6, H-8 и H-10 като копланарни и β -ориентирани. Съединение **414** беше определено като 3 α -ацетилно производно на теуквин (**355**), изолиран от Fujita и Uchida от *Teucrium viscidurn* var. *miquelianum*.

При елуиране на фракция **II** със смес от CH₂Cl₂ – CH₃OH с градиент от 9.8:0.2 до 9.7:0.3 са изолирани две хомогенни на ТСХ подфракции **IIa** и **IIb**. След прекристализиране от ацетон са получени от подфракция **IIa** 12 mg смес от позиционните изомери скордидесин (**415**) / теукрин А (**356**) и от субстанция **IIb** 16 mg от 6-кетотеускордин (**361**).

скордидесин А (**415**)   теукрин А (**356**)   6-кетотеускордин (**361**)   теукрин H₄ (**345**)

От наблюдаваният положителен псевдомолекулен йон пик при m/z 367.1171 [M+Na]⁺ в HR-ESIMS за подфракция **IIa** беше установена молекулна формула C₁₉H₂₀O₆ (изчислено за C₁₉H₂₀O₆Na: 367.1158). Нечетния брой въглеродни атоми

в молекулата на субстанция **Па** указва наличие на съединение с 19-*нор*-клероданов скелет. Наблюдаваните абсорбционни пикове в ИЧС на **Па** указват наличието на фуранов пръстен (1505, 1076 и 874 cm^{-1}), лактонни пръстени (1746 широка ивица и 1180 cm^{-1}) и 3435 cm^{-1} (хидроксилна група). В ^1H и ^{13}C ЯМР спектрите на субстанция **I** присъстват различаващи се двойни сигнали за всички водородни и въглеродни атоми, указващи наличието на близо 7:8 неделима смес от два структурно близки 19-*нор*-клероданови производни (**415/356**). ^1H и ^{13}C ЯМР данните за съединението в по-голямо количество **356** са идентични във всеки аспект с тези на охарактеризирания преди дитерпеноид теукрин А. При директно сравняване на ^1H и ^{13}C ЯМР кривите на съединение **356** с тези публикувани от Elmastas et al. за теукрин А показват тяхната очевидна еднаквост. По този начин се изключват сигналите за теукрин А и останалите сигнали се интерпретират индивидуално за другия компонент (**415**) на сместа **I**. Същата молекулна формула е съставена за дитерпена **415** на базата на двата HR-ESIMS – регистрирани при положителни и негативни условия. ^{13}C ЯМР спектъра разкрива присъствието на 19 въглеродни атома, а DEPT експеримента установява един метилов (δ_{C} 16.5, CH_3 -17), четири метиленови, осем метинови [от които три ароматни при δ_{C} 140.4 (C-16), 144.4 (C-15), 108.5 (C-14), пет окислени – при δ_{C} 58.2 (C-2), 77.7 (C-6), 71.7 (C-12), 144.4 (C-15) и 140.4 (C-16)] и шест непротонирани [включително два карбонилни, при δ_{C} 175.6 за γ -лактон (C-20) и 171.6 за α,β -ненаситен γ -лактон (C-18); два олефинови при δ_{C} 126.7 (C-4) и 166.1 (C-5), един ароматен δ_{C} 125.5 (C-13) и един кватернерен при δ_{C} 53.6 (C-9)] въглеродни атома. Отнасянето на водородните атоми към съответните въглеродни атоми е в съгласие с резултатите от HSQC експеримента. Наличието на фуран в молекулата е потвърдено от корелациите между сигналите при δ_{C} 108.5/ δ_{H} 6.55 dd (CH-14), 144.4/7.62 t (CH-15) и 140.4/7.72 dt (CH-16). Коректността на отнасянията е потвърдена от наблюдаваните HMBC корелации от H-14 до C-13, C-15 и C-16, от H-15 до C-13 (125.5) и от H-16 до C-14 и C-15. Други HMBC корелации в спектъра са от сигнала за H-12 (δ_{H} 5.62 t) до въглеродите C-13, C-14, C-16 и от сигналите на метиленовите протони H₂-11 (δ_{H} 2.78 и 2.85) до C-13. В COSY експеримента се наблюдават взаимодействия между H-14/H-15, H-14/H-16 и H-11A/H-12. Присъствието на два γ -лактонни пръстена, формирани между C-20 и C-12, също както между C-18 и C-6, се потвърди от специфичните сигнали в ^1H и ^{13}C ЯМР спектрите – за карбонилни групи при δ_{C} 175.6 (C-20) и 171.6 (C-18) и за окислени метинови групи при δ_{C} 71.7/ δ_{H} 5.62 t (CH-12) и при δ_{C} 77.7/ δ_{H} 4.88 m (CH-6). Протоните са отнесени към съответните въглероди анализирайки резултатите от HSQC спектъра. За C-20 – C-12 γ -лактонния пръстен са представени HMBC хетеро-корелации от H-11A (δ_{H} 2.78 ov m) до C-12 и C-20, от H-12 до C-11 и от метиновия протон H-8 β (2.12 ov m) до C-20. За C-18 – C-6 α,β -ненаситения γ -лактонен пръстен, от H-3 β (δ_{H} 2.04) до C-4 (δ_{C} 126.7) и C-5 (δ_{C} 166.1), от метиленовите протони H₂-7 (δ_{H} 2.25 и 2.18) до C-5 и C-6, от H-8 β до C-5 и C-6 и от метиловите протони H₃-17 (δ_{H} 1.09) до C-6. Ориентирането на фурановия пръстен в β -положение се установява от NOESY взаимодействията

на метиловите протони H₃-17 с H-14 и с H-16 и на H-12 с H-11A. Наблюдаваните NOESY корелации на H-6β с H-8β и с H-10β показват α връзката между C-6 и кислородния атом от лактонния пръстен. ¹H и ¹³C ЯМР спектралните данни на **415** са подобни на данните на теукрин А (**356**). Значимо различие се наблюдава в ¹H ЯМР спектъра за H-6 сигнала (δ_H 4.93 ddd) в **356**, който е отместен в силното поле в **415** при 4.88 и е с по-сложна мултиплетна структура вследствие на присъствието на допълнителен съседен протон (H-7α).

Сигналът за H-7β при δ_H 4.09 ddd в съединение **356** не се наблюдава сред сигналите на дитерпен **415**. Вместо него се появява отместен в слабото поле br s при δ_H 4.42. Хидроксилната група в **415** е свързана с окисления C-2 (δ_C 58.1). Този възглед е в съгласие с наблюдаваните HMBC корелации – от H-1β (δ_H 1.95) до C-2 и C-10, от H-3α до C-2, от COSY корелациите между H-1β/H-2α и от NOESY взаимодействията между H-1α/H-2α, H-1β/H-2α и H-2α/H-3α,. NOESY взаимодействията на H-2α с аксиалните протони 2α и 3α подчертават екваториалното положение на протона H-2α. ¹H и ¹³C ЯМР спектралните данни на **415** са много близки до тези докладвани преди за теукрин H₄ (**345**). Забележимата разлика се наблюдава за сигнала на H-6 който се явява в **345** при δ_H 5.98 а в дитерпена **415** е отместен с 1.10 ppm в силното поле при δ_H 4.88. Ориентирането на H-6 в β-позиция в **415** се потвърждава от наблюдаваните NOESY корелации на H-6 с H-8β и с H-10β. Друго различие, между двете съединения, е установено за метиновата група CH-2 и за съседните CH₂-1 и CH₂-3 метиленови групи. В съединение **345** тези сигнали са докладвани при δ_C 68.6 (CH-2) / δ_H 4.44 dddd ($J_{1\alpha(ax), 2\beta(ax)} = 10.4$, $J_{1\beta(eq), 2\beta(ax)} = 3.7$, $J_{2\beta(ax), 3\alpha(ax)} = 9.5$, $J_{2\beta(ax), 3\beta(eq)} = 6.5$) за аксиалния протон H-2β. Цитираните сигнали за съседните метиленови групи са при δ_C 34.3 (C-1)/δ_H 1.96 dddd ($J_{1\alpha, 1\beta} = 11.8$, $J_{1\alpha, 10\beta} = 10.1$, H-1α), δ_H 2.76 dt ($J_{1\beta, 10\beta} = 3.7$, H-1β) and δ_C 30.4 (C-3)/δ_H 2.39 dddd ($J_{3\alpha, 3\beta} = 17.9$, H-3α), δ_H 3.00 br dd (H-3β). В съединение **415** сигналът за протон H-2 (δ_H 4.42 br s) се свива в сравнение с dddd при δ_H 4.44 в теукрин H₄ (**345**). Малката стойност на константите на спин-спиново взаимодействие за водород H-2 in **415** изисква протонът да бъде в екваториална позиция, в случая α-ориентиран. Този извод се потвърждава от NOESY взаимодействията на H-2α с H-1α и с H-3α, указващи че тези протони лежат в една равнина и са α-ориентирани. Такива взаимодействия не са въз-можни, ако H-2 е в аксиално положение, в случая β-ориентиран. Също така, не се наблюдава взаимодействие в NOESY спектъра между H-2 и H-10β, каквото ще се очаква, ако H-2 би бил в бета (аксиал) положение. На базата на всички описани данни за скордидесин А е отнесена структура **415**.

Регистрираните ¹H и ¹³C ЯМР спектри разкриват субстанция **II** като самостоятелно съединение (**361**). На базата на положителния позитивен йон пик при m/z 381.1308 [M+Na]⁺ в HR-ESIMS за съединение **361** е установена молекулна формула C₂₀H₂₂O₆ (изчислено за C₂₀H₂₂O₆Na: 381.1314) указваща 10 степени на водороден дефицит. В ИЧ спектъра се наблюдават абсорбции за фуранов пръстен (1504 и 875 cm⁻¹), лактонни (1786, 1760, 1182 cm⁻¹) и хидроксилна група (3436 cm⁻¹). Във ¹³C ЯМР спектъра са представени двадесет въглеродни атома, а DEPT експеримента идентифицира един метилов, шест

метиленови (един от тях окислен, CH₂-19), седем метинови (включващи три ароматни, три окислени) и шест непротонирани (включително два кватернерни, един ароматен и три за карбонилни групи – една за кетон и две за γ -лактони) въглеродни атома. Фурановият пръстен в молекулата е потвърден от сигналите при δ_C 124.5 (C-13), δ_C 107.8/ δ_H 6.40 (br s, CH-14), δ_C 144.5/ δ_H 7.47 (br s, CH-15) и δ_C 139.7/ δ_H 7.48 (br s, CH-16) във ¹³C и ¹H ЯМР спектрите. Отнасянето на водородните атоми към съответните въглеродни атоми е съгласие с данните от HSQC спектъра и от корелациите в HMBC спектъра от H-14 до C-15 и C-16, от H-15 до C-13 и от H-16 до C-14 и C-15. Допълнителни корелации се наблюдават от сигналите при δ_H 5.44 t (H-12) до въглеродите C-13, C-14, C-16 и от сигналите за метиленовите протони при δ_H 2.54 и 2.46 (CH₂-11) до C-13. Хомокорелации между H-14/H-15, H-12/H-11A, H-12/H-11B присъстват в COSY спектъра. Наличието на два γ -лактонни пръстена C-20 – C-12 както и C-18 – C-19, се потвърждава от специфичните сигнали в ¹H и ¹³C ЯМР спектрите: за карбонилните функции сигналите са при δ_C 177.4 (C-20) и 176.8 (C-18), за окислените метинови групи – при δ_C 72.1/ δ_H 5.44 t (CH-12) и окислените метиленови групи – при δ_C 69.3/ δ_H 4.80 d и 4.49 d (CH₂-19). Тези отнасяния са в съгласие с представените HMBC корелации: за C-20 – C-12 γ -лактонния пръстен, от H₂-11 (δ_H 2.46 br t) до C-12 и C-13, от H-12 до C-11 (δ_C 41.0), C-13, C-14 и C-16, от H-10 β (δ_H 2.86 dd) до C-20, както и за C-18 – C-19 γ -лактонния пръстен, от H-7 β (δ_H 2.39 dd) до C-5 (δ_C 55.4), от H-19A (δ_H 4.80, d) до C-18 и от H-19B (δ_H 4.49, d) до C-4 (δ_C 49.2). В COSY спектъра се наблюдават корелации между H₂-11/H-12, H₂-11/H-8, H-2 β /H-4, H-3 α /H-4.

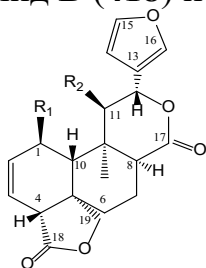
Кетонната група (δ_C 208.1) е отнесена при C-6 на базата на отместването в слабото поле на сигналите за метиленовите протони H₂-7 при δ_H 3.41 t и δ_H 2.39 dd, които са с по-проста мултиплетна структура от обичайните dt и ddd в дитерпеноиди с хидроксилна група при at C-6, вследствие на липсата на съседни протони при C-6. Този извод се потвърждава от наблюдаваните HMBC корелации до C-6 от протоните H-7 α , H-7 β , H-19A и H-19B. Стереохимията на **361** е установена от NOESY експеримента. Корелациите между H-12/1 α , H-12/1 β , Me-17/H-14, Me-17/H-16, указват β -конфигурацията на фурановият пръстен. Наблюдаваните взаимодействия на H-4 с H-10 и на H-8 с H-10 показват тяхната копланарност и бяха отнесени в β -позиция. NOESY корелациите на H-1 α с H-19A, на H-7 α с H₃-17 и H-19B потвърждават α -ориентацията на тези протони.

Установи се, че ¹H спектралните данни на съединение **361** са идентични с тези докладвани преди от Папанов и Малаков за 6-кетотеускордин. ¹³C ЯМР данните на 6-кетотеускордин не са били публикувани до сега, за това те са включени в таблица 16 за да се улесни идентификацията на този дитерпен при последващи изолирания.

1.3. Фитохимично изследване на видове от род *Salvia* за наличие на дитерпеноиди

При хроматографиране на горчивата фракция, получена от *Salvia splendens* Ker.-Gawl. събрана в Пловдив, на колона запълнена със силикагел при елуиране

със смес от хексан/ CHCl_3 (градиент от 10 : 2 до 2 : 1), са получени четири фууро-нео-клерода дилак-тонови дитерпеноида – салвиарин (**416**), спленолид А (**417**), спленолид В (**418**) и сплендидин (**419**).

салвиарин (**416**): $R^1 = R^2 = \text{H}$

спленолид А (**417**): $R^1 = \text{OH}$, $R^2 = \text{H}$

спленолид В (**418**): $R^1 = \text{H}$, $R^2 = \text{OAc}$

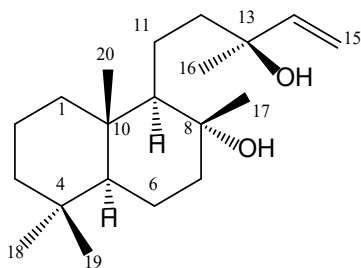
сплендидин (**419**): $R^1 = R^2 = \text{OAc}$

Структурата на съединенията е доказана чрез сравняване на получените спектралните данни с публикуваните в литературата за тези терпеноиди. ИЧ спектрите на съединенията са в съответствие с наличието на γ -лактон ($1780\text{-}1754\text{ cm}^{-1}$), δ -лактон ($1736\text{-}1714\text{ cm}^{-1}$), естерни групи за съединения **418** и **419** (1736 br , 1729 br , 1289 , 1228 cm^{-1}) и олефинова двойна връзка ($1653\text{ - }1601\text{ cm}^{-1}$). Спектралните ^1H и ^{13}C ЯМР данни за дитерпените, отнесени с помощта на 2D експериментите - HSQC, ^1H - ^1H COSY и HMBC, потвърждават структурата и относителната стереохимия на съединенията. ^1H и ^{13}C ЯМР спектрите на салвиарин, спленолид В и сплендидин са много сходни по между си. Наличието в спектъра на сигнал само за една метилова група (синглет в областта от $\delta_{\text{H}} 0.97\div 1.02$, $\text{CH}_3\text{-}20$) предполага, че въглеродните атоми С-18, С-19 и С-20 са окислени и са включени в състава на γ - и δ -лактонен пръстен. Фуроклерода дилактонен скелет с двойна връзка между С-2 – С-3, в пръстен А на декалиновото ядро, лесно се установява от наблюдаваните сигнали в ^1H и ^{13}C ЯМР спектрите при $\delta_{\text{H}} 5.83\div 5.96$ (1H dddd, H-2) / $\delta_{\text{C}} 129.2\div 129.6$ (C-2) и $\delta_{\text{H}} 5.58\div 5.68$ (1H ddd, H-3) / $\delta_{\text{C}} 121.8\div 122.9$ (C-3) за двойната връзка; при $\delta_{\text{H}} 6.34\div 6.36$ (1H dd, H-14) / $\delta_{\text{C}} 108.7\div 108.9$ (C-14), при $\delta_{\text{H}} 7.35\div 7.36$ (1H t, H-15) / $\delta_{\text{C}} 144.2\div 144.7$ (C-15), при $\delta_{\text{H}} 7.40\div 7.43$ (1H dd, H-16) / $\delta_{\text{C}} 140.0\div 142.1$ (C-16) и при $\delta_{\text{C}} 121.9\div 125.2$ (C-13) за фурановия пръстен; при $\delta_{\text{H}} 2.73\div 2.82$ (1H dddd, H-4 β), $4.20\div 4.32$ (1H d, 19A), $4.09\div 4.14$ (1H dd, 19B) / $\delta_{\text{C}} 51.8\div 53.3$ (C-4), $41.8\div 43.4$ (C-5), $174.4\div 175.8$ (C-18) и $\delta_{\text{C}} 70.4\div 70.9$ (C-19) за γ -лактон и при $\delta_{\text{H}} 5.22\div 5.83$ (1H, dd, H-12 β), $2.41\div 2.74$ (1H ddd, H-8 β) / $\delta_{\text{C}} 49.5\div 50.6$ (C-8), $\delta_{\text{C}} 169.5\div 171.8$ (C-17) и $\delta_{\text{C}} 70.4\div 71.9$ (C-12) за δ -лактон. Съединенията се различават по заместителите при въглеродните атоми С-1 и С-11. В ^1H и ^{13}C ЯМР спектрите на **416** отсъстват сигнали за ацетатна група и не се наблюдава отместен в слабото поле сигнал за геминален протон на хидроксилна или ацетатна група. В протонния спектър на спленолид А геминалният на хидроксилната група протон Н-1 α резонира при $\delta_{\text{H}} 4.29$ (1H dddd, $J = 2.4, 2.0, 2.1, 10.0$) и се наблюдава отместен в слабото поле сигнал за въглероден атом свързан с кислород при $\delta_{\text{C}} 66.15$ (C-1).

В ^1H ЯМР спектъра на спленолид В (**418**) се явява синглет за три протона при $\delta_{\text{H}} 1.94$, отговарящ на резонанс за метилови протони от ацетатна група и отместен в слабото поле сигнал за геминалният на ацетата протон при $\delta_{\text{H}} 5.14$ (1H d, $J = 10.8$, H-11). Съответно в ^{13}C ЯМР спектъра се явяват допълнителни

сигнали при δ_C 169.4 ($\underline{C=O}$) и 21.2 ($\underline{CH_3}$). В ^1H ЯМР спектъра на сплендидин (**419**) присъстват два синглета, всеки по за три протона, при δ_H 2.00 и δ_H 1.86 отговарящи на две ацетатни групи в молекулата и съответно отместените в слабото поле сигнали за два протона при δ_H 5.44 (1H dddd, $J = 2.6, 1.3, 2.6, 9.3$, H-1) и δ_H 5.33 (1H d, $J = 11.2$). В ^{13}C ЯМР спектъра се наблюдават допълнителни сигнали при δ_C 170.4 ($\underline{C=O}$) и 22.2 ($\underline{CH_3}$) и при δ_C 170.1 ($\underline{C=O}$) и 20.4 ($\underline{CH_3}$). Изолираните от *Salvia splendens* Ker.-Gawl. съединения до сега не са били изолирани от български растителни видове.

От надземните части на *Salvia nemorosa* L. са изолирани две познати съединения, β -ситостерол и лабдановия дитерпеноид склареол (**420**). За съединение **420** е съставена молекулна формула $C_{20}H_{36}O_2$ кореспондираща с позитивния псевдо молекулен йон пик в HR-ESIMS при m/z 331.2616 $[M+Na]^+$, (изчислено за $C_{20}H_{36}O_2Na$, 331.2613). ИЧ спектърът показва абсорбции за хидроксилни групи при 3430 cm^{-1} и за олефинова двойна връзка при 1642 cm^{-1} .

склареол (**420**)

Няма спектрални ивици за карбонилна функционална група което се потвърждава от ^1H ЯМР спектъра. ^1H -broadband-decoupled ^{13}C ЯМР и DEPT-135 спектрите на **420** разкриват сигнали за 20 и съответно 16 въглеродни атоми, 5 за CH_3 , 8 за CH_2 , 3 за CH групи и 4 за непротонирани C-атоми, което разкрива дитерпеновата природа на веществото. Една CH_2 група резонира при δ_C 111.2 (C-15) и един

олефинов метин CH при δ_C 145.9 (C-14), от което следва наличието в структурата на съединението на винилова група в страничната C-11–C-16 въглеродна верига. Последната група се потвърждава от ^1H - ^1H COSY корелациите на сигнала при δ_H 5.93 (H-14) с δ_H 5.22 (H_{trans} -15) и с δ_H 5.02 (H_{cis} -15). В допълнение, мултиплетната структура на сигнала при δ_H 5.93 (1H, dd) показва, че виниловата група е свързана с непротониран въглероден атом C-13. От този извод и от резонанса на C-13 в слабото поле при δ_C 73.6 следва, че с той е свързан с третична хидроксилна група. Трите олефинови протона хетероколерира в НМВС спектъра с δ_C 73.6 (C-13). Сигналът при δ_H 5.93 (H-14) показва допълнително две силни НМВС корелации с δ_C 44.9 (C-12) и δ_C 27.2 (CH_3 -16). Сигналите при δ_C 73.6 и δ_C 74.8 се дължат на третични въглеродни атоми, свързани с хидроксилна група, което е в съответствие с двата кислородни атома „ O_2 “ в молекулната формула. В ^1H ЯМР спектъра се наблюдават само синглети за петте метилови групи, което показва, че те са свързани с непротонирани въглеродни атоми. Три синглета, за четвъртични въглеродни атоми, се явяват при δ_H 0.78, 0.78, 0.85 и два са изместени в слабото поле, при δ_H 1.15 (H_3 -17) и 1.27 (H_3 -16), поради геминалните им ОН групи. Последният сигнал показва три силни НМВС корелации до сигналите при δ_C 145.9 (C-14), 73.6 (C-13) и 44.9 (C-12), както и много слаби до δ_C 19.1 (C-11) и δ_C 111.2 (C-15). Всички споменати взаимодействия потвърждават приетата C-13 позиция на една от хидроксилните групи. Друг метилов сигнал при δ_H 1.15 показва три силни НМВС корелации до δ_C 74.8 (C-8), 61.5 (C-9) и 44.3 (C-7),

които недвусмислено определят положението на втората хидроксилна група при C-8 и сигнала при δ_c 1.15 за метиловите протони H₃-17. Отнасянето на всички протонни сигнали към съответните вълеродни атоми е в съответствие с HSQC експеримента. Химичните отмествания, за непротонираните деекранирани въглеродни атоми, при δ_c 74.8 (C-8) и 73.6 (C-13) са типични за третични въглеродни атоми, свързани с кислороден атом. На базата на всички 1D- и 2D спектрални данни, за изолираното съединение е отнесена структурата на склареол (**420**). Предложената формула за **420** се потвърждава при сравнение на спектралните δ характеристики с публикуваните литературни данни за склареол.

Изследван е ацетоновият екстракт от надземни части на *S. amplexicaulis* LAM. за наличие на дитерпеноиди. Екстракта е разработен по описания обичаен начин. Не е установено наличие на дитерпеноиди.

2. Тестване на антифидантната активност на екстракти от видове на род *Scutellaria* и на нео-клероданови дитерпеноиди срещу ларви на *Leptinotarsa decemlineata* Say

Изследвано е потискането на храненето и възпирането на развитието на ларвите на *Leptinotarsa decemlineata* (Say) от екстракти от осем вида на род *Scutellaria*. Третирането на листа от картофи с малки количества екстракти (концентрация 10 000, 1 000 и 100 ppm, което е доза от 333.33 $\mu\text{g}/\text{cm}^2$, 33.33 $\mu\text{g}/\text{cm}^2$ и 3.33 $\mu\text{g}/\text{cm}^2$), показва от добра до много добра активност. Антифидантното действие на екстрактите се отдава на съдържащите се в тях нео-клероданови дитерпеноиди. Коджима и Като подчертават, че присъствието в молекулата на субструктурите тетра- или хексахидро фурофуран, в страничната C-11 – C-16 верига, е предпоставка за значителна активност. Други автори приписват активността на тези вещества на съдържащият се в тях декалинов пръстен с C-4 – C-18 спиро свързан оксиранов пръстен и две ацетатни групи при C-6 и C-19. От изследваните растения в *S. hastifolia* и *S. orientalis* не са открити съединения, които да съдържат тетра- или хексахидро фурофунова част, докато в останалите видове присъстват дитерпени с такива субструктури.

Резултатите от биоанализа (таблица 1) за антифидантна активност на осемте растителни екстракта, срещу ларви на *Leptinotarsa decemlineata*, показват, че повечето от тях показват добро до много добро действие. Както се вижда от таблицата, е установено ниско анти-фидантно действие за екстракта на *S. hastifolia* ($\text{FR}_{50} = 0.36$ при доза 10 000 ppm), което се дължи на отсъствието на нео-клеродани в този вид. Най-голямо потискащо действие на храненето на ларвите се констатира при екстракта от *S. albida* ($\text{FR}_{50} = 0.04$), и се наблюдава значим ефект при концентрация 100 ppm ($\text{FR}_{50} = 0.22$). С много добра активност са екстрактите от *S. altissima* ($\text{FR}_{50} = 0.08$) и *S. galericulata* ($\text{FR}_{50} = 0.08$) следвани от *S. alpina* ($\text{FR}_{50} = 0.13$). Екстрактите от *S. columnae* ($\text{FR}_{50} = 0.19$) и *S. velenovskyi* ($\text{FR}_{50} = 0.21$) проявяват умерен ефект. Интересно е, че екстрактът от *S. alpina* не показва пълно инхибиране на храненето при 10 000 ppm, но запазва

висока активност при 1 000 и 100 ppm. Това се обяснява с по-голямото количество *нео*-клероданови дитерпеноиди в този вид. Постигнатите при това изследване резултати са добра обосновка за провеждане на фитохимични изследвания на представители на род *Scutellaria* в търсене на нови *нео*-клероданови инсект-антифиданти.

Изследван е антифидантният ефект, при условия на хранене с избор, на седем природни *нео*-клероданови дитерпена, изолирани от *Scutellaria alpina* (скуталпин А, **384**; скуталпин Е, **385**; скуталпин F, **386**; скуталпин О, **43**) и *Salvia splendens* (салвиарин, **416**; спленолид В, **418**; сплендидин, **419**). За стандарт е използван скутекипрол А (**42**) – съединение известно с високата си антифидантна активност. От изследваните съединения, скуталпин О (**43**) има много близка структура със стандарта скутекипрол А (**42**). Единствената разли-

Таблица 1. Коефициенти на хранене (FR) на тестваните екстракти

екстракти	Доза (ppm)	N	FR ₅₀ ± SE	FR ₇₅ ± SE
<i>S. alpina</i>	10 000	6	0.13 ± 0.01	0.19 ± 0.02
	1 000	6	0.16 ± 0.02	0.21 ± 0.02
	1 00	5	0.30 ± 0.06	0.33 ± 0.05
<i>S. galericulata</i>	10 000	6	0.08 ± 0.01	0.12 ± 0.02
	1 000	5	0.36 ± 0.07	0.38 ± 0.01
	100	5	0.56 ± 0.02	0.60 ± 0.03
<i>S. altissima</i>	10 000	6	0.08 ± 0.01	0.10 ± 0.03
	1 000	5	0.32 ± 0.03	0.34 ± 0.03
	100	5	0.43 ± 0.04	0.49 ± 0.02
<i>S. albida</i>	10 000	6	0.04 ± 0.01	0.09 ± 0.01
	1 000	5	0.10 ± 0.05	0.17 ± 0.08
	100	5	0.22 ± 0.03	0.30 ± 0.04
<i>S. columnae</i>	10 000	5	0.19 ± 0.02	0.27 ± 0.04
	1 000	4	0.47 ± 0.05	0.52 ± 0.02
	100	4	0.55 ± 0.04	0.57 ± 0.02
<i>S. velenovskyi</i>	10 000	4	0.21 ± 0.03	0.31 ± 0.05
	1 000	4	0.41 ± 0.03	0.46 ± 0.04
	100	4	0.59 ± 0.06	0.63 ± 0.04
<i>S. orientalis</i>	10 000	3	0.28 ± 0.03	0.36 ± 0.05
	1 000	3	0.39 ± 0.01	0.51 ± 0.02
	100	3	0.63 ± 0.04	0.68 ± 0.04
<i>S. hastifolia</i>	10 000	3	0.36 ± 0.04	0.41 ± 0.06
	1 000	3	0.49 ± 0.02	0.56 ± 0.04
	100	3	0.68 ± 0.03	0.75 ± 0.05

N - брой повторения, SE – стандартна грешка, FR = CTD/CCD x 100%, (CTD и CCD представляват консумираните площи от третираните и контролните дискове)

ка е заместването на ацетатната група при С-19 с метилбутиратна. Останалите 6 съединения принадлежат към две ясно различими от структурна гледна точка групи: фууро-*нео*-клеродан дилактонови производни (**416**, **418**, **419**) и *нео*-клероданови дитерпени с 13-спиро-γ-лактонен пръстен свързан с β → α връзка с перхидро-пиранозен пръстен (**384** - **386**).

Всички тествани природни дитерпеноиди (табл. 2) показват много добро възпиране на ларвите на *Leptinotarsa decemlineata* Say да се хранят при доза от 1000 ppm (≈33 μg / cm²). Съединение (**43**) показва най-силно действие от

всички тествани вещества и поддържа висока активност при 30 ppm, което се отдава на присъствието на характеристичните структурни фрагменти като при стандартното съединение **42**. Различната антифидантна активност в двете групи съединения **384 - 386** и **416, 418, 419** е свързана с техните заместители, тъй като веществата в тях имат еднакви въглеродни скелети. В групата от съединения **416, 418** и **419**, заместването на един или два водорода при C-1 и C-11 с ацетокси група води до по-висока активност. В групата от съединения **384 - 386** активността намалява, когато 2-метилбутиратната група при C-6 в дитерпена **384** е заместена с (E)-2-метил-2-бутеноилокси група в клеродана **385** и се увеличава, когато е заместена с ацетокси група при **386**, съответно. Двете различни основни структури (серии **416, 418, 419** и **384 - 386**) показват сходни коефициенти на хрананене. В първата серия най-висока е активността на сплендидин (**416**), а във втората на скуталпин F (**386**). От постигнатите резултати се вижда, че висока антифидантна активност проявяват неоклеродани с хексахидро фурофуранов пръстен в C-11 – C-16 страничната верига и с декалинов пръстен, в C-1–C-10 подструктурата, носещ 4 α ,18-оксиран и две естерни групи при C-6 и C-19. Голяма е активността и на дитер-

Табл. 2. Коефициенти на хрананене на клеродани изолирани от *Scutellaria alpina* и *Salvia splendens*

Съединение	Доза (ppm)	N	FR ₅₀ ± SE	FR ₇₅ ± SE
42	1000	5	0.02 ± 0.01	0.03 ± 0.01
	300	5	0.03 ± 0.05	0.04 ± 0.04
	30	6	0.05 ± 0.06	0.07 ± 0.03
ов43	1000	5	0.02 ± 0.01	0.03 ± 0.01
	300	5	0.03 ± 0.05	0.04 ± 0.04
	30	6	0.05 ± 0.06	0.07 ± 0.03
384	1000	5	0.03 ± 0.01	0.04 ± 0.01
	300	5	0.05 ± 0.04	0.05 ± 0.02
	30	5	0.07 ± 0.02	0.04 ± 0.02
385	1000	5	0.04 ± 0.02	0.05 ± 0.02
	300	5	0.05 ± 0.03	0.06 ± 0.03
	30	5	0.07 ± 0.06	0.08 ± 0.03
386	1000	5	0.08 ± 0.06	0.11 ± 0.05
	300	5	0.14 ± 0.21	0.19 ± 0.03
	30	5	0.24 ± 0.01	0.32 ± 0.00
416	1000	5	0.09 ± 0.03	0.11 ± 0.02
	300	5	0.12 ± 0.03	0.16 ± 0.02
	30	5	0.20 ± 0.08	0.23 ± 0.01
417	1000	5	0.07 ± 0.04	0.10 ± 0.03
	300	5	0.09 ± 0.02	0.13 ± 0.05
	30	5	0.16 ± 0.05	0.21 ± 0.05
418	1000	5	0.08 ± 0.05	0.10 ± 0.05
	300	5	0.10 ± 0.01	0.15 ± 0.03
	30	5	0.18 ± 0.01	0.21 ± 0.05
419	1000	5	0.03 ± 0.01	0.04 ± 0.01
	300	5	0.07 ± 0.03	0.10 ± 0.03
	30	6	0.10 ± 0.06	0.12 ± 0.05
ацетон		6	0.50 ± 0.01	0.75 ± 0.01

пени с α , β -ненаситен γ -лактонов пръстен или с 13-спиро-свързан γ -лактонов пръстен с перхидро пиранозен пръстен в C-11–C-16 частта на молекулата, както и съединения с γ -лактон сключен между C-18–C-19 в декалиновото ядро. Поради недостатъчно данни не може да се определи влиянието на конфигурацията на C-13 в съединения **384** и **386** спрямо **385**.

Единадесет природни *нео*-клероданови дитерпеноида (табл. 3), изолирани от *Scutellaria galericulata*, са тествани за инсект-антифидантна активност срещу ларви на *Leptinotarsa decemlineata* Say, при опити с хранене по избор. Девет от съединенията са в индивидуално състояние - skutalbin A (**9**), 14,15-дихидроджодрелин Т (**22**), скутеколумнин С (**23**), скутегалин А (**27**), скутегалин D (**155**), скутегалерин А (**398**), *нео*-аюгапирин А (**399**), скутегалерин В (**400**) и скутегалерин Е (**403**), а две образуват епимерна смес при C-16, скутегалерин С (**401**) и скутегалерин D (**402**). Всички, тествани *нео*-клероданови дитерпеноиди притежават 2 α ,19-полуацетална или ацетална функция в декалиновия пръстен, C-4–C-18 спиро епоксид и ацетатна група при въглерод C-6. В подструктурата C-11–C-16 на седем клеродана се съдържа хексахидро фуро[2,3-*b*]фуранов пръстен, а в съединение **9**, пръстена е тетрахидро фуруранов.

Табл. 3. Коефициенти на хранене на клероданови дитерпени изолирани от *Scutellaria galericulata*

Съединение	Доза (ppm)	N	FR ₅₀ ± SE	FR ₇₅ ± SE
14,15-дихидроджодрелин Т (22)	1000	3	0.03 ± 0.00	0.04 ± 0.01
	100	5	0.12 ± 0.04	0.18 ± 0.06
	10	5	0.37 ± 0.10	0.37 ± 0.10
<i>нео</i> -аюгапирин А (399)	1000	3	0.05 ± 0.01	0.07 ± 0.04
	100	5	0.14 ± 0.09	0.21 ± 0.11
	10	5	0.44 ± 0.11	0.49 ± 0.14
скутегалерин А (398)	1000	3	0.04 ± 0.02	0.05 ± 0.01
	100	5	0.14 ± 0.07	0.24 ± 0.09
	10	5	0.42 ± 0.13	0.52 ± 0.16
скутегалерин В (400)	1000	3	0.11 ± 0.04	0.17 ± 0.07
	100	5	0.26 ± 0.08	0.33 ± 0.13
	10	5	0.63 ± 0.17	0.74 ± 0.17
скутегалерин С (401)	1000	5	0.30 ± 0.07	0.40 ± 0.09
	100	3	0.59 ± 0.10	0.67 ± 0.17
	10	3	0.88 ± 0.19	0.99 ± 0.22
скутегалерин Е (403)	1000	3	0.14 ± 0.04	0.17 ± 0.05
	100	3	0.32 ± 0.12	0.38 ± 0.10
	10	5	0.76 ± 0.16	0.89 ± 0.18
скутеколумнин С (23)	1000	3	0.14 ± 0.03	0.20 ± 0.03
	100	3	0.25 ± 0.10	0.29 ± 0.12
	10	5	0.59 ± 0.14	0.43 ± 0.11
скутегалин А (27)	1000	3	0.09 ± 0.02	0.10 ± 0.05
	100	3	0.17 ± 0.10	0.22 ± 0.16
	10	5	0.47 ± 0.12	0.65 ± 0.18
скутегалин D (155)	1000	5	0.28 ± 0.06	0.32 ± 0.07
	100	3	0.46 ± 0.15	0.51 ± 0.19
	10	3	0.80 ± 0.17	0.88 ± 0.18
skutalbin А (9)	1000	3	0.07 ± 0.02	0.09 ± 0.05
	100	3	0.16 ± 0.10	0.18 ± 0.13
	10	5	0.45 ± 0.12	0.53 ± 0.16

В дитерпените **155**, **401** и **402** присъства полуацетал или ацетал между C-15 и C-16. Отделните съединения се различават помежду си с промяната на заместителя при C-19, хидрокси (ОН), ацетокси (ОAc), метокси (OMe), E-2-

метил-2-бутеноилокси (OTig) група. Допълнителен заместител в някои дитерпени е наличен при С-1, С-3 и С-7. Съединенията **398** и **399** са позиционни изомери, докато **401** и **402** са епимери при С-16. Данните за антифидантната активност (таблица 3) показват, че повечето от тестваните природни дитерпеноиди действат като мощни репресори на храненето на ларвите на Колорадския бръмбар ($FR_{50} \approx 0.1$) при доза 1000 ppm ($33 \mu\text{g}/\text{cm}^2$), с изключение на съединенията **155**, **401** и **402**. Ниската активност на тези три клеродана се отдава на липсата на фурофуранова С-11–С-16 подструктура в основния клероданов скелет.

Някои от веществата запазват силна активност при доза от 100 ppm ($3.3 \mu\text{g}/\text{cm}^2$). От позиционните структурни изомери - скутегалерин А (**398**) и нео-Таблица 4. Коефициенти на хранене на нео-клероданови дитерпени изолирани от *Scutellaria altissima*.

Съединение	Доза (ppm)	N	$FR_{50} \pm SE$	$FR_{75} \pm SE$
клеродин (1)	1000	7	0.03 ± 0.02	0.05 ± 0.02
	100	7	0.11 ± 0.03	0.17 ± 0.05
	10	5	0.33 ± 0.10	0.39 ± 0.08
скуполин Н (10)	1000	5	0.11 ± 0.02	0.15 ± 0.03
	100	5	0.26 ± 0.03	0.32 ± 0.05
	10	5	0.39 ± 0.08	0.48 ± 0.09
скутекипрол А (42)	1000	6	0.09 ± 0.01	0.14 ± 0.02
	100	5	0.18 ± 0.03	0.25 ± 0.05
	10	5	0.34 ± 0.06	0.44 ± 0.07
скутеколумнин С (23)	1000	5	0.11 ± 0.06	0.16 ± 0.05
	100	5	0.27 ± 0.08	0.34 ± 0.10
	10	5	0.53 ± 0.11	0.71 ± 0.09
11-епи-скутеколумнин С (28)	1000	7	0.05 ± 0.02	0.09 ± 0.01
	100	7	0.13 ± 0.07	0.21 ± 0.08
	10	6	0.38 ± 0.04	0.46 ± 0.06
скуталтисин А (52)	1000	7	0.08 ± 0.03	0.12 ± 0.04
	100	6	0.22 ± 0.07	0.29 ± 0.11
	10	6	0.33 ± 0.14	0.41 ± 0.10
скуталтисин В (392)	1000	7	0.07 ± 0.04	0.11 ± 0.06
	100	6	0.27 ± 0.10	0.30 ± 0.08
	10	6	0.48 ± 0.11	0.69 ± 0.12
скуталтисин С (393)	1000	5	0.14 ± 0.04	0.17 ± 0.06
	100	5	0.32 ± 0.10	0.38 ± 0.08
	10	5	0.66 ± 0.11	0.81 ± 0.12
скуталтисин D (394)	1000	5	0.10 ± 0.02	0.13 ± 0.07
	100	5	0.18 ± 0.10	0.22 ± 0.13
	10	5	0.40 ± 0.12	0.52 ± 0.14
скуталтисин E (395)	1000	6	0.09 ± 0.01	0.11 ± 0.03
	100	6	0.15 ± 0.09	0.23 ± 0.04
	10	5	0.40 ± 0.08	0.59 ± 0.10
скуталтисин F (396)	1000	6	0.09 ± 0.01	0.12 ± 0.03
	100	5	0.16 ± 0.06	0.20 ± 0.10
	10	5	0.42 ± 0.10	0.61 ± 0.11
скуталтисин G (397)	1000	5	0.32 ± 0.04	0.42 ± 0.08
	100	5	0.50 ± 0.05	0.67 ± 0.11
	10	5	0.81 ± 0.10	0.98 ± 0.12
скутекиприн (25)	1000	7	0.06 ± 0.01	0.09 ± 0.03
	100	7	0.13 ± 0.03	0.19 ± 0.05
	10	6	0.36 ± 0.09	0.41 ± 0.08
скуполин I (59)	1000	5	0.13 ± 0.04	0.17 ± 0.09
	100	5	0.19 ± 0.10	0.24 ± 0.13
	10	5	0.44 ± 0.12	0.54 ± 0.14

аюгапирин А (399), по-голяма активност показва първият. Съединение 398 е с най-силна активност сред тестваните нео-клероданови дитерпеноиди след 14,15-дихидродрождрелин Т (22), от който се отличава по заместителя при С-1, хидроксилна вместо тиглатна естерна група.

Тествана е инсект-антифидантната активност на четиринадесет нео-клероданови дитерпеноида изолирани от *S. altissima*: клеродин (1), скуполин Н (10), скутекипрол А (42), скутеколумнин С (23), 11-*enu*-скутеколумнин С (28), скуталтисин А (скуталбин С, 52), скуталтисин В (392), скуталтисин С (393), скуталтисин D (394), скуталтисин Е (395), скуталтисин F (396), скуталтисин G (397), скуполин I (59), и скутекиприн (25) срещу ларви на *Leptinotarsa decemlineata* Say. Използването на дискове от картофени листа, третирани с малкиколичества от съединенията (доза от 1000, 100, 10 ppm) води до добра и много добра антифидантна активност (табл. 4). Клеродин (1), скутекиприн (25) и 11-*enu*-скутеколумнин С (28) показват силно инхибиране на храненето на ларвите при доза от 1000 ppm и проявяват значителна антифидантна активност при доза 100 ppm. Всичките четиринадесет изследвани нео-клеродановии дитерпеноиди притежават С-4–С-18 спироепоксид и ацетатна група в α -позиция при С-6 в декалиновия пръстен. В дванадесет от тях присъства 2 α ,19-хемиацетална или ацетална функция, която не е структурна черта само в скутекипрол А (42) и в клеродин (1). Шестте атома от страничната верига С-11–С-16 образуват много често срещания в клероданите, изолирани от видовете *Scutellaria*, тетра- или хексахидро фуро-[2,3-*b*]-фуранов пръстен, с изключение на скуталтисин G (397), в който присъства лактолов пръстен склучен между С-15–С-16, както е докладвано за скутерепиносидите А₁-А₄ (158-161). Въглеродният атом С-11 приема необичайната R-конфигурация в клероданите 11-*enu*-скутеколумнин С (28) и скуталтисин С (393). С изключение на тези две съединения, само в 11-*enu*-скутекиприн (29), изолиран от Малаков и Папанов, С-11 е с R-конфигурация. Скуталтисин Е (395) и скуталтисин F (396) са С-15 епимери, докато двойките съединения скутеколумнин С (23)/11-*enu*-скутеколумнин С (28) и скуталтисин В (392)/скуталтисин С (393) са С-11 епимери. Резултатите от биологичните тествания показват, че тестваните дитерпеноиди проявяват много добра до отлична (FR₅₀ < 0.1) антифидантна активност спрямо ларвите на *L. decemlineata* при доза от 1000 ppm (~ 33 $\mu\text{g}/\text{cm}^2$), с изключение на скуталтисин G (397). Слабото потискане на храненето на ларвите от съединение 397 може да бъде отдадено на отсъствието на фурофурановата субструктура в С-11–С-16 фрагмента на основния клероданов скелет. Биологичните тестове показват разлика в резултатите за епимерните двойки при С-11 и при С-15. Изомерите 28 и 392 с С-11 R-конфигурация проявяват по-голяма активност от изомерите с С-11 S-конфигурация (23 и 393), докато съединенията с различна стереохимия при С-15 (395 и 396) показват близка активност. Може да се заключи, че стереохимията при С-15 е структурна характеристика на молекулата, която не оказва влияние на биологичната активност, докато епимерите при С-11 показват забележима разлика в антифидантното си действие. Също така може да се види, че антифидантното

действие намалява при вещества с метоксилна вместо хидроксилна или естерна група при С-15 или С-19.

Тествана е антифидантната активност на десет дитерпеноида, изолирани от два вида на род *Teucrium* – *polium* и *scordium* (таблица 5). Скордидесин А (415), теукрин А (356), 3 α -ацетокси-теуквин (414) са с *нор*-клероданов скелет, а останалите съединения са *нео*-клероданови дитерпеноиди. Всички тествани клеродани съдържат фуранов пръстен във С-11-С-16 страничната верига. В теуламифин В (289) е образуван δ -лактон, в който участват С-5, С-9, С-10, С-19 и С-20 въглеродните атоми. Във всички други тествани терпеноиди присъства γ -лак-тон, включващ въглеродните атоми С-9, С-11, С-12 и С-20. В поливинцин В (410) и теуполин XII (317) е сключен ацетал между С-18 – С-19. В поливинцин А (409)

Таблица 5. Коефициенти на хранене на клеродани, изолирани от *T. polium* и *T. scordium*

Съединение	Доза (ppm)	N	FR ₅₀ ± SE	FR ₇₅ ± SE
поливинцин А (409)	1000	3	0.15 ± 0.04	0.20 ± 0.05
	100	5	0.22 ± 0.04	0.28 ± 0.03
	10	5	0.31 ± 0.09	0.42 ± 0.10
поливинцин В (410)	1000	3	0.23 ± 0.03	0.32 ± 0.06
	100	5	0.31 ± 0.08	0.43 ± 0.11
	10	5	0.46 ± 0.10	0.49 ± 0.12
поливинцин С (411)	1000	3	0.32 ± 0.04	0.39 ± 0.07
	100	5	0.37 ± 0.07	0.44 ± 0.03
	10	5	0.43 ± 0.12	0.47 ± 0.07
теуламифин В (289)	1000	3	0.31 ± 0.05	0.37 ± 0.04
	100	5	0.37 ± 0.07	0.46 ± 0.07
	10	5	0.43 ± 0.10	0.49 ± 0.11
теуполин XII (317)	1000	3	0.25 ± 0.06	0.29 ± 0.08
	100	5	0.30 ± 0.11	0.42 ± 0.10
	10	5	0.38 ± 0.13	0.49 ± 0.12
6-ацетилтеукрин F (412)	1000	3	0.15 ± 0.04	0.23 ± 0.05
	100	5	0.21 ± 0.04	0.29 ± 0.03
	10	5	0.30 ± 0.09	0.37 ± 0.10
теукрин Е ацетат (413)	1000	3	0.16 ± 0.03	0.24 ± 0.06
	100	5	0.22 ± 0.08	0.31 ± 0.11
	10	5	0.32 ± 0.10	0.39 ± 0.12
3 α -ацетокси-теуквин (414)	1000	3	0.10 ± 0.04	0.18 ± 0.07
	100	5	0.17 ± 0.07	0.21 ± 0.03
	10	5	0.26 ± 0.12	0.37 ± 0.07
скордидесин А (415) / теукрин А (356)	1000	3	0.12 ± 0.05	0.18 ± 0.04
	100	5	0.19 ± 0.07	0.25 ± 0.07
	10	5	0.28 ± 0.10	0.29 ± 0.11
6-кетотеускордин (361)	1000	3	0.13 ± 0.06	0.20 ± 0.08
	100	5	0.20 ± 0.11	0.27 ± 0.10
	10	5	0.29 ± 0.13	0.35 ± 0.12

е образуван оксетанов пръстен включващ въглеродите С-4, С-5 и С-19. В клеродановия пръстен на съединенията скордидесин А (415), теукрин А (356) и 3 α -ацетокси-теуквин (414) присъства α,β -ненаситен С-18 – С-6 γ -лактон, а в 6-кето-теускордин (361), 6-ацетилтеукрин F (412) и теукрин Е ацетат (413) наситен С-18–С-19 γ -лактон. В клеродана 412 е налична рядко срещаната $\Delta^{2,3}$ двойна връзка. Както е показано в таблица 21, всички тествани дитерпеноиди проявяват добро възпиране на храненето на ларвите на *Leptinotarsa decemlineata* Say. с FR₅₀ < 0,3 при доза от 1000 ppm (~ 33 $\mu\text{g}/\text{cm}^2$) с изключение на съединения 289 и 411. В *нео*-клеродана 289 С-20 – С-12 γ -лак-лактонът е

заменен с С-19 – С-20 δ -лактон. И в двата *нео*-клеродана липсва втори лактонен пръстен както и ацетален или оксетанов пръстен.

Изследвано е потискането на храненето и възпирането на развитието на ларвите на *Leptinotarsa decemlineata* (Say) от екстракти на осем вида на род *Scutellaria* и на 43 *нео*-клероданови дитерпеноида изолирани от видове на род *Scutellaria* - 30 клеродана, от *Salvia splendens* - 3 клеродана и от представителите на род *Teucrium* – 10 клеродана. Последните 13 съединения са фууро-*нео*-клероданови лактони. Във всичките тествани дитерпени, от видове на род *Scutellaria*, се съдържа $4\alpha,18$ спиро свързан оксиранов пръстен. В 23 клеродана е заключен $2\alpha,19$ полуацетален или ацетален пръстен. Съединенията се различават по заместителите в клеродановото ядро при С-1, С-3, С-6, С-7 и С-19 и по подструктурите в С-11 – С-16 страничната верига. В три *нео*-клеродана (**1**, **9**, **10**) е представен тетраhydro фуурофуранов пръстен, в 21 хексахидро фуурофуранов, в три дитерпена (**384**, **385**, **386**) е образуван спиро-свързан γ -лактон (в **384** и **386** с 13S и в **385** с 13R конфигурация), а в четири (**155**, **397**, **401**, **402**) лактолов пръстен – полуацетал в клеродана **155** и ацетал в съединения **397**, **401** и **402**.

Получените резултати потвърждават изказаната теза от Kojima и Kato, че наличието в структурата на дитерпена на декалиново ядро носещо $4\alpha,18$ спиро свързан епоксид и естерни групи при С-6 и С-19 е предпоставка за мощно действие като инсект-антифидант. От друга страна, много добър антифидантен ефект с FR_{50} стойност от 0.03, се наблюдава при дитерпеноидите скуталпин А (**384**) и сплендидин (**419**). Във С-11 – С-16 подструктурата на **384** е образуван γ -лактон спиро-свързан при С-13 със С-8 – С-13 оксанов пръстен, а в **419** са заключени фуранов пръстен между С-15 – С-16, δ -лактонен пръстен между С-12–С-17 и в допълнение е образуван С-18 – С-19 в декалиновото ядро вместо оксиранов пръстен и ацетатна група. Активността на клероданите изолирани от представители на род *Teucrium* е по-слаба от тази на съединенията изолирани от родовете *Scutellaria* и *Salvia*. Намалването на активността се дължи на замяната на фуурофурановата функция или 13-спиро-свързания γ -лактон с фураново ядро в клероданите изолирани от род *Teucrium*.

3.3. Тестване на антимикробната активност на клероданови дитерпеноиди срещу патогенни и хигиенно-индикаторни микроорганизми

Изследвана е противомикробната активност на двадесет и два клероданови дитерпеноида, изолирани от ацетоновите екстракти от надземните части на видове от род *Scutellaria*, *Salvia* и *Teucrium* (Lamiaceae), срещу деветнадесет щамове, принадлежащи към единадесет различни вида патогенни бактерии в хранителни продукти, *Listeria monocytogenes*, *Proteus vulgari*, *Pseudomonas aeruginosa*, *Pseudomonas fluorescens*, *Salmonella abony* и *Staphylococcus aureus*, както и срещу два щамове дрожди, принадлежащи към видове на *Candida albicans*.

Три от изследваните съединения скуталпин А (**384**), скуталпин Е (**385**), скуталпин F (**386**) проявяват умерена антимикробна активност (табл. 6) срещу използваните при тестовете микробни щамове. Дитерпените съдържащи

фураново ядро, **345, 356, 415, 416, 417, 418, 419**, проявяват слаба активност. Останалите съединения са неактивни в рамките на изследваните концентрационни граници. Сред всички тествани съединения е установена най-висока антимикробна активност за скуталпин А срещу *Staphylococcus aureus* (MIC 25 µg/mL). Нео-клероданови дитерпеноиди съдържащи тетра- или хексахидро фуро-[2,3-b]-фуран в С-11–С-16 страничната верига не проявяват антибактериална и антикандидална активност. С най-добра активност от изследваните съединения са клероданите съдържащи спиро-свързани при С-13 γ-лактонен и оксанов пръстени.

На основа на получените резултати може да се заключи, че различните видове биологични дейности се дължат на различни химични функции в структурата на съединенията и поради тази причина няма корелация между антифидантната, антимикробната и противогъбичната активност на едно и също изследвано съединение.

Таблица 6: Антимикробна активност на клероданови дитерпени срещу патогенни и хигиенно-индикаторни микроорганизми

Тествани микроорганизми	Източник	MIC, µg/mL								
		384	385	386	416	417	418	419	356/315	445
<i>B. cereus</i>	Minced meat	50	100	100	200	200	200	200	-	-
<i>S. aureus</i>	ATCC 6538	25	50	50	100	100	200	200	-	-
<i>S. aureus</i>	ATCC 1805	-	-	-	-	-	-	-	500	500
<i>Streptococcus pyogenes</i>	ATCC 12344	-	-	-	-	-	-	-	250	250
<i>L monocytogenes</i>	ATCC 8632	-	-	-	-	-	-	-	500	500
<i>E. coli</i>	ATCC 3397	-	-	-	-	-	-	-	500	500
<i>S.aureus</i>	Pork fillet	25	50	50	100	100	200	200	-	-
<i>L.monocytogenes</i>	Chicken breasts	100	200	200	200	200	200	200	-	-
<i>A.hydrophila</i>	Fish	100	200	200	200	400	400	400	-	-
<i>E.coli</i>	ATCC 25922	200	400	400	400	400	800	800	-	-
<i>E.coli</i>	Clinical isolate	200	400	400	400	400	800	800	-	-
<i>S. abony</i>	ATCC 6017	200	400	400	400	400	800	800	500	500
<i>S. abony</i>	Clinical isolate	200	400	400	400	400	800	800	-	-
<i>P.aeruginosa</i>	ATCC 27853	400	800	800	800	800	800	800	-	-
<i>P.aeruginosa</i>	Clinical isolate	400	800	800	800	800	800	800	-	-
<i>P.aeruginosa</i>	Minced meat	400	800	800	800	800	800	800	-	-
<i>P.fluorescens</i>	Chicken breasts	400	800	800	800	800	800	800	-	-
<i>C.albicans</i>	ATCC10231	100	200	200	200	200	400	400	1000	1000
<i>C. glabrata</i>	ATCC 90030	-	-	-	-	-	-	-	1000	1000
<i>C.albicans</i>	Clinical isolate	100	200	200	200	200	400	400	-	-

Както се вижда от таблица 6 сред антимикробно активните съединения, скуталпин А се характеризира с най-силна антибактериална и антикандидална активност, последвано от скуталпин Е и скуталпин F, салвиарин и спленолид А, спленолид В и сплендидин. Много вероятно е спиро свързаният γ-лактон да е отговорен за по-високата антимикробна активност на съединения **384-386** в сравнение със съединения **416-419**, съдържащи фуранов пръстен. Съединения **384-386** се различават по заместителя при С-6. Най-активното вещество скуталпин А, което съдържа метилбутират при С-6, показва по-висока

активност в сравнение със скуталпин Е и скуталпин F, които съдържат съответно тиглатен и ацетатен естер. Съединения **416-419** се характеризират с почти еднаква антимикуробна активност, което означава, че видът заместители при С-1 и С-11 изглежда не оказва влияние върху антимикуробната активност на тези съединения.

3.4. Тестване на цитотоксичната активност на изолирани *нео*-клероданови дитерпеноиди спрямо канцерогенни клетки от тумори по белите дробове (H1299) и нормални клетки от пъпна връв (HUVES)

Дванадесет природни *нео*-клероданови дитерпеноида, 14,15-дихидроджодрелин **Г (22)**, *нео*-аюгапирин **А (399)**, скутегалерин **А (398)**, скутеколумнин **С (23)** и скутегалин **Д (155)** изолирани от *Scutellaria galericulata L.*; скутекипрол **А (42)**, скуполин **Н (10)**, клеродин **(1)** и скуталтисин **Г (397)** получени от *Scutellaria altissima L.*; скуталпин **А (384)**, скуталпин **Е (385)** и скуталпин **F (386)** изолирани от *S. alpina*; са тествани за цитотоксичност срещу две клетъчни линии, карциногенни клетки от човешки тумори на белите дробове, означени като H1299 и нормални клетки от пъпна връв (HUVES), използвайки МТТ (3-/4,5-диметилтиазол-2-ил/-2,5-дифенил тетра-золиев бромид) анализа. В съответствие с целта на изследването съединенията са разделени по два признака: **1.** според функционалните заместители в декалин-новото ядро на две групи, **А** - съдържащи 2 α ,19 полуацетал или ацетал и **В** - лишени от 2 α ,19 кислороден мост; **2.** въз основа на представените С-11–С-16 подструктури, клероданите са разделени на четири групи **I-IV**. Отнасянето на дитерпените към групи **I-III** е същото както направеното при анализа на антимикуробната активност. В съединения **155** и **397**, образуващи група **IV**, е образуван С-15–С-16 лактолен пръстен. Отделните съединения се различават едно от друго и по заместителите при позициите С-1, С-3, С-6, С-7, С-16 и С-19.

Цитотоксичната активност на *нео*-клеродановите дитерпеноиди е оценена като IC₅₀ стойност (табл. 7). Три съединения, скуталпини А, Е и F, проявяват слаба до умерена цитотоксичност срещу двете клетъчни линии. Сред всички тествани съединения най-висока активност е установена за скуталпин **А (384)**, с IC₅₀ стойности от 21.35 и 23.9.

Останалите съединения са неактивни в рамките на изследваните концентрационни граници. В молекулите на трите съединения проявяващи цитотоксичен ефект е представен 13-спиро свързан γ -лактон с С-8–С-13 оксанов пръстен. Дитерпеноидите се различават помежду си по стереохимията на С-13 и по заместителя при въглерод С-6.

Таблица 7. Цитотоксична активност на *нео*-клеродани срещу H1299 и HUVES клетъчни линии

Съединение	IC ₅₀ values		Съединение	IC ₅₀ values	
	H1299	HUVES		H1299	HUVES
22	242.21	244.43	1	236.35	236.84
399	288.65	287.59	384	21.35	23.89
398	452.01	458.00	386	26.62	31.28
23	667.44	665.79	385	34.24	32.48
42	335.76	365.32	155	888.35	883.47
10	578.71	574.55	397	892.02	892.22

Най-активният сред тях скуталпин А (**384**), съдържа 2-метилбутират, докато по-малко активните скуталпин F (**386**) (с IC₅₀ стойности от 26.62 и 31.28) и скуталпин E (**385**) (с IC₅₀ стойности от 34.24 и 32.48) 2-метилбутиратът е заместен с ацетатен и с (E) 2-метил-2-бутенолатен (тиглатен) естер. Не е сигурно, че само промяната на функцията 2-метилбутират с тиглатна причинява по-голямо намаление в активността на клеродана **385** отколкото при **386**, тъй като конфигурацията на асиметричния център C-13 в дитерпена **386** е S, както в най-активното съединение **364**, докато в *нео*-клеродановият дитерпеноид **365** конфигурацията на хиралният център C-13 е R.

4. Изолране и охарактеризиране на други вторични метаболити

4.1. Определяне на химичния състав на етеричното масло на *A. laxmanii* Benth, *S. amplexicaulis* Lam., и *Stachys cretica* subsp. *bulgarica* Rech. fil.

Анализиран е химическият състав на етеричните масла от български растения от семейство Lamiaceae - *Salvia amplexicaulis* Lam., *Ajuga laxmanii* Benth. и *Stachys cretica* subsp. *bulgarica* Rech. fil. Паралелно са изследвани надземни части от *Salvia amplexicaulis* Lam. и *Ajuga laxmanii* Benth. Установената влага в дрогата от *S. amplexicaulis* е 11.80 %, а за *A. laxmanii* – 10.99 %. Добивът на етерично масло, % в абсолютно суха маса е съответно 0.08 % и 0.02 %. От химичните съставки на маслото от *S. amplexicaulis* са идентифицирани 26 компонента, представляващи 85.5% от общото съдържание. От тях 22 са в концентрации над 1%, а останалите 4 компонента са в концентрации под 1 %. Съставките на маслото в количество над 3 % са, γ -муролен (29.20%); наонадекан (5.58%), хенеикозан (5.48%), спатуленол (5.14%), аромадендренов оксид-2 (4.09%) и октадекан (3.57%). От *A. Laxmanii* са идентифицирани 27 съединения, представляващи 86.32% от общото съдържание в маслото, 18 от тях са в концентрации над 1%, а останалите 9 са в концентрации под 1%. Основните съставки (над 3%) от маслото са ейкозан (11.21%), фитол (7.25%), хексахидро фарнезилацетон (7.34%), октадекан (7.02%), хеникозан (6.57%), тетракозан (4.97%), E-2-хексенил бензоат (4.09%), хептакозан (3.94%), трикозан (3.71%), пентакозан (3.63%), кариофилен оксид (3.61%), 7-изопропил-1,1,4а-триметил-1,2,3,4,4а,9,10,10а-октахидро фенантрен (3.54%) и докозан (3.15%). Резултатите се различават от данните за тези видове на род *Salvia* от Сърбия и от род *Ajuga* от Турция. Разликата в химичния състав на проведените изследвания и публикуваните данни вероятно се дължи на почвено-климатичните различия на околната среда, при които растението е израснало, както и на различия в апаратурата и условията на анализа.

Сескитерпеновите въгледороди (48.01%) са доминираща група в маслото от *S. amplexicaulis*, следвани от въгледороди (30.11%), оксигенирани сескитерпени (18.01%), фенил пропаноиди (2.92%) и кислородни производни на въгледородите (0.95%).

Въгледороди (55.34%) са доминиращата група в маслото от *Ajuga laxmanii*, следвани от кислород съдържащите сесквитерпени (15.23%), фениловите пропаноиди (8.84%), дитерпените (8.40%), кислородни производни на въгле-

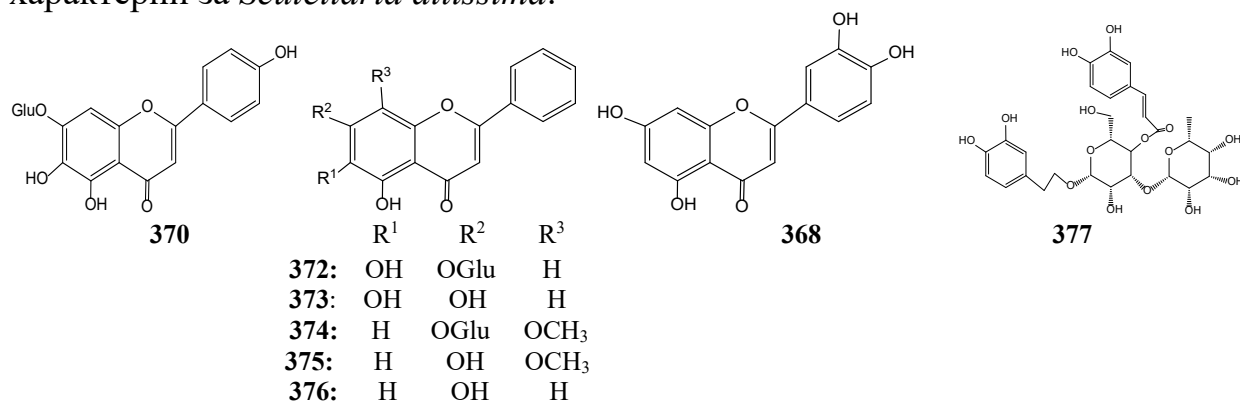
водородите (5.32%), сескитерпенови въглеводороди (4.02%) и оксигенирани монотерпен (2.85%).

Ацетоновите екстракти от *Salvia amplexicaulis* Lam. и *Ajuga laxmanii* Benth. са изследвани и за наличие на ди- и тритерпеноиди, но такива не са установени. Анализирани са химичния състав на етеричното масло от надземните части на *Stachys cretica* subsp. *bulgarica* Rech. fil (*Lamiaceae*), ендемичен Български вид, чрез използване на GC / MS. Влажността на дрогата е 64.83%. Добивът на етерично масло,% в абсолютно сухата маса е 0.04%. Идентифицирани са 20 компонента, които са 89.20% от общото съдържание на съединения в маслото. Пет от тях са в концентрации над 1%, а останалите 15 са в концентрации под 1%. Основните съединения, с по-висока концентрация от 3%, са гераниллиналол (66.36%), гермакрен D (9.01%) и геранилгеранилацетат (4.88%). Общите окис-лени монотерпени представляват най-високия процент от компонентите на етеричното масло, съставляващи 71,24% в маслото. Изследван е ацетоновия екстракт от надземните части на растението за наличие на дитерпеноиди, но такива не са открити. Изследван е ацетоновия екстракт от надземни части на вида *S. leucoglosa* Griseb. за наличие на дитерпеноиди. Не са открити дитерпеноиди и в този вид *Stachys*. Качествени реакции определят флавоните като характерни вторични метаболити във видовете на род *Stachys*.

От *A. Laxmanii* са идентифицирани 27 съединения, които са 86.32% от общото съдържание в маслото. Въглеводороди (55.34%) са доминиращата група в маслото от *A. laxmanii*. Идентифицирани са 20 компонента, които са 89.20% от общото съдържание на съединения в маслото от *S. cretica* subsp. *bulgarica*. Окислени монотерпени представляват най-висок процент от компонентите на етеричното масло, съставляващи 71.24% в маслото.

4.2. Количествено определяне на флавоноиди в *Scutellaria altissima*

Изследвано е количественото съдържание на полифеноли в екстракти от *Scutellaria altissima* събрана в района на Мезек, България, с матрично високоефективна течна хроматография с градиентно елуиране и диодно регистриране на веществата. Определено е количественото съдържание на флавоноидите, скутеларин (370), байкалин (372), байкалеин (373), вогонозид (374), вогонин (375), кризин (376), лутеолин (368) и вербаскозид (377), които са характерни за *Scutellaria altissima*.

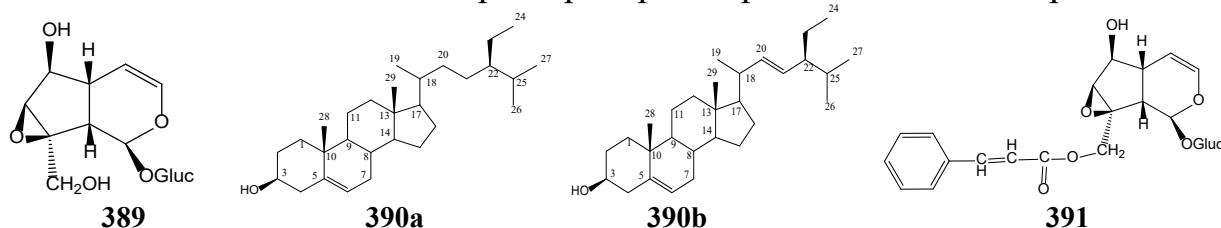
До сега е изследван флавоноидния състав на различни видове от род *Scutellaria* и е доказано присъствието на байкалин, байкалеин, скутеларин и

кризин в диворастващи *Scutellaria galericulata*, байкалин, байкалейн и вогонин в тинктури, получени от *Scutellaria lateriflora* и *Scutellaria baicalensis*, както и байкалин в коренни от *Scutellaria barbata*. Grzegorzcyk- Karolak et al. са определили освен характерните за този род байкалин и вогонозид също лутеолин и вербаскозид в *Scutellaria altissima*.

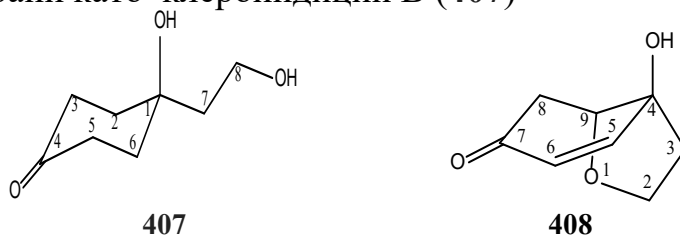
4.3. Изолиране и охарактеризиране на стероли, глюкозидно свързани иридоиди и клероиндицини

От биологично-активната фракция на *Scutellaria albida* е изолиран глюкозидно свързан иридоид, сигналите в ¹H МР спектъра на който съвпадат напълно с публикуваните данни в литературата за каталпол (389).

От растителен материал от *Scutellaria altissima*, събран над село Балканец са изолирани широко разпространените в растителния свят β -ситостерол (390a), стигмастерол (390b) и глюкозидно свързаният иридоид - глобуларин (391). Двата стерола са изолирани като смес в съотношение 1:1. След допълнително хроматографско разделяне β -ситостеролът е получен в индивидуално състояние. Веществата са охарактеризирани чрез анализ на спектралните данни.

Продължавайки търсенето на *нео*-клероданови антифиданти е изследвана *Scutellaria hastifolia* L. От ацетоновия екстракт, получен от надземните части на растението и разработен по обичайния начин, са изолирани две масловидни вещества. След анализиране на спектралните данни съединенията бяха идентифицирани като клероиндицин В (407)

и клероиндицин F (408). EIMS, 1D и 2D ЯМР спектрите на веществата 407 и 408 са включени в приложение 23. Клероиндицини В и F са нови съединения както за вида *Scutellaria hastifolia* L., така и за род *Scutellaria* и за семейство Lamiaceae.

ИЗВОДИ И ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯТ ТРУД

ИЗВОДИ

I. При изолиране и охарактеризиране на структурата и стереохимията на клеродановите дитерпеноиди:

1. Установено е, че във видовете на род *Scutellaria*, растящи на територията на България, биогенетично се синтезират само дитерпеноиди с транс *нео*-

клероданов скелет от типа ТС с 4 α ,18 спиро свързан епоксиден пръстен и α ориентирана естерна функция при С-6. За разлика голяма част от *нео*-клероданите, идентифицирани в азиатски видове *Scutellaria*, С-19 е винаги окислен. При атомите С-10, С-17 и С-20 няма заместители.

2. Във всички изолирани дитерпеноиди от *S. galericulata* и *S. altissima*, се съдържа 2 α /19 полуацетален или ацетален пръстен.
3. Скуториенталин Е е първият *нео*-клероданов дитерпеноид, изолиран от вид на род *Scutellaria*, който се съдържа цинамоилов естер като заместител.
4. Скуталтисин С е третият доказан до сега *нео*-клеродан с необичайната С-11R конфигурация.
5. Неоаюгапирин А е единственият *нео*-клероданов дитерпеноид с 2 α ,19 ацетален или полуацетален пръстен в молекулата, изолиран от вид на род *Ajuga*. Изолирането на този клеродан от *Ajuga pyramidalis* L. и от *S. galericulata* L. потвърждава хемотаксономичната свързаност на двата рода. Във видовете на двата рода са разпространени *нео*-клероданови дитерпеноиди съдържащи С-13–С-16 фуурофуранов пръстен.
6. Във видовете на род *Teucrium* и род *Salvia* не се биосинтезират клеродани с фуурофуранов пръстен. За дитерпените от тези два рода е характерен фуранов пръстен в С-11–С-16 страничната верига.
7. Дитерпените доказани в род *Salvia* съдържат само ацетатни естерни групи както тези от род *Teucrium*, за разлика от *нео*-клеродановите дитерпени разпространени в род *Scutellaria* и род *Ajuga*, които съдържат разнообразни естерни функции.
8. Съединения като 3 α -acetoxy-teucvin с *trans*-фуроклерода-10 β -18,6 α ;20,12-дилактонна структура не са били доказвани до сега в *T. scordium* L. subsp. *scordium*. Синтезираните в *T. scordium* L. subsp. *scordioides* и *T. scordium* L. subsp. *scordium* фуроклероданови съединения с *trans*-10 β -18,19;20,12-дилактонни функции показва хемотаксономичната близост на двата подвида.
9. Не се биосинтезират дитерпеноиди в българските видове *S. hastifolia* (L), *Salvia amplexicaulis* LAM, *S. cretica* L. subsp. *bulgarica* rech. fil.

II. **Изводи относно взаимовръзката строеж / антифидантна активност на клеродановите дитерпеноиди:**

1. Най-силно потискащо действие на храненето на ларвите на Колорадския бръмбар е констатирано при екстракта от *S. albida*. С много добра активност са екстрактите от *S. altissima*, *S. galericulata* и *S. alpina*. Екстрактът от *S. alpina* не показва пълно инхибиране на храненето при доза 10 000 ppm, но запазва висока активност при 1 000 и 100 ppm. Това се обяснява с по-голямото количество *нео*-клероданови дитерпеноиди в този вид. Екстрактът от *S. Hastifolia* не проявява антифидантно действие поради отсъствието на *нео*-клероданови дитерпеноиди.
2. Силно антифидантно действие проявяват *нео*-клероданови дитерпеноиди, които съдържат лактонов пръстен в декалиновото ядро. Антифидантната активност на съединенията, скуталпини А и О, неоаюгапирин А и

скутегалерин А е близка с тази на стандартното съединение 14,15-дихидродрелонин Т. Дитерпеноидите съдържащи фуранов пръстен в С-11–С-16 подструктурата проявяват по-слаба активност. Замяната на тетраhydro фурофурановия пръстен с лактолен пръстен в скутегалерин С, скутегалерин D и скутегалин D, причинява драстично намаляване на антифидантната активност.

3. Антифидантната активност на *нео*-клеродановите дитерпеноиди, намалява при заместване на естерните групи при С-1, С-3, С-7 и С-19 в дека-линовия пръстен на *нео*-клероданите, с хидроксилна и метокси група, а се увеличава, когато присъства двойна връзка между С-14 и С-15.
4. Антифидантната активност на изолираните от *Salvia splendens* фуро-*нео*-клероданови дилактони, салвиарин, спленолид А, спленолид В и сплендидин, нараства при наличие на ацетокси заместител при С-1 или С-11. С най-висока активност е сплендидин, в молекулата на който има две ацетатни естерни групи.
5. Дитерпеноидите, 11-епи-скутеколумнин С и skutaltisin С, които са с R-конфигурация на С-11 проявяват по-силна активност от съответните епимери скутеколумнин С и skutaltisin В, които са с 11S конфигурация. С-15 епимерите, skutaltisin Е и skutaltisin F, не проявяват различие в активността.

III. *Изводи относно антимикробната и цитотоксична активност на клеродановите дитерпеноиди:*

1. Дитерпеноиди съдържащи тетра- или хексахидро фуро-[2,3-b]-фуран при С-9 не проявяват антибактериална и антикандидална активност, тези съдържащи фуранов пръстен или α,β -ненаситен γ -лактон в С-11–С-16 подструктурата проявяват слабо антибактериално и антикандидално действие. В дитерпените с най-добра антимикробна активност, skutalpin А, Е и F е образуван 13-спиро свързан γ -лактон с С-8–С-13 оксанов пръстен.
2. Най-чувствителните щамове към skutalpin А, който е с най-силно изразено антибактериално и антикандидално действие, принадлежат към вида *Staphylococcus aureus* (MIC 25 $\mu\text{g}/\text{mL}$), а най-устойчивите щамове принадлежат към рода *Pseudomonas* (MIC 400 $\mu\text{g}/\text{mL}$). Като цяло грам-положителните бактерии са по-чувствителни в сравнение с грам-отрицателните бактерии. Резистентността на двата вида дрожди е сравнима с тази на грам-положителните бактерии.
3. Цитотоксичност проявяват клеродани с 13-спиро свързан γ -лактон в С-11–С-16 страничната верига с С-8–С-13 оксанов пръстен. Skutalpin А е най-активен с IC₅₀ - 21.35 μM срещу карциногенни клетки H1299 и 23.9 μM срещу нормални клетки HUVES. Неговата активност е по-висока от тази публикувана от Kurimoto за дитерпеноидите със същия скелет - скутефолиди G₁, G₂, O₁, O₂, Q (IC₅₀ от 36.2 до 82.5 μM), изолирани от *S. coleifolia* (Япония).

IV. При изолиране и идентифициране на други природни органични съединения

1. Доказано е, че добивът на етерично масло (% в абсолютно суха маса), във видовете *S. amplexicaulis* Lam., *A. laxmanii* Benth. и *S. cretica* subsp. *bulgarica* Rech. fil. от семейство *Lamiaceae* е съответно 0.08 %, 0.02 % и 0.04%, следователно те са бедни на етерично масло. Установено е, че сескитерпените въглеродороди (48.01%) са доминиращи съединения в етеричното масло от *S. amplexicaulis* Lam, а висшите мастни въглеродороди (55.34%) са доминиращи в маслото от *A. laxmanii* Benth. Кислородсъдържащите монотерпени са основните терпеноиди (71,24%) в етеричното масло на *S. cretica* subsp. *bulgarica*.
2. Флавоноидният състав на *S. altissima* L. растяща в България не се различава от този публикуван за същия вид в Полша. За първи път от този вид са изолирани β -ситостерол, стигмастерол и глюкозидно свързаният иридоид глобуларин. Изолираният от *S. albida* L. глюкозидно свързан иридоид каталпол е ново съединение за вида.
3. Клероиндицин В и клероиндицин F, изолирани от *S. hastifolia*, са нови вещества както за род *Scutellaria* така и за сем. *Lamiaceae*.

ОРИГИНАЛНИ НАУЧНИ ПРИНОСИ

I. При изолиране на клероданови дитерпеноиди:

1. Проведен е фитохимичен анализ за наличие на клероданови дитерпеноиди в 15 български растителни вида от 5 рода на сем. *Lamiaceae* (8 от *Scutellaria*, 3 от *Salvia*, 2 от *Teucrium*, 1 от *Ajuga* и 1 от *Stachys*). Изолирани и спектрално са охарактеризирани 48 дитерпеноида. Един от тях е с лабданов скелет (склареол), три са с 19-нор-клероданов скелет, а останалите 44 са нео-клероданови дитерпеноиди. С нови за науката структури са 22 дитерпена: два с 19-нор-клероданов скелет и двадесет с нео-клероданов скелет. Други 13 дитерпеноида са доказани за първи път в изследваните видове.
2. Коригирана е структурата на аюгапирин А (докладван като 1 β -хидроксискутекип-рин) на 3 β -хидроксискутекип-рин (неоаюгапирин А). Изолирана и спектрално е охарактеризирана реалната структура 1 β -хидроксискутекип-рин, с тривиално наименование скутегалерин А.
3. При 11 клероданови дитерпеноида е доказано наличието на епимерни двойки. При пет от тях са охарактеризирани спектрално и двата изомера: 15R,15S-14,15-дихидро-15-хидроксиаюгахин А; 15R,15S-скутеки-прол А; 15R,15S-скутекипрол В; 15R,15S-скуталтисин А; 15R,15S-скутал-тисин D; 15R,15S-скуталтисин G; скутеко-лумнин C/11-*enu*-скутеколумнин C; скуталтисин В/ скуталтисин C; скуталтисин E/скуталтисин F; скутегалерин C/скутегалерин D; скутегалерин F/ скутегалерин G.
4. Изолиран е нео-клеродан (скуталтисин C) с необичайната C-11R конфигурация. За първи път частично е разделена епимерната смес от скутеколумнин C (с 11S конфигурация) и 11-*enu*-скутеколумнин C (с 11R

конфигурация), публикувана по-рано като “неделима с различни разтворители и прекристализация смес в съотношение на епимерите 3:7“.

II. При доказването на строежа на изолираните клеродани и отнасянето на сигналите в ^1H - и ^{13}C ЯМР спектри:

1. Скутекиприн е получен в кристално състояние. Определена е температурата му на топене. Обогатени са литературните с пълен набор от 1D и 2D ЯМР спектри. Отнесени са сигналите в ^1H ЯМР спектър за протоните 1α , 1β , 3β , 7α , 7β , 8β , 10β , 12α , 12β , 14α , 14β и във ^{13}C ЯМР спектър за C-5/C-9 и C-7/C-12/C-14.
2. Корижирани са сигналите за атомите C-1 и C-2 във ^{13}C - ЯМР спектър на скутегалерини F и G. В литературата тези сигнали са разменени в съединения със същите фрагменти в декалиновата подструктура.
3. Корижирана е публикуваната структура на аюгапирин A (1β -хидроксискутекиприн) на 3β -хидроксискутекиприн с тривиалното наименование неоаюгапирин A. На базата на стойностите на J константите и мултиплетността на сигналите са корижирани отнасянията на сигналите при δ_{H} 1.81 за Me-4' и δ_{H} 1.87 за Me-5' в неоаюгапирин A, които са разменени в аюгапирин A.
4. Корижирани са публикуваните сигнали при δ_{H} 3.98/4.40 за протоните $3\alpha/2\beta$ в клеродани с ОН-група при C-3, като скуполини G, H и I, аюгапирин A и други. След обмен с D_2O мултиплета при δ_{H} 4.40 се наблюдава като t, на основа на което тези сигнали са разменени: в неоаюгапирин A сигналът при δ_{H} 4.40 е отнесен за H- 3α , а този при δ_{H} 3.98 за H- 2β .
5. На всички изолирани дитерпени е извършено пълно отнасяне на сигналите в ^{13}C -ЯМР спектри. Попълнени са липсващите в литературата ^{13}C ЯМР данни за аюгапирин A ($\Rightarrow$ неоаюгапирин A), както и за б-кетотеускордин.
6. Доказана е конфигурацията на всички асиметрични въглеродни центрове в изолираните съединения, чрез интерпретация на свързващите J константи и на NOESY изследванията.

ПРИНОСИ С ПРАКТИЧЕСКА НАСОЧЕНОСТ

1. Тествана е антифидантната активност на екстракти от 8 вида на род *Scutellaria* и на 43 клероданови дитерпеноида изолирани от *S. alpina*, *S. galericulata*, *S. altissima*, *S. splendens*, *T. polium* и *T. scordium* срещу ларви на Колорадски бръмбар.
2. За първи път е изследвана антифидантната активност на нео-клероданови дитерпеноиди с необичайна R-конфигурация на C-11.
3. Тествана е цитотоксичната активност на 12 нео-клероданови дитерпеноида, изолирани от представители на род *Scutellaria* срещу две клетъчни линии: карциногенни клетки от човешки тумори по белите дробове, означени като H1299 и нормални клетки от пъпна връв (HUVES).
4. Тествана е антимикробната активност на 22 клероданови дитерпеноида срещу деветнадесет щама, принадлежащи към единадесет различни вида

патогенни и хигиенно-индикаторни микроорганизми в хранителни продукти и срещу два щама дрожди.

ПРИНОСИ ПРИ ИЗОЛИРАНЕ НА ДРУГИ ОРГАНИЧНИ СЪЕДИНЕНИЯ

1. Чрез хидродестилация е екстрахирано етерично масло от три растителни вида: в *S. amplexicaulis* Lam. са идентифицирани 26 природни органични съединения (85.5% от общото съдържание на съединения в маслото), в *A. laxmanii* Benth. 27 (86.32% от общото съдържание в маслото), а в *S. cretica* subsp. *bulgarica* Rech. fil. 20 (89.20% от общото съдържание в маслото).
2. От *S. altissima* са идентифицирани количествено 8 полифенолни съединения - 7 флавоноида (скутеларин, байкалин, вогонин, вогонозид, байкалейн лутеолин, кризин) и кафеоилфенилетаноидния гликозид - вербаскозид.
3. Изолирани и охарактеризирани са 2 стерола, 2 глюкозидно свързани иридоида, 2 клероиндицина.

ПРИНОСИ С ПОТВЪРДИТЕЛЕН ХАРАКТЕР

I. *Относно взаимовръзката структура / антифидантна активност:*

1. Потвърдена е хипотезата на японските изследователи Kojima и Kato, че присъствието в клеродановата структура на спиро епоксид при C-4 α ,18 и две естерни групи при C-6 и C-19, заедно с хексахидро- или тетрахидро фурофуранов пръстен при C-9, са предпоставка за висока антифидантна активност.
2. Потвърди се отличната активност на съединения, в които фурофуранова-та система е заменена с γ -лактонов пръстен спиро-свързан при C-13 с оксанов пръстен, сключен между C-8–C-13, както е установено от италианските химици Rassuglia и съавтори при тестване на антифидантното действие на хастифолините A-G, изолирани от *S. hastifolia*.

II. *Относно взаимовръзката структура / цитотоксична активност:*

1. И трите нео-клероданови дитерпеноида, проявяващи цитотоксичност, skutalпини A, E и F имат γ -лактонен пръстен в молекулата си, 13-спиро свързан с оксанов пръстен, сключен между C-8 и C-13, също както е публикувано за поредица дитерпеноиди, изолирани от азиатски видове на род *Scutellaria* – *coelefolia*, *rivularis*, *caerulea*, *formosana*.

СПИСЪК

на научните трудове на автора по темата на дисертационният труд не участвали в процедурата за придобиване на ОНС „доктор“

(общ импакт фактор 14.921)

- I. Научни публикации, рецензирани във връзка със заемане на академичната длъжност „доцент“ (2015 г.):

I.A. Публикации в научни издания, реферирани и индексирани в световно-известни бази данни с научна информация (ISI Web of Knowledge и/или SCOPUS)

1. Malakov P., **Bozov P.** and Papanov G., (1997). A neo-clerodane diterpenoid from *Scutellaria orientalis* subsp. *pinnatifida*, *Phytochemistry*, vol. 46, № 3, pp. 587 – 589. **Q-1; IF –1.165**
2. **Bozov P.**, Penchev P. and Coll J., (2014). Neo-Clerodane Diterpenoids from *Scutellaria galericulata*, *Natural Product Communications*, v. 9, (3), pp. 347-350. **Q-2; IF – 1.082**
3. **Bozov P.**, Vasileva T. and Iliev I., (2014). Structure and antifeedant activity relationship of neo-clerodane diterpens against Colorado potato beetle larvae, *Chemistry of Natural Compounds*, v. 50 (4), pp. 762-764. **Q-3; IF – 0.5**
4. **Bozov P.**, Penchev Pl., Vasileva T., Iliev I., (2014). Diterpenoids from *Scutellaria galericulata*, *Chemistry of Natural Compounds.*, v. 50, (3), 554–556. **Q-3; IF – 0.5**
5. Yoana P. Georgieva, Rumen D. Mladenov and **Petko I. Bozov**, (2014). Chemical constituents of *Scutellaria altissima*, *Chemistry of Natural Compounds*, v. 50, № 6, pp. 1146-1147. **Q-3; IF – 0.5**
6. Plamen N. Penchev, Stefka R. Nachkova, Tonka A. Vasileva and **Petko I. Bozov**, (2014), ¹H and ¹³C NMR Analysis of the neo-Clerodane Diterpenoid Scuteocyprin, *Natural Product Communications*, v. 9, (8), pp. 1065-1068. **Q-2; IF – 1.082**
7. **Petko I. Bozov** and Josep Coll, (2015). neo-Clerodane Diterpenoids from *Scutellaria altissima*, *Natural Product Communications*, v. 10, (1), pp. 13-16. **Q-2; IF – 1.001**

I.B. Публикация в реферирано издание, цитирана в научно издание, реферирано и индексирано в световно-известни бази данни с научна информация (ISI Web of Knowledge и/или SCOPUS)

8. **Petko I. Bozov**, Katia H. Nicolova Veselin P. Bivolarski Tonka A. Vasileva, (2014). Antifeedant activity of neo-clerodane diterpenoids from *Scutellaria galericulata* against Colorado potato beetle larvae, *J. BioSci Biotech., SPECIAL EDITION / ONLINE* (2014) pp. 161-164.

Цитирана в:

Raju Sripathi and Subban Ravi, (2017). Ethnopharmacology, Phytoconstituents, Essential Oil Composition and Biological Activities of the genus *scutellaria*, *J. Pharm. Sci. & Res.* Vol. 9, (3), 275-287. **IF - 0.3**

<https://www.jpsr.pharmainfo.in/Documents/Volumes/vol9Issue03/jpsr09031703.pdf>

I.B. Публикации в реферирани издания

9. Malakov P., **Bozov P.** and Papanov G., (2001). Chemical constituents of the aerial parts of *Scutellaria albida*, Annuaire de L'Universite de Sofia "St. KlimentOhridski", Faculte de Chimie, vol. 91, pp. 133-137
10. Merkova S., **Bozov P.** and Iliev I., (2011). Chemical constituents of the aerial parts of *Salvia splendenes*, Annuaire de L'Universite de Sofia "St. KlimentOhridski", Faculte de Chimie, vol. 102/103, pp. 279-284.
11. **Bozov P.**, (2012). Antifeedant activity of stem extracts from species of genus *Scutellaria* L. Against Colorado potato beetle larvae, Annuaire de L'Universite de Sofia "St. KlimentOhridski", Faculte de Chimie, vol. 104, pp. 125-130.

II. Научни публикации, извън представените в процедури за получаване на ОКС „доктор“ и за заемане на академичната длъжност „доцент“:

II.A. Публикации в научни издания, реферирани и индексирани в световно-известни бази данни с научна информация (ISI Web of Knowledge и/или SCOPUS)

12. **P. Bozov**, T. Girova, N. Prisadova, Y. Hristova, V. Gochev, (2015). Antimicrobial Activity of *neo*-Clerodane Diterpenoids isolated from Lamiaceae Species against Pathogenic and Food Spoilage Microorganisms, Natural Product Communications, 10 (11), 1797-1800. **Q-2; IF – 1.001**
13. Plamen N. Penchev, Josep Coll, Katia H. Nicolova, Ilia N. Iliev and **Petko I. Bozov**, (2016). Minor diterpenoids from *Scutellaria galericulata*, Phytochemistry letters, 15, 103-107. **Q-2; IF - 1.542**
14. **Petko I Bozov**, Yoana P Georgieva, (2017). Antifeedant Activity of Neo-clerodane Diterpenoids from *Scutellaria altissima* against Colorado Potato Beetle Larvae, Natural Product Communications, 12, (3), 327-328. **Q-2; IF - 0.852**
15. Katia H. Nicolova¹, Norbert Kursz, Judit Hohmann, Mladen M. Naydenov, **Petko I. Bozov**, (2018). Two new *neo*-Clerodane Diterpenes from *Scutellaria galericulata*, Chemistry of Natural Compounds, v. 54, No 1, pp. 77-80. **Q-3; IF - 0.567**
16. K. H. Nikolova, I. T. Stoykov and **P. I. Bozov**, (2018). Responsible Structural Features for Cytotoxic, and other kind activity of neo-clerodane diterpenes from genus *Scutellaria*, Bulgarian Chemical Communications, v. 50, Special Issue C, pp. 7 – 13. **Q-4; IF – 0.349**
17. **Petko I. Bozov** and Plamen N. Penchev, (2019). *Neo*-clerodane diterpenoids from *Teucrium polium* subsp. *vincentinum* (rouy) D. Wood, Phytochemistry Letters, 31, 237-241. **Q-2; IF -1.338**
18. **P. I. Bozov**, P. N. Penchev, (2019). *Neo*-Clerodane Diterpenoids from *Scutellaria velenovskyi* Rech. fil., Bulgarian Chemical Communications, Volume 51, Special issue D pp. 103 – 106. **Q-4; IF - 0.640**

19. Y. Georgieva, M. Katsarova, K. Gercheva, **P. Bozov**, S. Dimitrova, (2019). HPLC analysis of flavonoids from *Scutellaria altissima*, Bulgarian Chemical Communications, v. 51, Special issue D, pp. 119 – 123. **Q-4; IF - 0.640**
20. **Petko I. Bozov**, Plamen N. Penchev, Yoana P. Georgieva and Velizar Gochev, (2020). Neo-clerodane diterpenoids from *Teucrium scordium* L. subsp. *scordioides* (Shreb.) Maire et Petitmengin, Bulgarian Chemical Communications, v. 52, issue 4, pp. 453-459. **Q-4; IF -0.640**
21. **P. I. Bozov** (2020) Clerodane diterpenoids, isolated from Bulgarian species of genus *Teucrium* (Lamiaceae), Bul. Chem. Communications., v. 52 (2) pp. 250-258. **Q-4; IF – 0.640**
22. **Petko I. Bozov**, Plamen N. Penchev, Tania D. Girova and Velizar K. Gochev, (2020). Diterpenoid constituents of *Teucrium scordium* L. subsp. *scordioides* (Shreb.) Maire et Petitmengin, Natural Product Communications, 15 (9):1–6. **Q-2; IF - 0.580**

II.B. Публикации в реферирани издания

23. **P.I. Bozov**, Y. P. Georgieva, R.D. Mladenov (2014) Diterpenoids with neo-clerodane skeleton of *Scutellaria altissima*, Annual of Sofia University “Str. Kliment Ohridski” Faculty of Chemistry and Pharmacy, 106, 53-58.
24. **P.I. Bozov**, T. Atanasova, P. Merdzhanov, A. Stoyanova, (2016). Chemical composition of the essential oils of *Salvia amplexicaulis* lam. and *Ajuga laxmanii* benth. from Bulgaria., Journal of Food and Packaging Science, Technique and Technologies, 10, 14-17.
25. Stanka Damyanova, Albena Stoyanova, Teodora Atanasova, **Petko Bozov**, (2016). Chemical composition of essential oil from *Stachys cretica* subsp. *bulgarica* Rech. fil. Biotechnologies and food technologies, Volume 55, book 10.2, 71-74.
26. **P. I. Bozov**, (2016) Neo-Clerodane Diterpenoids From Species Of Genus *Scutellaria* (Lamiaceae), Annual of Sofia University “st. Kliment Ohridski” Faculty of Chemistry and Pharmacy, 107/108, 41-48.
27. P. N. Penchev, M. M. Naydenov, **P. I. Bozov**, (2016). Constituents of *Salvia nemorosa*., Annual of Sofia University “st. Kliment Ohridski” Faculty of Chemistry and Pharmacy, 107/108, 1-6.

II.B. Публикации от конференции

28. Y. Georgieva, M. Katsarova, S. Dimitrova, **P. Bozov**, (1-3 June, 2018). Химичен състав и биологична активност на растения от род *Scutellaria* L. – Мини обзор, National Scientific Conference “15 Years of Pharmacy in Medical University - Plovdiv”, 267-275.

Участия в научни форуми във връзка с дисертационния труд Международни научни форуми

1. **P.I. Bozov**, T. Atanasova, P. Merdzhanov, A. Stoyanova, Chemical composition of the essential oils of *Salvia amplexicaulis* lam. and *Ajuga laxmanii* benth. from Bulgaria, Development of the Science, Technologies and Techniques for the

Manufacture, Packaging, Labeling, Storage and Distribution of Foods, 3-4 June, 2016, Burgas, Bulgaria.

2. Katya Nikolova, **Petko Bozov**, Thematic area 2: „Food Chemistry, Microbiology, Biotechnology and Safety“ entitled: „Isolation and identification of *Scutellaria* diterpenoids and testing on vegetable culture against Colorado larvae /*Leptinotarsa decemlineata* (Say)“ (доклад), 65th Anniversary Scientific Conference with International Participation, „Food Sciences, Equipment and Technology - 2018“, University of food Technologies - Plovdiv: 11^{nt} – 13th October, 2018, Plovdiv, Bulgaria.
3. Katya H. Nikolova, I. T. Stoykov and **P. I. Bozov**, „Responsible structural features for cytotoxic and other kinds activity of neo-clerodane diterpenes from genus *Scutellaria*“ (постер), First International Conference on Bio-antioxidants (ICBA 2017): „Natural Bio-antioxidants - as a base for new synthetic drugs and food additives/supplements“: 25 – 29, June, 2017, Sofia, Bulgaria.
4. Katya Nikolova, I. T. Stoykov and **Petko Bozov**, „Two new neo-clerodane diterpenes isolated from *Scutellaria galericulata* and cytotoxic activities of diterpenes from different *Scutellaria* genus“ (постер), 4-th Balkan Scientific Conference on Biology: 1st - 3rd November, 2017, Plovdiv, Bulgaria.
5. S. Dimitrova, Y. Georgieva, M. Katsarova¹, K. Gercheva, P. Denev, **P. Bozov**, Study on the flavonoid composition and antioxidant activity of four *Scutellaria* species from the region of South Bulgaria, 4th World Congress & Expo on Pharmaceutics and Drug Delivery Systems, March, 25-26, 2019 Milan, Italy.

Национални научни форуми

1. **Бозов П.**, Стоянов Пл., И., Младенов Р., Василева Т., (2011), Antifeedant activity of natural neo-clerodanes, isolated from *Scutellaria alpina* и *Salvia splendens* Ker.-Gawl. and four synthetic derivatives against Colorado Potato Beetle Larvae (Доклад). Научен Семинар „Биологически науки за по-добро бъдеще“ (50 години ПУ), 28-29 Октомври 2011, Пампорово.
2. К. Николова и **П. Бозов**, Дитерпени от *Scutellaria galericulata* и биологичната им активност (доклад), XVI Национална конференция по химия за студенти и докторанти 2017, Софийски Университет „Св. Климент Охридски“, 17 – 19 май, гр. София, България.
3. Stanka Damyanova, Albena Stoyanova, Teodora Atanasova, **Petko Bozov**, Chemical composition of essential oil from *Stachys cretica* subsp. *bulgarica* Rech. fil., 56-та Научна Конференция РУ & СУ '17 „Индустрия 4.0 и конвенционалните бизнес модели“ Русенски Университет “Ангел Кънчев”, 27-28.10.2017.

4. Y. Georgieva, M. Katsarova, K. Gercheva, **P. Bozov**, S. Dimitrova, "HPLC Analysis of Flavonoids from *Scutellaria altissima*" 11th Chemistry Conference Plovdiv (11cc), 11 -13 October 2018.
5. **Petko I. Bozov**, Plamen N. Penchev, Two cleroidicins from *Scutellaria hastifolia* – first time isolated from Lamiaceae family species, 10th Chemistry Conference Plovdiv (10cc), 09 -11 October 2016.
6. Plamen N. Penchev, **Petko I. Bozov**, Neo-Clerodane Diterpenoids from *Scutellaria velenovskyi* Rech. fil., 11th Chemistry Conference Plovdiv (11cc), 11 -13 October 2018.
7. Й. Георгиева, М. Кацарова, С. Димитрова, **П. Бозов**, Постер - Химичен състав и биологична активност на растения от род *Scutellaria* L. Национална научна конференция "15 години фармация в Медицински университет - Пловдив"- 01-03 юни 2018 г., гр. Девин.

По данни на Scopus публикациите са цитирани 141 пъти. Неизползваните цитирания в други процедури са 76. На автора на дисертационния труд е отчетен H-индекс – 7.

Дисертацията включва труда на:

моите дипломанти: Катя Николова, Павлина Средкова, Тихомира Динева, Стела Памукова, Йоана Георгиева.

моите докторанти: д-р Катя Николова, докторант Йоана Георгиева.

БЛАГОДАРНОСТИ

Благодаря най-сърдечно на всички, които са ме подкрепяли и помагали при изработването и реализирането на настоящия дисертационен труд:

➤ На проф. Георги Папанов и доц. Петър Малаков, които ме въведоха в химията на терпените.

➤ На всички колеги, с които сме работили съвместно или са ме насочвали с конструктивни предложения, съвет или градивна критика.

➤ Благодаря на семейството си за разбирането, търпението и подкрепата, която винаги съм получавал.

➤ Този труд е осъществен с активното участие на проф. дхн Пламен Пенчев